

România literară

În pag. 11

Zaharia STANCU
Muzeul literaturii române

EXPUNEREA tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

cu privire la Programul P. C. R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste

Stimați tovarăși,

Transformările revoluționare din societatea contemporană, inclusiv cele trecute în țara noastră, marile schimbări din viața internațională și uriașa revoluție tehnico-științifică mondială produc mutații radicale în gândirea maselor largi de oameni ai muncii, au puternice repercusiuni asupra întregii dezvoltări economico-sociale a umanității.

Se poate afirma, fără nici o rezervă, că trăim o epocă în care dezvoltarea tumultuoasă a forțelor de producție care dinamizează întregul progres social este tot mai mult determinată de avântul științei, al cunoașterii umane în general. Producția de bunuri materiale, care înregistrează o puternică dezvoltare și activitatea științifică de largire a orizontului cunoașterii — laturi esențiale, inseparabile ale activității omului — exercită o puternică înrîurire asupra conștiinței sociale a tuturor popoarelor.

Masele populare înțeleg tot mai mult rolul hotărîtor pe care îl au în procesul producției materiale și spirituale, în întreaga dezvoltare a societății contemporane. În acest context, activitatea ideologică și politico-educativă de largire a ori-

zontului cunoașterii capătă o tot mai mare însemnătate.

După cum se știe, odată cu trecerea la împlinirea planului cincinal 1971—1975, România a intrat într-o nouă etapă a evoluției sale economico-sociale — etapa făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate. Am vorbit în câteva rânduri despre caracteristicile acestei etape noi și nu doresc să mă opresc acum la aceste probleme. Voi menționa numai faptul că în noile condiții de dezvoltare a țării noastre, activitatea ideologico-educativă devine o puternică forță, că formarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cu un larg orizont de cultură reprezintă un factor de prim ordin în întreaga activitate de transformare revoluționară a societății, de edificare a socialismului și comunismului.

Pornind de la aceste considerente, plenarynara Comitetului Central al partidului este chemată să analizeze activitatea politico-ideologică și educativă, să stabilească măsurile necesare în vederea îmbunătățirii acestei munci, ridicării ei la nivelul cerințelor noii etape de dezvoltare în care a intrat țara noastră, a uriașelor schimbări din lumea contemporană.

REALIZĂRILE REGIMULUI NOSTRU PE PLANUL DEZVOLTĂRII SOCIALE ȘI RIDICĂRII NIVELULUI DE CULTURĂ AL POPORULUI

Tovarăși,

Analiza activității politico-educative trebuie făcută în strînsă legătură cu mersul construcției noii societăți în general. Numai așa vom putea înțelege mai bine atât succesele, cât și neajunsurile care s-au

manifestat în activitatea noastră în anii făuririi orînduirii socialiste.

După cum se știe, în anii construcției socialiste, poporul român a obținut succese istorice pe calea dezvoltării sale eco-

(Continuare în pagina 2)

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român

Miercuri, 3 noiembrie, au început lucrările Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român.
Plenarynara are la ordinea de zi: Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste.
La lucrările plenarei iau parte ca invitați — șefi de secții la Comitetul Central, membri ai Colegiului Central de Partid, miniștri, membri de partid cu stagiu din ilegalitate, cadre din conducerea Frontului Uniunii Socialiste, Uniunii Generale a Sindicatelor, Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție, Uniunii Tineretului Comunist, Consiliului Național al Femeilor, ale consiliilor oamenilor muncii de naționalitate ma-

ghiară și germană, secretarii cu problema de propagandă ai comitetelor județene de partid, conducerea Academiei de Științe Sociale și Politice și Academiei „Ștefan Gheorghiu” pentru pregătirea cadrelor de conducere a activității de partid, social-politice, economice și administrației de stat, rectorii ai instituțiilor de învățămînt superior din Capitală și din țară, conducătorii ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, ai Ministerului Învățămîntului, ai unor instituții de artă și cultură, ai uniunilor de creație, directorii de teatre, scriitori, muzicieni, artiști plastici, oameni de știință, redactori șefi ai presei centrale, ai presei literar-artistică, directori de edituri, lucrători în domeniul cinematografiei și radioteleviziunii.

A fost aprobată componența Comisiei pentru elaborarea proiectului de hotărîre a plenarei, constituită din tovarășii Emil Bădăraș, Gheorghe Pană, Miu Dobrescu, Iosif Uglar, Vasile Pojar, Zaharia Stancu, Ștefan Voicu.

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, a prezentat Expunerea cu privire la Programul Partidului Comunist Român pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din so-

cietatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste.

În cursul după-amiezii au început dezbaterile pe marginea expunerii prezentate de secretarul general al partidului.

Au luat cuvîntul tovarășii Emil Bădăraș, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat, Mircea Mălița, ministrul Învățămîntului, Gheorghe Blaj, prim-secretar al Comitetului județean Maramureș al P.C.R., Ilie Verdeș, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Aurel Baranga, dramaturg, Ilie Rădulescu, secretar al Comitetului municipal București al P.C.R., Constantin Dăscălescu, prim-secretar al Comitetului județean Galați al P.C.R., Paul Niculescu-Mizil, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent, secretar al C.C. al P.C.R., Traian Dudaș, prim-secretar al Comitetului județean Mehedinți al P.C.R., Valter Roman, directorul Editurii Politice, Mihai Gere, membru supliment al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., și Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Lucrările Plenarei C.C. al P.C.R. continuă.

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 1)

economico-sociale. Au fost lichidate pentru totdeauna clasele exploatare burghezo-moșieresti, proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producție, întreaga putere politică și economică trecând în mâinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea și celelalte forțe sociale; oamenii muncii au devenit cu adevărat stăpânii mijloacelor de producție, ai întregii avuții naționale, ai propriului lor destin.

Într-un timp istoric scurt a fost făurită economia socialistă unitară, bazată pe două forme de proprietate socialistă — de stat și cooperatistă. În cei peste 20 de ani de economie planificată s-au obținut succese remarcabile în dezvoltarea industriei și agriculturii socialiste, România situându-se printre țările cu cele mai înalte ritmuri de creștere economică.

Dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, diversificarea și perfecționarea producției materiale, precum și amplasarea rațională a noilor unități industriale și social-culturale pe teritoriul țării au produs mari schimbări în structura socială a României. Aceste schimbări se reflectă în caracterul nou al clasei muncitoare — clasă conducătoare a societății noastre socialiste — în caracterul nou al țărâniei cooperatiste a cărei alianță cu clasa muncitoare constituie forța de granit a orânduirii socialiste, în transformările adânci pe care le-a cunoscut intelectualitatea patriei noastre care a devenit de fapt o intelectualitate cu totul nouă, legată prin toate fibrele ei de clasa muncitoare, de țărânie, de întregul popor.

Aceste profunde transformări cit și politica națională marxist-leninistă a partidului nostru au produs, de asemenea, schimbări importante în relațiile dintre oamenii muncii români și de alte naționalități; s-a întărit și se dezvoltă continuu colaborarea și prietenia dintre cei ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, în munca și lupta unită pentru făurirea socialismului în patria comună.

Aceste schimbări se reflectă, de asemenea, și în faptul că mai mult de 50 la sută din forța de muncă activă lucrează în industrie și în celelalte ramuri neagricole, iar în cursul acestui cincinal forța de muncă ce va continua să lucreze în agricultură se va reduce la circa 40 la sută. Ca urmare a avântului puternic al întregii economii naționale, a crescut continuu venitul național care în 1970 s-a realizat în proporție de peste 60 la sută în industrie. Aceasta a permis atât alocarea unor însemnate mijloace materiale și financiare în scopul reproducției socialiste largite, al creșterii avuții naționale, cât și repartizarea unei părți însemnate din veni-

tul național pentru fondul de consum. Pe această bază s-a asigurat sporirea continuă a veniturilor oamenilor muncii, care în cincinalul 1966—1970 au fost de circa 2,5 ori mai mari decât în cincinalul 1951—1955.

Pentru a înțelege mai bine preocuparea partidului și statului privind creșterea continuă a veniturilor oamenilor muncii, voi menționa un singur fapt, și anume că numai sporul veniturilor reale pe o persoană în 1975 față de 1970 va fi aproximativ egal cu întregul venit mediu anual pe o persoană realizat în primul cincinal.

Toate marile realizări obținute în domeniul dezvoltării economico-sociale, în ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, demonstrează justetea liniei generale marxist-leniniste a partidului nostru, care a știut să aplice adevăratele generale la condițiile concrete din țara noastră, să asigure mersul ascendent al construcției socialiste.

Succese de seamă au fost obținute în acești ani în domeniul învățămîntului, științei, literaturii și artei care au cunoscut, de asemenea, mari schimbări. Revoluția culturală, începută odată cu instaurarea puterii oamenilor muncii s-a desfășurat cu succes.

Este cunoscută starea de înapoiere în care se găsea România în timpul regimului burghezo-moșieresc, precum și moștenirea grea pe care am preluat-o în această privință. Pentru partidul și statul nostru socialist s-au impus ca o necesitate obiectivă lichidarea rapidă a acestei situații, înlăturarea într-un timp cit mai scurt a măsurilor menite să ducă la ridicarea nivelului de cultură al întregului popor. Încă de atunci — și viața a confirmat acest lucru — apărea cu toată claritatea că dacă nu vom reuși să lichidăm starea de înapoiere culturală să creăm cadrele necesare de specialiști și de muncitori pentru toate domeniile de activitate, însăși dezvoltarea economică-socială a țării nu se va putea înlături cu succes.

Sînt cunoscute eforturile depuse în direcția aceasta. Ca urmare, am ajuns astăzi la învățămîntul de 10 ani — care va fi generalizat în următorii 2—3 ani — obligatoriu și gratuit pentru întregul tineret, la cuprinderea în învățămîntul liceal și în școlile profesionale de meserii a celei mai mari părți a tineretului, la dezvoltarea și diversificarea învățămîntului superior care poate fi astăzi comparat cu cel din țările cele mai avansate. Cred că este indicat să ne referim în această privință la unele date comparative spre a înțelege mai bine eforturile depuse și marile schimbări ce s-au produs în domeniul învățămîntului și culturii în țara noastră.

Au cunoscut, de asemenea, o puternică dezvoltare științele sociale; nu de mult a fost înființată Academia de științe sociale și politice, care este chemată să joace un rol important în întreaga acti-

vitare ideologică și educativă din România.

Voi menționa, de asemenea, câteva date privind creația literar-artistică, îndeosebi în ce privește literatura, teatrul, muzica, cinematografia.

TABEL

PRIVIND DEZVOLTAREA CULTURII ȘI CREAȚIEI LITERAR-ARTISTICE

Nr. crt.	Indicatori	Unitatea de măsură	1938	1970
1.	Teatre și instituții muzicale			
	— unități	număr	18	143
	— spectatori și auditori	mil.	1,6	12,0
2.	Cinematografe			
	— unități	număr	338	6.275
	— spectatori	mil.	41,4	198,7
3.	Cămine culturale, cluburi și case de cultură	număr	3.467	7.744
4.	Formații artistice de amatori	număr	3.500	24.543
5.	Activitatea editorială			
	a) titluri de lucrări total din care	număr	2.300	3.879
	— lucrări originale	număr	1.900	2.998
	— traduceri	număr	400	881
	b) tiraj total din care:	mil. exempl.	8,0	59,0
	— lucrări originale	mil. exempl.	6,5	40,7
	— traduceri	mil. exempl.	1,5	18,6
6.	Biblioteci publice			
	— unități	număr	3.100	8.142
	— volume existente	mil. exempl.	1,1	47,6
7.	Ziare, reviste și alte publicații periodice			
	— tiraj anual	mil. exempl.	650	1.333
8.	Muzee			
	— unități	număr	83	293
	— vizitatori	mil.	875	8.772
9.	Radio și televiziune			
	— abonamente radio și radioficare	mii	252	3.075
	— abonamente la televiziune	mii	—	1.484

În ce privește producția cinematografică, după cum se știe, ea s-a dezvoltat de fapt în anii construcției socialiste. În anul 1970 au fost produse în țara noastră 39 de filme de lung și scurt metraj, circa 160 de filme documentare și științifice, precum și 76 jurnale cinematografice; există o bază bună care ne poate permite ca în scurt timp să realizăm o producție de filme superioară, atât din punct de vedere cantitativ cit și calitativ, astfel ca cinematografia să-și îndeplinească în condiții tot mai bune importantul rol care îi revine în societatea noastră socialistă.

Din toate aceste date, din comparația situației de astăzi cu cea din trecut, re-

iese cu toată claritatea că în anii construcției socialiste, o dată cu avântul puternic al forțelor de producție, s-au înregistrat mari succese în ridicarea nivelului general de cultură al întregului nostru popor.

Se poate afirma cu deplină temei că a avut loc o puternică revoluție culturală, care prin complexitatea și implicațiile ei ocupă același loc ca și marile schimbări revoluționare din industrie și agricultură.

Dezvoltarea învățămîntului, științei și a întregii activități culturale a exercitat o puternică influență asupra tuturor marilor transformări revoluționare petrecute în țara noastră.

EXPERIENȚA PARTIDULUI NOSTRU ÎN ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII IDEOLOGICE ȘI POLITICE DE MASĂ ÎN PERIOADA CONSTRUIRII SOCIALISMULUI

Stimați tovarăși,

Congresul al IX-lea, Conferința Națională și Congresul al X-lea al partidului, adoptînd planurile cincinale pentru perioadele respective, măsurile pentru dezvoltarea și perfecționarea conducerii întregii activități economico-sociale, au acordat, după cum este cunoscut, o atenție deosebită muncii politico-educative. Partidul nostru a pornit de la faptul că desfășurarea unei permanente activități politico-ideologice și de educație socialistă reprezintă o necesitate obiectivă în întreaga perioadă de construire a socialismului și comunismului, o componentă esențială a procesului de făurire a noii societăți. Noi considerăm și am considerat întotdeauna că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral-politic înaintat. Am pornit deci de la concepția lui Marx, Engels și Lenin că socialismul și comunismul nu pot fi concepute decît ca rezultat al creației istorice conștiente a maselor, ca orînduirea în care pentru prima dată în istorie masele se ridică la un nivel superior de înțelegere a necesității, a legilor obiective,

și acționează în spiritul cerințelor acestora, făurindu-și în mod conștient propriul lor destin. Socialismul, îndeosebi comunismul, este acea orînduire socială în care, așa cum sublinia Engels, „viața socială a oamenilor, care pînă acum li se opunea ca ceva impus de natură și istorie, devine un act liber al lor. Forțele obiective, străine, care dominau pînă acum istoria, trec sub controlul oamenilor înșiși. Abia din acest moment oamenii își vor făuri, pe deplin conștienți, propria lor istorie, abia din acest moment cauzele sociale puse în mișcare de ei vor avea în chip precumpănitor și în măsură tot mai mare efectele voite de ei. Este saltul omenirii din imperiul necesității în imperiul libertății”.

România se găsește azi în etapa făuririi primei faze a comunismului — socialismul — etapă ce se întinde pe o perioadă îndelungată și care cunoaște diferite stadii de dezvoltare.

Etapa trecerii de la capitalism la comunism constituie un proces revoluționar complex, care începe dar nu se încheie o dată cu cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea și celelalte forțe sociale. Transformările revoluționare din toată această epocă, cuprind în mod obligatoriu, atât baza tehnico-materială, cit și conștiința socială. Trebuie să pornim de la faptul că, în realitate, cucerirea puterii reprezintă

DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Nr. crt.	număr de elevi și studenți		
	1938/1939	1970/1971	
1.	Învățămînt obligatoriu de cultură generală	1.575.477	2.941.265
2.	Învățămînt liceal	49.287	505.891
3.	Învățămînt profesional, de specializare postliceală și de maiștri	39.250	317.367
4.	Învățămînt superior	26.489	151.885
TOTAL	1.690.503	3.916.408	

Pînă la sfîrșitul actualului cincinal se prevede ca numărul elevilor și studenților să depășească 5 milioane, reprezentînd aproape un sfert din populația țării. Cred că aceste date vorbesc de la sine despre dezvoltarea pe care a cunoscut-o în acești ani învățămîntul din țara noastră.

Este de înțeles că realizările obținute în domeniul învățămîntului, al formării cadrelor necesare tuturor domeniilor de activitate, în înarmarea tineretului țării noastre cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii constituie unul din factorii primordiali ai progresului rapid al României pe calea dezvoltării economico-sociale, unul din factorii esențiali pentru victoria socialismului în România.

O atenție deosebită s-a acordat, de asemenea, dezvoltării științei, factor tot mai important în asigurarea progresului economic și social al întregii țări și în

lărgirea orizontului general de cunoaștere. Iată câteva date care vorbesc în mod concludent despre dezvoltarea cercetării, a activității științifice.

DEZVOLTAREA ACTIVITĂȚII DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

	1938	1970
Numărul unităților de cercetare științifică	51	303
Total personal din unitățile de cercetare științifică	5.000	37.000

Dar în afară de cifre, care sînt prin ele însele grăitoare, trebuie menționat că astăzi activitatea științifică joacă un rol de mare însemnătate în asigurarea progresului rapid al economiei românești.

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Abia începutul operei de transpunere în viață a idealurilor socialismului și comunismului pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai poporului, a aspiirațiilor de libertate, egalitate, echitate și bunăstare materială și spirituală ale milioanele de oameni ai muncii — adică a acelor realități care deosebesc fundamental socialismul de toate orînduirile anterioare. Atingerea acestor țeluri presupune o lungă perioadă de timp în care au loc profunde transformări revoluționare în structura societății, în natura relațiilor sociale, în gândirea și modul de existență al oamenilor. Buzuindu-se pe studiarea și cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării sociale, partidul comunist trebuie să conducă în mod conștient acest vast și complex proces revoluționar, să organizeze participarea întregului popor la desfășurarea sa în cele mai bune condițiuni. Lupta noastră pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate este parte integrantă a procesului revoluționar de trecere a României spre comunism.

Numai atunci cînd oamenii vor dirija în mod conștient procesele sociale și vor obține „efectele voite de ei” se va putea vorbi cu adevărat de trecerea la comunism.

Tocmai de aceea partidul nostru, preocupîndu-se necontenit de avîntul forțelor de producție, în vederea asigurării unei abundențe de bunuri materiale, de perfecționarea relațiilor de producție, acordă în același timp o atenție deosebită activității politico-ideologice, de formare a omului nou în stare să-și făurească în mod conștient propriul său viitor.

Transformarea oamenilor, înarmarea lor cu concepția înaintată despre viață și societate — materialismul dialectic și istoric — cu cele mai noi cunoștințe și concluzii ale științei, constituie una din cele mai complicate probleme, cu mult mai grea în multe privințe decît dezvoltarea economiei.

De aceea, activitatea ideologică-educativă, de dezvoltare a conștiinței socialiste, constituie o sarcină permanentă a întregului partid, cere o muncă stăruitoare, plină de răspundere și răbdare. Fără nici o exagerare trebuie spus că însuși viitorul comunist al patriei noastre depinde de dezvoltarea cu succes a acestei munci.

Tovarăși,

O analiză chiar succintă a muncii ideologice-educative desfășurate în perioada de după Congresul al IX-lea ne dă puțină să apreciem că s-a depus o muncă intensă, că s-au obținut rezultate de seamă în ridicarea nivelului politico-ideologic al tuturor comunistilor, în dezvoltarea conștiinței socialiste a tuturor oamenilor muncii. În acest cadru se înscriu, de altfel, și măsurile luate pentru îmbunătățirea conducerii activității economico-sociale, crearea condițiilor politice și organizatorice pentru participarea largă a maselor de oameni ai muncii la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Faptul că în decursul anilor partidul nostru a avut o linie generală justă, a știut să aplice în mod creator adevărurile generale și legile obiective ale construcției noi orînduirii la condițiile concrete din țara noastră se datorește și preocupării sale permanente de organizare a activității politico-ideologice, de înarmare a membrilor și a cadrelor de partid cu concepția materialist-dialectică și istorică despre viață și societate.

De asemenea, rezultatele activității educative, de ridicare a conștiinței politice a maselor de oameni ai muncii se reflectă în faptul că întregul popor realizează neabătut în viața politică internă și externă a partidului nostru, politică ce corespunde pe deplin intereselor sale vitale.

Dînd o înaltă apreciere rezultatelor obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului, în întreaga activitate economico-socială și în munca politico-ideologică, nu putem trece peste faptul că în anii construcției socialiste și-au făcut loc numeroase lipsuri, greșeli și — după cum se știe — uneori chiar abuzuri și ilegalități, grave încălcări ale normelor de partid, precum și ale normelor de conviețuire și ale legalității socialiste.

Nu doresc să mă refer acum la unele lipsuri din activitatea economică, deoarece despre ele am vorbit nu o dată: știm cu toții că mai avem încă multe de făcut pentru a asigura ridicarea României la nivelul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic. Dar știm, de asemenea, că realizările de pînă acum,

programul elaborat de Congresul al X-lea deschid în fața întregului nostru popor perspective minunate — și avem toate condițiile pentru a lichida, într-o perioadă scurtă, rămănerile în urmă. Este știut că, mal cu seamă în primii ani ai construcției socialiste, a trebuit să ducem o luptă hotărîtă împotriva obiceiurilor și concepțiilor despre viață rămase de la vechea orînduire burgheză-moșierească; a trebuit să înfrîngem împotrivirea, cîteodată înverșunată, a fostelor clase stăpînitoare care nu se împăcau cu gîndul că au pierdut pentru totdeauna pozițiile lor privilegiate. Este de înțeles că în aceste împrejurări au fost necesare măsuri hotărîte împotriva tuturor încercărilor elementelor reacționare care urmăreau să împiedice desfășurarea cu succes a construcției socialiste în țara noastră. Cred că asupra acestor probleme există o deplină claritate. Viața demonstrează și astăzi că acolo unde nu se acționează cu fermitate pentru apărarea cuceririlor revoluționare, democratice, aceste cuceriri pot fi prejudiciate. Am în vedere acțiunile forțelor reacționare, imperialiste, în unele țări din America de sud, Africa, Asia și chiar din Europa, care nu numai că se împotrivesc dezvoltării democratice a unor state, dar recurg la cea mai sîngeroasă teroare împotriva forțelor progresiste, revoluționare.

Desigur, în România nu mai există astăzi forțe în stare să pună în pericol cuceririle revoluționare și orice încercare de intervenție din afară s-ar lovi de lupta fermă a întregului popor, hotărît să făurească noua orînduire socialistă, să-și apere viața nouă, independența și suveranitatea.

Vorbînd de lupta care a trebuit dusă împotriva reacțiunii este necesar însă să reamintesc că s-au comis și unele greșeli și deformări care au lovit chiar în unii activiști de partid și de stat, că aceste ilegalități nu au nimic comun cu lupta împotriva elementelor reacționare la care m-am referit sau a concepțiilor lor retrograde. Așa cum au apreciat plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din aprilie 1968 și Congresul al X-lea al partidului, acestea reprezintă încălcări ale normelor de conviețuire socialistă, ale legalității socialiste și ele nu pot fi cu nimic justificate. Partidul și statul nostru au adoptat măsurile corespunzătoare ca asemenea fenomene negative să nu se mai repete, asigurîndu-se respectarea riguroasă a legalității noastre socialiste.

De asemenea, în activitatea ideologică-educativă s-au manifestat unele lipsuri și greșeli. Astfel, într-o anumită perioadă de timp și-a făcut loc o subapreciere a tradițiilor naționale și sociale progresiste, ceea ce a avut urmări negative asupra activității politico-educative. În organizarea învățămîntului și a activității științifice s-au făcut, de asemenea, o serie de greșeli, s-au manifestat tendințe de nesocotire a tradițiilor și condițiilor concrete din România. S-a vorbit de acestea și nu cred că trebuie să mă opresc asupra lor acum. Lipsuri serioase s-au manifestat și în îndrumarea activității literar-artistice, ca și a muncii politico-educative în general; s-a recurs de multe ori la unele teze generale, rupte de viața poporului nostru.

Datorită acestor greșeli, a unor defecțiuni ale muncii ideologice-educative au existat și unele manifestări de lipsă de încredere în forța clasei muncitoare și a poporului nostru, s-a adoptat o atitudine greșită față de unele științe moderne. Această neîncredere și-a găsit expresie în faptul că au existat păreri pozitive cărora ar fi o greșală să se organizeze în România producția în unele ramuri moderne, cum ar fi, spre exemplu, electronica. De asemenea, s-au enunțat și teze după care nu era necesar să dezvoltăm prea mult cercetarea științifică în țară, ci mai degrabă să cumpărăm licențe din străinătate. Reamintesc toate acestea pentru că ele au avut repercusiuni negative și au dus la rămînerea în urmă a dezvoltării României în cîteva domenii importante de activitate.

Una din lipsurile importante în munca politico-ideologică constă, după părerea mea, în faptul că mult timp nu s-a acordat atenția necesară afirmării în viață a principiilor socialiste și comuniste, a eticii și echității sociale în toate sectoarele de activitate.

De asemenea, în munca de educație, mai cu seamă în îndrumarea unor sectoare ideologice — inclusiv a literaturii și artei — și-au făcut loc o serie de manifestări de rigiditate, închistare, formalism. În locul unei activități intense

de clarificare principială a concepției noastre despre lume și viață, de afirmare a ideilor marxist-leniniste în toate domeniile de activitate, s-a recurs uneori la măsuri administrative, la impunerea unor șabloane și norme create artificial, s-a ajuns la măsuri arbitrare și chiar la unele abuzuri.

Lipsuri serioase s-au manifestat și în organizarea și desfășurarea învățămîntului de partid, în munca de ridicare a nivelului politic-ideologic al tuturor comunistilor; îndeosebi s-a neglijat activitatea de educare și înarmare cu cunoștințele necesare a cadrelor de partid și de stat.

Este necesar acum, cînd analizăm problemele muncii politico-ideologice, să reamintim aceste greșeli pentru a trage toate învățămîntele și a lua măsurile necesare astfel ca ele să nu se mai repete sub nici o formă în activitatea noastră.

Vorbînd despre necesitatea îmbunătățirii activității educative a tuturor oamenilor muncii, trebuie să menționăm și faptul că mijloacele pe care le avem pentru activitatea politico-educativă de masă nu au fost folosite în mod corespunzător, că în munca organelor de partid și a organizațiilor obștești s-au manifestat și în acest domeniu o serie de neajunsuri; fostul Comitet de Stat pentru Cultură și Artă nu a asigurat, în această privință, o îndrumare eficientă a tuturor sectoarelor de activitate.

M-am referit data trecută la lipsurile în domeniul învățămîntului, la lipsurile Ministerului Învățămîntului; nu le voi mai menționa acum.

De asemenea, radioul și televiziunea nu au răspuns pe deplin rolului și cerințelor puse de partid în fața lor.

O serie de lipsuri s-au manifestat și în creația literar-artistică, mă refer la conținutul educativ al unor lucrări.

Așa cum am mai spus, datorită neglijenței, simțului scăzut de răspundere, a lipsei de fermitate ideologică, au fost

importate o serie de filme și alte lucrări artistice sau literare de un slab nivel artistic, cu un conținut ideologic-educativ dăunător. Toate acestea au exercitat, fără îndoială, o anumită influență negativă asupra oamenilor societății noastre, inclusiv asupra unor tineri. Consider că asemenea stări de lucruri nu pot fi cu nimic justificate. Trebuie să fie clar pentru toți cei care lucrează în aceste sectoare de activitate că mijloacele statului nostru socialist nu pot fi folosite sub nici o formă pentru propagarea unor concepții despre viață opuse ideilor noastre. Nu putem admite ca pe diferite canale și sub diferite forme să se propage concepții rasiste, șoviniste, naționaliste, să se facă apologia brutalității, a modului de viață burghez.

Noi avem o mare răspundere în fața partidului, a poporului și trebuie să acționăm cu fermitate împotriva a tot ceea ce poate duce la poluarea spirituală. Nu putem admite ca de dragul așa-zisei libertăți să se propage prin mijloacele noastre sau în țara noastră concepțiile retrograde, moravurile claselor exploatare, modul de viață burghez, indiferent de unde ar veni acestea.

Este bine să ne reamintim unde a dus atitudinea de tolerare a propagandei fasciste; cît a trebuit să plătească poporul român și întreaga omenire pentru faptul că nu s-a acționat cu fermitate pentru interzicerea răspîndirii ideilor reacționare ale hitleriștilor, ale fasciștilor!

Reamintesc toate acestea pentru a înțelege că avem datoria să luăm toate măsurile pentru a împiedica răspîndirea în țara noastră a concepțiilor retrograde, reacționare, pentru educarea poporului nostru, a tineretului în spiritul concepțiilor înaintate, al umanismului socialist, al prieteniei și colaborării între popoare, al cauzei păcii în lume.

PROGRAMUL DE EDUCAȚIE SOCIALISTĂ — CERINȚĂ IMPERIOASĂ A ETAPEI ACTUALE, A DEZVOLTĂRII ASCENDENTE A SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI

Stimați tovarăși,

După cum am arătat, în perioada din urmă, începînd cu Congresul al IX-lea, o dată cu o preocupare mai mare pentru dezvoltarea economică și îmbunătățirea conducerii economico-sociale, au fost luate o serie de măsuri pentru înălțarea unor stări de lucruri negative din trecut, pentru lichidarea abuzurilor și întărirea legalității socialiste. Învățămîntul, și îndeosebi cercetarea științifică, au cunoscut progrese remarcabile. Creația literar-artistică a realizat opere de mare valoare artistică și spirituală; în toate domeniile de activitate se simte spiritul novator.

Cu toate aceste rezultate pozitive, au continuat să se manifeste unele neajunsuri, îndeosebi îngăduința și lipsa de fermitate față de unele manifestări retrograde. Este adevărat că aceste stări de lucruri nu reprezintă o gravitate deosebită pentru dezvoltarea socialistă a patriei noastre; dar oricît de mici ar fi daunele pe care le pot aduce asemenea manifestări, nu avem dreptul să le trecem cu vederea.

Doresc să menționez în fața plenarei Comitetului Central că în ultimii ani Secretariatul și Comitetul Executiv au analizat activitatea educativă și au stabilit un șir de măsuri în vederea îmbunătățirii ei. Din păcate, însă, aceste măsuri nu au fost duse cu consecvență pînă la capăt, nu s-a acționat pentru înfăptuirea în viață a tuturor hotărîrilor luate în această privință. Trebuie spus că Secretariatul nu a exercitat un control permanent și nu a organizat realizarea cum trebuie în viață a acestor sarcini, ceea ce a contribuit la apariția neajunsurilor la care m-am referit. De asemenea, tovarășii care au lucrat și care au îndrumat aceste sectoare de activitate nu au înțeles întotdeauna răspunderea pe care o au în îndrumarea corespunzătoare a activității politico-ideologice. Se poate spune că și-a făcut loc o anumită atmosferă de automulțumire, de tocire a combativității și a spiritului revoluționar, în unele sectoare s-a încetățenit un

spirit funcționăresc, iar pe alocuri o atitudine „intelectualistă”, prost înțeleasă.

Iată de ce este necesar să analizăm foarte serios activitatea politico-ideologică și educativă, să stabilim măsurile necesare în vederea îmbunătățirii întregii munci în acest important domeniu.

Acestea au fost considerentele care au dus la adoptarea de către Comitetul Executiv a măsurilor cunoscute, din luna iulie anul acesta. Au trecut, de la stabilirea acestor măsuri privind îmbunătățirea activității ideologice, 3 luni și jumătate. Putem deci face un prim bilanț.

În această perioadă au avut loc debateri în întregul partid, adunări deschise ale organizațiilor de partid, plene largite la care au participat activiști ai comitetelor orașenești, municipale și județene. La aceste adunări au participat circa 2,5 milioane membri de partid și alți oameni ai muncii, au luat cuvîntul aproape 500.000 de participanți, s-au făcut zeci de mii de propuneri, unele foarte valoroase, toate ogîndînd preocuparea pentru îmbunătățirea activității generale și îndeosebi a celei educative. Se poate deci spune că măsurile stabilite de Comitetul Executiv cu privire la activitatea ideologică au fost discutate de întregul partid; pornind de la faptul că la aceste adunări de partid au participat și nemembri de partid, că prin intermediul organizațiilor obștești s-a discutat cu mase largi de oameni ai muncii, se poate spune că aceste măsuri au fost dezbătute de întregul nostru popor. În toate hotărîrile adunărilor de partid și ale plenarelor, organelor conducătoare, în telegramele acestora, precum și în miile de scrisori adresate Comitetului Central în această perioadă de membri de partid și de alți oameni ai muncii — și din care numai o parte au fost publicate în presă — se subliniază în mod unanim justetea acestor hotărîri, necesitatea îmbunătățirii activității politico-educative.

(Continuare în pagina 4)

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 3)

Totodată, aceste adunări au prilejuit o analiză multilaterală a activității desfășurate în toate sectoarele pentru înfăptuirea în mai bune condițiuni a politicii partidului nostru.

În perioada care a trecut de la hotărârile Comitetului Executiv, au fost luate o serie de măsuri concrete în vederea lichidării lipsurilor și a îmbunătățirii muncii politico-educative a organelor de partid și de stat. Vă sînt cunoscute aceste măsuri, îndeosebi în domeniul învățămîntului, al învățămîntului de partid, și de aceea nu doresc să mă opresc asupra lor. Desigur, sîntem de-abia la început și va trebui să continuăm cu toată perseverența transpunerea în viață a hotărârilor și a planurilor de măsuri adoptate în adunările organizațiilor de partid și ale organelor de partid orășenești și județene.

Acum, cînd facem un prim bilanț, putem aprecia că hotărârile adoptate de Comitetul Executiv pentru îmbunătățirea activității politico-educative — care reprezintă o necesitate obiectivă pentru dezvoltarea ascendentă a societății socialiste românești — au fost salutate și aprobate cu entuziasm de întregul partid și popor. Dezbaterea acestor măsuri a căpătat un caracter cu adevărat național, s-a transformat într-o puternică manifestare a unității partidului, a hotărîrii întregului popor de a înfăptui neabătut politica internă și externă a comuniștilor.

Iată de ce putem afirma, fără teama de a greși, că problemele pe care le dezbat în aceste zile plenara Comitetului Central intrunesc adevărată și reprezentativă voința întregului partid și popor.

Stimați tovarăși,

Hotărârile partidului nostru privind activitatea ideologică au produs un puternic ecou nu numai în țară, dar și în străinătate. Acest fapt nu poate decît să ne bucure, deoarece dovedește că activitatea partidului și poporului nostru, de făurire a socialismului în România, este urmărită cu mare atenție și interes în străinătate. Vă sînt, de altfel, cunoscute aprecierile pozitive ce se fac deseori la adresa politicii interne și externe a țării noastre.

Se poate spune că tocmai realizările obținute de poporul nostru în înfăptuirea noii orînduirii sociale, politica sa internațională consecventă de pace și colaborare cu toate popoarele lumii i-au adus României atît de mulți prieteni pe toate meridianele.

În interviurile pe care le-am dat în această perioadă am răspuns pe larg la întrebările puse în legătură cu sensul măsurilor privind îmbunătățirea activității politico-ideologice. Doresc să mulțumesc interlocutorilor mei și ziarelor care au publicat pe larg și corect aceste răspunsuri.

A FI COMUNIST ÎNSEAMNĂ A-ȚI ÎNSUȘI MARXISM-LENINISMUL ÎN SPIRIT CREATOR

Stimați tovarăși,

Așa cum am mai arătat, România a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale economico-sociale, etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Planul cincinal 1971—1975, recent adoptat de Marea Adunare Națională, prevede continuarea industrializării socialiste în ritm susținut. Sarcini mari sînt, de asemenea, stabilite în agricultură. Întreaga economie a țării noastre va cunoaște un ritm rapid de dezvoltare. Pe această bază urmează să crească în mod substanțial nivelul de trai, material și spiritual, al întregului nostru popor.

După cum am subliniat și la Congresul al X-lea, realizarea acestor sarcini este posibilă numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane. De aceea se impune ca o necesitate obiectivă îmbunătățirea și ridicarea nivelului învățămîntului, științei și legat de aceasta, a întregii activități politico-educative.

Dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, crearea unei puternice baze tehnico-materiale, repartizarea mai justă a unităților economice și sociale pe teritoriul țării vor duce la noi și profunde schimbări în structura socială a țării, în relațiile sociale, în organizarea conducerii societății, a legislației și normelor

Este adevărat că au fost și unele comentarii în presa străină care denaturau sensul adevărat al hotărârilor pentru îmbunătățirea muncii politico-educative; unele din acestea consider că se datoresc, fără îndoială, necunoașterii sau nestudierii atente a realităților din țara noastră, altele, trebuie s-o spun deschis, și relei credințe.

Unii au pus întrebarea dacă nu se are în vedere o întoarcere la trecut prin adoptarea acestor hotărâri. Pentru a răspunde cu claritate la această întrebare trebuie să vedem despre ce fel de întoarcere la trecut poate fi vorba, pentru că există trecut și trecut. Trebuie arătat cu toată claritatea că nu poate fi vorba de nici un fel de întoarcere la trecutul perioadei burgeozo-moșierești; noi ne propunem tocmai să combatem cu mai multă hotărîre moravurile și rămășițele influenței vechii orînduirii. Este limpede că nu există cale de întoarcere spre acest trecut întunecat care a apus, în țara noastră, o dată pentru totdeauna. Dacă prin întoarcere la trecut se înțelege perioada de ilegalități și abuzuri, atunci trebuie să reamintesc încă o dată că partidul nostru nu numai că a combătut aceste stări de lucruri, dar a luat și măsurile necesare ca asemenea denaturări să nu se mai poată manifesta în societatea noastră socialistă, pentru a asigura respectarea legalității socialiste în toate domeniile de activitate. Deci, în nici un fel nu poate fi vorba de întoarcere la un asemenea trecut! Dar în afară de aceste trecuturi — ca să spun așa — de tristă amintire, mai există și un alt trecut; este vorba în primul rînd de trecutul cu care ne mîndrim, de lupta pentru eliberare națională și socială, de tradițiile progresiste ale învățămîntului, științei și culturii poporului nostru — și vrem ca în activitatea noastră să ținem seama de acest trecut. Este vorba, de asemenea, de trecutul glorios al mișcării revoluționare și comuniste, de trecutul anilor construcției socialiste care a ridicat patria noastră la un înalt grad de dezvoltare în toate domeniile activității economico-sociale. Acest trecut glorios stă la baza dezvoltării viitoare a poporului nostru, în centrul politicii educative!

Numai dacă vom ști să îmbinăm în mod armonios trecutul glorios cu prezentul vom reuși să trasăm căile făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, să creăm premisele necesare făuririi comunismului în România!

Iată cum trebuie pusă problema trecutului și iată de ce, criticînd vechea orînduire, stările negative din trecut nu trebuie să negăm totul. Avem toate motivele să fim mîndri de trecutul de luptă și muncă al poporului nostru, de ceea ce am realizat în anii socialismului; avem toate motivele să prețuim figurile luminoase progresiste ale poporului nostru, eroismul maselor largi populare, fără deosebire de naționalitate, care prin lupta și munca lor au realizat tot ce există astăzi în România.

juridice, în întreaga suprastructură a orînduirii noastre.

Pornind de la aceste perspective nu prea îndepărtate, este necesar să luăm toate măsurile pentru a asigura soluționarea cît mai corespunzătoare a noilor probleme care apar, pentru a conduce în mod științific procesul de organizare a societății — aceasta constituind de altfel, una din îndatoririle primordiale ale partidului și statului nostru socialist.

Ridicarea rolului conducător al partidului și dezvoltarea continuă a democrației socialiste presupune creșterea nivelului politico-ideologic al cadrelor de partid și de stat, al tuturor comuniștilor, formarea unei înalte conștiințe socialiste a întregului popor, pentru a putea acționa în mod conștient în făurirea propriului lor destin.

Întreaga activitate politico-ideologică de făurire a unei înalte conștiințe socialiste trebuie să se realizeze pe baza concepției despre lume a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric, pe baza ideologiei marxist-leniniste. Numai însușindu-și temeinic această concepție, metoda de analiză dialectică a fenomenelor, cadrele de partid și de stat vor putea înțelege bine atît legile obiective ale dezvoltării sociale, cît și noile tendințe și forțe care se afirmă și sînt în

stare să asigure progresul societății omenestii.

În legătură cu aceasta e bine să ne reamintim avertismentul lui Marx și mai tîrziu al lui Lenin, după care tezele teoretice ale socialismului, concepute de ei, nu trebuie privite ca ceva imuabil, elaborate odată pentru totdeauna.

Este necesar să se înțeleagă că marxism-leninismul este o învățătură vie care se reînnoiește continuu; caracterul său revoluționar constă tocmai în faptul că se îmbogățește permanent cu toate concluziile științifice ale dezvoltării sociale, că nu elaborează teze imuabile, date odată pentru totdeauna, ci ajută la cercetarea și înțelegerea evenimentelor corespunzător noilor condiții economice, sociale, naționale și istorice.

Din păcate unii mai consideră că a-ți însuși și aplica marxism-leninismul înseamnă a repeta pur și simplu anumite teze și idei generale, enunțate la timpul lor de clasicii marxism-leninismului, anumite formulări de principiu privitoare la revoluția și construcția socialistă sau diferite documente de partid. Cît de străină este o asemenea viziune de spiritul autentic al gîndirii materialist-dialectice a proletariatului demonstra cu deosebită convingere și acuitate V.I. Lenin încă imediat după victoria Revoluției din Octombrie, afirmînd:

„Dacă studiarea comunismului ar consta numai în însușirea a ceea ce este expus în lucrările, cărțile și broșurile comuniste, atunci foarte ușor am obține niște fanfaroni, sau bucheri comuniști, ceea ce ne-ar aduce numai prejudecii și neajunsuri, pentru că acești oameni, după ce vor fi învățați și citit ceea ce este expus în cărțile și în broșurile comuniste, s-ar dovedi nepuțincoși să lege laolaltă toate aceste cunoștințe și n-ar ști să acționeze așa cum într-adevăr o cere comunismul!”

Într-adevăr, așa cum viața a confirmat și confirmă neîncetat, nu în acest spirit se poate însuși, dezvolta și aplica marxism-leninismul.

A fi cu adevărat marxist-leninist înseamnă a fi un explorator îndrăzneț și experimentat al drumului nou pe care îl deschide omenirii socialismul și comunismul, un culegător vizionar al zilei de miine pornind de la realitățile și cerințele arzătoare ale zilei de azi, precum și de la concluziile, generalizate pe plan teoretic, ale experienței de ieri și de azi.

Socialismul și comunismul care se edifică în condiții istorice concrete extrem de diverse, nu se pot înfăptui pe baza unei licențe universale valabile pe baza unei licențe unice, cum se întîmplă de pildă în tehnică. De altfel, dacă analizăm lucrurile mai atent, nici chiar în domeniul tehnicii, principiul reproducerii automate a unui model unic nu este înfruntat valabil, pentru că oricine cumpără astăzi o licență este nevoit să o adapteze la cerințele și condițiile proprii și mai ales este interesat să acționeze pentru perfecționarea acesteia, dacă nu vrea să rămînă în urmă, țînd seama că tehnica universală nu stă pe loc, că ceea ce este astăzi modern, miine devine perimat și ineficace; și noi am importat unele licențe care după un timp s-au învechit. Cu atît mai mult în domeniul vieții sociale, în organizarea relațiilor noi, socialiste, trebuie permanent ținut seama de schimbările noi care intervin neînterupt în viață, de cerințele progresului și de necesitatea adoptării formelor organizatorice care corespund condițiilor concrete date.

Reamintesc toate acestea pentru că — așa cum am spus mai înainte — se manifestă încă tendința de a se considera că este suficient să-ți însușești anumite citate sau teze din clasicii revoluționari pentru a deveni un bun comunist.

A fi comunist presupune a fi un om cu multiple cunoștințe științifice și culturale, care se ocupă continuu de lărgirea orizontului său spiritual, de însușirea a tot ce este mai înaintat în epoca sa.

A fi activist comunist presupune, pe lîngă aceasta, și capacitatea de a înțelege noul, de a elabora, pe baza noilor cuceriri ale științei, concluzii teoretice și practice pentru transformarea revoluționară a societății omenestii.

În condițiile țării noastre, unde partidul reprezintă forța conducătoare, acestor cerințe — pentru un comunist, și mai ales pentru un activist de partid și de stat — devin și mai stringente.

Este cunoscut că există legități generale care acționează și în socialism, că odată cu dezvoltarea socialismului se afirmă noi legi sociale. Pentru a elabora o linie politică justă, pentru a stabili măsurile organizatorice necesare reali-

zării în practică a liniei politice generale, se cere studierea și înțelegerea legilor obiective, se impune să se acționeze în concordanță cu acestea.

Trebuie să avem permanent în vedere că generalul se realizează și se confirmă prin particular, că numai în măsura în care un partid comunist știe să înțeleagă realitățile concrete în care și desfășoară activitatea și să acționeze ca atare poate asigura succesul luptei revoluționare.

După cum se știe, au fost și sînt încă multe discuții în legătură cu acțiunea legităților generale în condițiile socialismului. Aș lua, spre exemplu, problema contradicțiilor. Se pune întrebarea, dacă în socialism se mai manifestă contradicții, dacă acestea pot deveni antagoniste. Pentru a da un răspuns cît mai apropiat de adevăr, trebuie să pornim de la realitățile concrete din țara noastră. Viața a demonstrat nu o dată că și în condițiile socialismului există și se dezvoltă contradicții, că — dacă nu sînt sesizate și înțelese la timp și nu se acționează în mod conștient pentru desăvîșirea lor — ele pot deveni antagoniste, pot duce chiar la ciocniri.

Aș lua, spre exemplu, deosebirile dintre sat și oraș, problema contradicțiilor între muncitori și țărani. Din experiența noastră știm că în perioada dinaintea cooperativizării, aceste contradicții erau destul de mari și au luat cîteodată chiar forme ascuțite.

Datorită politicii juste promovate de partid și guvern și îndeosebi ca rezultat al cooperativizării complete a agriculturii, aceste deosebiri de interese și contradicții s-au diminuat mult, dar nu am putea spune că au dispărut cu desăvîșire. Este vorba în primul rînd de prețurile produselor agricole și industriale și, în al doilea rînd, de condițiile generale de la orașe și de la sate. Pentru ca aceste contradicții să nu se adincească, să nu devină antagoniste și să nu ducă la ciocniri, este necesară o politică justă de prețuri prin acțiunea conștientă a statului socialist, se impun în continuare eforturi pentru a ridica nivelul satelor, pentru a apropia condițiile de viață de la sate de cele existente în orașe.

Dar în același timp este necesar să se desfășoare și o largă muncă educativă pentru ca atît țărani cît și muncitorii să înțeleagă că este în interesul lor fundamental, al întregii societăți socialiste, să existe un raport just între prețurile industriale și agricole; totodată, trebuie dusă o luptă hotărîtă împotriva oricăror tendințe de speculă.

După cum se știe, partidul și statul nostru acționează cu fermitate în această direcție, dar trebuie să fim conștienți că soluționarea radicală a acestor probleme cere o perioadă îndelungată, că încă mulți ani va fi necesar să acordăm toată atenția rezolvării lor cît mai corespunzătoare, pentru a asigura dezvoltarea și întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș.

Este deci necesar nu să afirmăm că în socialism nu pot fi contradicții ci — recunoscînd existența lor — să acționăm pentru a le înțelege, să stabilim cele mai potrivite căi în vederea soluționării lor în mod conștient, în concordanță cu interesele făuririi societății socialiste.

Aceasta are o mare importanță în lumina tezei dialectice privitoare la raportul dintre existența materială și conștiință, la primatul condițiilor vieții materiale asupra conștiinței. Pornind de la premisa că modul de viață socială determină modul de gîndire al oamenilor, raporturile dintre ei, nivelul conștiinței lor, trebuie să dăm toată atenția perfecționării continue a cadrului social în care își duc viața și se manifestă pe planul societății oamenii muncii din țara noastră. Desigur, victoria socialismului, exproprierea expropriatorilor și instaurarea proprietății socialiste au schimbat baza vieții materiale, au înlăturat inegalitatea economică și politică de clasă au creat temelia dreptății sociale. Prin aceasta nu am soluționat însă ansamblul problemelor sociale pe care le implică înfăptuirea plenară a principiilor socialismului și comunismului. De aceea se impune să acționăm în continuare pentru perfecționarea organizației societății, a raporturilor socialiste de producție și a relațiilor dintre oameni, să aplicăm cu consecvență, în toate domeniile vieții sociale, principiile echității socialiste. În această ordine de idei o însemnată de prim ordin are realizarea judicioasă a repartiției venitului național, astfel încît să se evite atît tendințele egalitariste cît și crearea

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

unor diferențe nejustificate de mari între câștigurile diferitelor categorii sociale. Este cunoscută preocuparea constantă din ultimii ani a conducerii partidului și statului nostru pentru diminuarea discrepanțelor dintre veniturile oamenilor muncii; ca urmare decalajul dintre salariile nete cele mai mari ale cadrelor de conducere din economie și salariul minim s-a redus de la aproape 10 ori în 1965 la 6,7 ori în prezent. Dacă luăm în calcul și influența pe care o exercită cheltuielile sociale asupra nivelului de trai al oamenilor muncii, acest decalaj este de fapt de circa 4,5 ori, ceea ce în condițiile social-economice din țara noastră, considerăm că poate fi apreciat în general drept corespunzător. Acest raport se va mai îmbunătăți însă și mai mult în cursul actualului cincinal ca urmare a faptului că, în contextul creșterii salariului mediu nominal cu circa 26 la sută, salariul minim va spori cu peste 37 la sută. Preocupându-se continuu de îmbunătățirea condițiilor de viață ale celor cu venituri mai mici, de reducerea diferenței nejustificate dintre venituri, partidul și guvernul urmăresc totodată ca în realizarea acestei repartiții să se țină seama de cantitatea și calitatea muncii depuse, de importanța și răspunderea socială a diferitelor activități, de condițiile mai grele de lucru, astfel încât retribuția să aibă un important rol stimulatoriu, să nu împingă la egalitarism mic burghez care ar putea avea consecințe dăunătoare pentru dezvoltarea societății noastre socialiste.

În socialism lupta între vechi și nou are, de asemenea, un rol important și constituie o forță motrice a dezvoltării societății. Această luptă se poate desfășura însă fie în mod stihic, fie în mod organizat și conștient. Pentru a dirija în mod corespunzător acest proces dialectic, este necesar să se sesizeze la timp noul și să se acționeze împotriva vechiului în așa fel încât să nu se ajungă la ciocniri.

Așa a acționat partidul nostru în pro-

blema cooperativizării, spre exemplu, sprijinind dezvoltarea cooperativelor, dar neforțând lucrurile, ceea ce a permis ca acest proces revoluționar să se încheie prin afirmarea sectorului cooperatist socialist în agricultură, fără a produce prea mari frământări. Spun aceasta deoarece, după cum se știe, au fost comise la un moment dat și anumite greșeli în forțarea cooperativizării. Este vorba îndeosebi de primii ani, când s-au și ivit o serie de greutăți, cu repercusiuni inclusiv asupra producției agricole și alianței dintre clasa muncitoare și țărănime. Este adevărat că partidul a combătut cu hotărâre aceste greșeli și a acționat pentru lichidarea lor — și tocmai datorită acestui fapt cooperativizarea s-a putut realiza în bune condițiuni, ducând la dezvoltarea producției agricole, la întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea, la sporirea încrederii țărânilor în politica marxist-leninistă a partidului nostru.

Acum putem aprecia și mai mult cât de just a procedat partidul nostru trecând la înfăptuirea cooperativizării agriculturii, la realizarea economiei socialiste unitare, ne putem da și mai bine seama ce greutăți ar fi trebuit să învingem dacă nu am fi înțeles la timp noul, dacă nu l-am fi susținut și nu l-am fi promovat cu curaj, dar și cu multă atenție.

De aici reiese necesitatea de a studia întotdeauna cu atenție fenomenele sociale, de a acționa și de a crea condiții corespunzătoare pentru afirmarea și promovarea noului; rezultă, în același timp, și necesitatea de a acționa împotriva vechiului, care nu dispăre de la sine, ci trebuie înlăturat la vreme pentru a nu se ajunge la conflicte. În promovarea noului trebuie ținut seama de condițiile concrete, de a nu se forța niciodată lucrurile, de a nu se recurge la mijloace administrative, ci de a se acționa prin mijloace economice și politice, dirijând astfel în mod conștient procesul de afirmare a noului în viață.

în treburile interne, dreptul fiecărui partid de a-și elabora linia politică corespunzătoare condițiilor din țara respectivă.

Colaborarea și întraajutorarea, solidaritatea internațională trebuie să pornească de la aceste realități; numai pe această bază se va realiza o nouă unitate care va fi incomparabil superioară celei anterioare.

Se poate spune că ne aflăm într-un stadiu de afirmare a acestei noi unități, care va da mișcării comuniste și muncitorești noi dimensiuni naționale și internaționale. De aceea, partidul nostru acționează cu consecvență pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate partidele comuniste și muncitorești, pentru întărirea unității și colaborării lor pe baza respectării stricte a dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică corespunzătoare condițiilor în care își desfășoară activitatea, pentru întărirea unității și coeziunii liber consimțite a partidelor comuniste și muncitorești.

Referindu-mă la securitatea europeană, se poate spune, de asemenea, că inițial ea a avut nu prea mulți aderenți. Faptul că aceasta corespundea necesității și intereselor tuturor popoarelor continentului nostru a făcut ca ideea securității europene și a unei conferințe a tuturor statelor interesate să câștige tot mai mulți adepți, fiind astăzi îmbrățișată practic de toate statele europene. De aceea se poate aprecia că sînt create condițiile spre a se trece la reuniuni pregătitoare pentru organizarea, într-un timp nu prea îndepărtat, a conferinței general-europene.

În general, sîntem martorii unor profunde transformări în viața internațională, ai creșterii tot mai puternice a forțelor care se pronunță pentru instaurarea în relațiile dintre state a principiilor depline egalități, a respectului independenței și suveranității naționale, pentru renunțarea la forță sau la amenințarea cu forță în rezolvarea problemelor litigioase.

Afirmarea acestor principii în relațiile dintre state, fără deosebire de orînduire socială, dovedește că ele corespund unor necesități obiective, că în ciuda unor obstacole ele se vor impune în practica internațională.

O importanță deosebită în dezvoltarea situației internaționale o reprezintă hotărârea adoptată, cu o mare majoritate, pentru restabilirea drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze în O.N.U. și în celelalte organisme internaționale. Aceasta, așa putea spune, constituie o dovadă în plus că ceea ce reprezintă o necesitate obiectivă în dezvoltarea vieții internaționale nu poate fi multă vreme împiedicat să se afirme, că orice încercări s-ar face, mai devreme sau mai târziu, vechiul — și aici este vorba de vechea politică — trebuie să eșueze și să facă loc unei politici raționale, corespunzătoare intereselor cauzei colaborării internaționale și păcii în lume.

Acest adevăr se reflectă și în alte aspecte ale vieții internaționale contemporane și chiar în însăși înfruntarea majoră a zilelor noastre — aceea dintre aspirația arzătoare a uriașei majorități a omenirii spre pace și destindere, și politica de încordare, agresiune și război dusă de cercurile militariste imperialiste. Constituie un anacronism, cu repercusiuni deosebit de grave asupra popoarelor, cursa înarmărilor și, îndeosebi, a înarmărilor nucleare. Împotriva acestei politici a vechiului de care se crampoanează cercurile reacționare, se ridică uriașe forțe mondiale, practic opinia publică internațională care cere promovarea unei politici noi de dezarmare, de orientare a uriașelor fonduri militare spre progresul material și cultural al tuturor popoarelor. A unei politici de încredere și colaborare. Pornind de la aceste considerente, partidul și guvernul țării noastre militează cu energie și consecvență pentru dezarmare generală, și în mod deosebit, pentru dezarmarea nucleară, se pronunță hotărît pentru organizarea unei conferințe consacrate dezarmării la care să participe toate statele lumii profund interesate în eliberarea de coșmarul unei conflagrații nucleare, în diminuarea poverii înarmărilor. Acționăm pentru trecerea de la declarații generale la măsuri concrete, practice în direcția dezarmării.

Un alt anacronism în viața internațională, un reziduu al vechiului, al epocii războiului rece, îl constituie de asemenea menținerea blocurilor militare opuse care, departe de a fi un mijloc de întărire a securității, reprezintă un factor de animozitate și suspiciune, o piedică în

apropierea și conlucrarea între națiuni pe baza egalității în drepturi în vederea înăsătoșirii climatului internațional și consolidării păcii. Așa cum un anacronism îl reprezintă și faptul că acum, la aproape 27 de ani de la terminarea războiului, în nenumărate state continuă să se afle trupe străine și baze militare. Ținând seama de aceasta, România se pronunță pentru desființarea N.A.T.O. și, concomitent, a Tratatului de la Varșovia, creat în scopuri defensive ca urmare a constituirii Pactului Atlanticului de Nord, pentru lichidarea tuturor grupărilor militare opuse, pentru înlocuirea politicii de bloc cu dezvoltarea largă, nestingherită a colaborării multilaterale dintre națiuni și popoare.

Bazindu-și întreaga politică internațională pe principiile dialecticii istorice, partidul și statul nostru se situează ferm de partea forțelor înaintate ale omenirii, își pun eforturile în slujba noului în politica mondială, acționează împotriva mentalităților și pozițiilor perimate, dăunătoare, potrivnice intereselor popoarelor, intereselor păcii și progresului universal.

Este adevărat că desfășurarea vieții internaționale, a evenimentelor demonstrează, zi de zi, că noul își croiește drum prin lupte grele împotriva vechilor forțe imperialiste, reacționare, care vor să mențină și să continue vechea politică de forță și dictat, politica colonialistă și neocolonialistă.

În același timp, evenimentele confirmă cu putere faptul că forțele antiimperialiste, popoarele care luptă pentru apărarea independenței și suveranității lor naționale, pentru dezvoltare de sine stătătoare, devin tot mai puternice, că — dacă ele își unesc forțele — pot să se opună vechii politici, pot să asigure afirmarea noilor principii în viața internațională, a dreptului fiecărui popor de a se dezvolta corespunzător voinței sale, să ducă la largirea relațiilor de colaborare între popoare, la realizarea unei păci trainice pe planeta noastră.

Desfășurarea vieții internaționale evidențiază cu putere de lege că progresul economico-social al fiecărui popor, cauza luptei antiimperialiste, impun unitatea tuturor forțelor progresiste naționale, a tuturor forțelor antiimperialiste pe plan mondial.

Istoria, cel mai bun învățător, demonstrează că prigoana împotriva comunistilor sau altor forțe revoluționare a dus la pierderea cuceririlor democratice, inclusiv la pierderea independenței naționale.

De aceea, colaborarea între toate forțele revoluționare democratice, naționale, antiimperialiste — și comunistii sînt cei mai consecvenți luptători împotriva imperialismului — reprezintă o necesitate obiectivă pentru dezvoltarea economico-socială a fiecărui popor, pentru independența și suveranitatea națională, pentru desfășurarea cu succes a luptei împotriva politicii imperialiste de forță și dictat.

Fără unitatea tuturor forțelor antiimperialiste naționale nu se poate realiza un puternic front antiimperialist. Forța unității internaționale constă în coeziunea și puterea detașamentelor naționale; acest adevăr trebuie avut permanent în vedere și în toate împrejurările.

O analiză succintă a evenimentelor internaționale atestă justetea liniei generale a politicii externe a României, confirmă faptul că această politică corespunde unor necesități obiective, că ea ține seama atât de interesele poporului nostru, cât și ale popoarelor din țările socialiste, de cauza colaborării tuturor forțelor antiimperialiste a tuturor statelor lumii în lupta pentru pace și colaborare internațională.

Nu doresc să mă refer la unele probleme mai actuale internaționale. Sînt cunoscute pozițiile partidului nostru în problema războiului dus de Statele Unite în Vietnam și Indochina, în problema conflictului din Orientul Apropiat, îngrijorarea noastră față de ascuțirea situației și încordarea relațiilor dintre India și Pakistan. Este cunoscută preocuparea partidului nostru de a se ajunge la încetarea cât mai grabnică a războiului din Vietnam, cât și a conflictului din Orientul Apropiat, de a se face totul pentru a nu se ajunge la un conflict armat între India și Pakistan; aceasta o cer atît interesele popoarelor respective cît și interesele tuturor popoarelor, cauza colaborării și păcii internaționale.

M-am referit la unele probleme internaționale pornind de la unitatea dialectică dintre politica internă și externă, do-

(Continuare în pagina 6)

POLITICA EXTERNĂ PĂTRUNSĂ DE SPIRITUL CONCEPȚIEI MATERIALIST-DIALECTICE A PARTIDULUI ȘI STATULUI NOSTRU

Se poate spune că și în activitatea internațională partidul nostru a acționat și acționează pe baza principiilor materialismului dialectic și istoric.

În elaborarea politicii internaționale am pornit întotdeauna de la contradicțiile existente, de la noile fenomene ce apar pe plan internațional, am avut și avem în vedere că și în relațiile dintre state există și pot apare contradicții, că și în viața internațională are loc o luptă continuă între vechi și nou.

După cum este cunoscut, victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a marcat o nouă eră în istoria societății omenirii — era socialismului. O dată cu aceasta a apărut o nouă contradicție fundamentală în viața internațională, care s-a amplificat o dată cu victoria socialismului în noi țări, cu formarea sistemului socialist mondial. Reacțiunea internațională a încercat prin toate mijloacele, inclusiv intervenția militară, să împiedice victoria socialismului, dar popoarele Uniunii Sovietice, sub conducerea partidului făuritor de Lenin, cu sprijinul clasei muncitoare și al forțelor revoluționare din toate țările, inclusiv din România, au înfrînt pe reacționari și intervenționiști, făurind cu succes noua orînduire socialistă.

Victoria revoluției, după cel de-al doilea război mondial într-un număr de state din Europa, Asia și America Latină, printre care și în țara noastră — și așa sublinia în mod special crearea Republicii Populare Chineze care a avut o importanță istorică deosebită — a dus la afirmarea și mai puternică a noului care reprezintă viitorul întregii omeniri — socialismul și comunismul.

Formarea sistemului socialist mondial — după cel de-al doilea război mondial — care cuprinde 14 state, a deschis calea pentru afirmarea în lume a unor relații de tip nou între state și popoare. Tocmai datorită existenței sistemului socialist mondial, în raportul de forțe pe arena internațională s-au produs schimbări radicale, creîndu-se posibilități reale ca forțele antiimperialiste să pună capăt politicii imperialiste de război și să asigure pacea între popoare.

După cum se știe, în relațiile dintre țările socialiste s-au ivit o serie de di-

vergențe și chiar contradicții. Se poate spune că acestea sînt determinate atît de unele deosebiri economice, sociale, naționale, istorice, deci de cauze obiective, dar și de anumite greșeli de ordin subiectiv. De altfel, se știe că Lenin a atras atenția, la timpul său, că pot apare unele contradicții între țările socialiste. Pornind de la aceste realități, problema care se pune este nu de a nega existența acestora, ci de a le înțelege cauzele și a milita activ în direcția împiedicării adîncirii lor, pentru găsirea căilor care să ducă la depășirea acestora.

În acest spirit a acționat și acționează partidul nostru, Republica Socialistă România, considerînd că aceste divergențe sînt vremelnice, că dacă se acționează cu grijă, pornind de la interesele generale, de la afirmarea noului, a principiilor marxist-leniniste și a internaționalismului socialist în relațiile dintre state — bazate pe deplina egalitate în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, întraajutorarea și avantajul reciproc — aceste divergențe pot fi depășite, relațiile de tip nou pot să se afirme tot mai deplin. Noi avem toată convingerea că, în ciuda existenței încă a anumitor greutăți, aceste divergențe vor fi depășite, relațiile de tip nou vor triumfa, deoarece aceasta constituie o necesitate obiectivă a dezvoltării societății socialiste.

În același mod se pune problema și în ce privește relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești. Divergențele din mișcarea comunistă și muncitorească se datoresc atît condițiilor economico-sociale, naționale, dar îndeosebi faptului că vechea formă de unitate nu mai corespunde noilor condiții istorice, lucru recunoscut de altfel încă din 1943, cînd Internaționala Comunistă a hotărît să se autodizolve. Orice încercare de a menține vechile stări de lucruri nu poate să nu ducă la divergențe; de aceea este necesar să se acționeze pentru realizarea unității pe noi baze, pe baza principiilor marxist-leniniste și ale internaționalismului proletar, care presupun deplina egalitate între partide, respectul independenței și neamestecul

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 5)

rind să subliniez și prin aceasta că în activitatea ideologică, de formare a omului nou cu o înaltă conștiință revoluționară, înțelegerea justă a fenomenelor internaționale, a noilor direcții în relațiile dintre state constituie o latură esențială a muncii politico-ideologice, educative.

ORGANIZAREA ÎNTREGII VIEȚI SOCIALE PE BAZA PRINCIPILOR ETICII ȘI ECHITĂȚII SOCIALISTE

Stimați tovarăși,

Întreaga activitate politico-ideologică trebuie să se bazeze pe politica partidului nostru care reprezintă marxism-leninismul creator în România. Înfrățirea vastului program elaborat de Congresul al X-lea cere eforturi serioase din partea întregului partid și popor. Se impune o disciplină și o ordine desăvârșită, mijloace materiale și financiare trebuie gospodărite cu maximum de eficiență, înlăturându-se orice risipă. Trebuie să înțelegem că lichidarea rămănișii în urmă și făurirea unei economii avansate nu poate fi decît rodul muncii unite a întregului popor.

Desigur, colaborarea internațională are o mare însemnătate, constituie o cerință obiectivă; însă țara noastră dezvoltă larg cooperarea cu țările socialiste, cu celelalte state din lume, dar esențialul, factorul hotărâtor îl reprezintă eforturile creatoare ale oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate din țara noastră, munca întregului popor.

Numai pe baza folosirii cât mai judicioase a veniturii naționale vom asigura atât reproducția largită, cât și creșterea nivelului de trai. În gospodărirea mijloacelor de care dispunem trebuie să ținem seamă și de prezent, dar și de viitorul națiunii noastre socialiste. Să acționăm ca o familie unită care doște să ocupe, în lume, un loc tot mai respectat și demn, loc cucerit prin muncă și printr-o politică de colaborare, prietenie și pace.

Prin munca politico-educativă este necesar să asigurăm afirmarea cu putere în viață a principiilor comuniste. Membrii partidului, toți cetățenii patriei noastre socialiste, trebuie educați în spiritul eticii și echității socialiste. Comunistul trebuie să lupte cu hotărâre împotriva exploatării și asupririi naționale și sociale, împotriva rasismului, șovinismului, naționalismului, a oricăror forme de înjosire a omului. El trebuie să fie luptător neabătut pentru relații de colaborare și prietenie între oameni, între națiuni, pentru realizarea în practică a principiilor dreptății, a unei juste repartiții a venitului național între oamenii muncii.

Comunistul trebuie să combată cu hotărâre obiceiurile burgheze și să lupte pentru înlăturarea lor din viața oamenilor.

Influența moravurilor burgheze se manifestă în primul rînd prin atitudinea față de proprietatea socialistă; furturile, delapidările, sustragerile de orice fel lovesc în interesele tuturor oamenilor muncii, sînt acte ostile construcției socialiste, de aceea trebuie considerate, așa cum spunea Lenin, ca acte contra-revoluționare.

Mentalitățile generate de clasele exploatare se exprimă și în tendințele de parazitism, în încercarea de a trăi fără a munci, pe seama altora, sau de a înșela societatea oferindu-i foarte puțin, și dacă se poate nimic, în schimbul avantajelor pe care i le creează aceasta. Expresii ale moravurilor și modului de viață burghez sînt, de asemenea, desfrîul moral, care poate îmbrăca nenumărate forme de manifestare, tendința de a duce o viață de lux prin cîștiguri ilicite, necinstea, minciuna, carierismul — vicii care alterează grav fizionomia omului și care vin în cea mai flagrantă contradicție cu principiile morale ale noii noastre societăți. Este necesar să combatem de hotărâre fenomenele de căpătuială, de înăvuiere personală în discordanță cu situația generală, să combatem favoritismul și nepotismul, toate acestea constituind, de asemenea, manifestări ale vechii societăți care trebuie să dispară în socialism. Dăunătoare mersului nostru înainte sînt și spiritul individualist, mic-burghez, de indiferență față de marile aspirații și eforturile ale poporului, sustragerea de la obliga-

De aceea va trebui să acordăm o atenție deosebită educării maselor largi populare în spiritul principiilor politicii externe a partidului și guvernului țării noastre, făcînd din fiecare activist și cetățean un militant activ pentru înfrățirea acestei politici, pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei cu toate popoarele lumii, pentru cauza păcii în lume.

țiile pe care uriașă operă de transformare revoluționară a societății și de înflorire a patriei le pune în fața fiecărui cetățean. Viața arată că, mentalitățile vechi, de esență burgheză, sau mic-burgheză, pot avea consecințe deosebite de grave asupra poziției omului în societatea de azi. Ele pot duce pînă la urmă la descompunerea morală și politică a celor care devin prizonierii acestora, inclusiv la comiterea de acte ce pot aduce prejudicii societății, propriului popor, patriei socialiste, cauzei socialismului. Lupta fermă împotriva concepțiilor retrograde din vechea societate, împotriva obiceiurilor și moravurilor care poartă amprenta modului de viață burghez, eliberarea omului de tarele morale ale trecutului, de consecințele gravelor deformări produse de ideologia și comportamentul claselor exploatare constituie, de aceea, o latură esențială a activității politice de educație socialistă a oamenilor muncii din patria noastră. Tovarășii ilegaliști își aduc aminte ce mare atenție acordam noi poziției morale atunci cînd un om sau un cetățean dorea să intre în Partidul Comunist și de aceea în condițiile ilegalității s-a dovedit nu o dată că descompunerea morală a dus la descompunere politică, la trădare. Deci problema poziției morale a comunistului, a fiecărui om al muncii, este o problemă esențială pentru dezvoltarea societății noastre.

Munca politico-educativă trebuie să pună pe primul plan apărarea proprietății socialiste — de stat și cooperatiste. Să facem ca fiecare cetățean să-și consacre energia și capacitatea creșterii avuției naționale, înfloririi vieții tuturor oamenilor muncii; numai astfel va crește și fericirea fiecărui în parte.

Să educăm pe toți cetățenii, și în special tineretul, în spiritul culturii față de muncă, față de munca liberă, despovărată de exploatare din societatea noastră, singura sursă a progresului și prosperității poporului nostru, a națiunii noastre socialiste, mijlocul principal de afirmare a talentului și forței creatoare ale tuturor cetățenilor, de manifestare a personalității și autoperfecționare morală a fiecăruia.

În întreaga sa viață, comunistul trebuie să fie dovadă de modestie și simplitate, să combată manifestările de îngîmfare și aroganță, să ducă o viață familială și socială exemplară.

Comunistul trebuie să fie cinstit, curajos, demn, să lupte cu ardoare pentru adevăr, pentru dreptate și libertate. El trebuie să iubească munca, să depună eforturi și să se preocupe continuu pentru dezvoltarea proprietății socialiste de stat și cooperatiste, să pună pe primul plan interesele poporului muncitor, înțelegînd că între interesele personale și cele generale ale întregii societăți nu există nici o contradicție ci, dimpotrivă, există o strînsă unitate dialectică, că buna stare personală este strîns legată de bunăstarea întregului popor, că asigurînd dezvoltarea generală a țării asigurăm ridicarea și a nivelului său de trai.

Relevînd profunzimea și însemnătatea istorică a operei de transformare socialistă a omului, Lenin sublinia că partidul comunist trebuie să lupte pentru a face să prindă rădăcini în conștiința maselor, în deprinderile lor, în traiul lor de zi cu zi, regula: „toți pentru unul și unul pentru toți”, „...pentru a introduce treptat, dar ferm, disciplina comunistă și munca comunistă”.

În activitatea politico-educativă va trebui să acordăm o mai mare atenție politicii naționale, marxist-leniniste a partidului nostru, să intensificăm activitatea de educare a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în spiritul prieteniei și frăției, în lupta și munca comună pentru făurirea noii orînduirii sociale, pentru înflorirea României socialiste. Despre problema

națională în general, despre rolul națiunii în socialism și despre problema naționalităților și rolul lor am vorbit pe larg, în mod deosebit, la a 50-a aniversare a partidului — și nu doresc să mai revin acum asupra acestora. De altfel, consider că asupra acestor probleme în partidul nostru există o deplină claritate. Consider că partidul nostru a contribuit mult la clarificarea și pe plan internațional a problemei naționale și a rolului națiunii în dezvoltarea socialismului.

De asemenea, va trebui să ne preocupăm permanent și continuu de educarea poporului nostru în spiritul solidarității internaționaliste cu popoarele țării socialiste, cu mișcarea comunistă și muncitorească internațională, cu oamenii muncii de pretutindeni, cu mișcările de eliberare națională, cu toate forțele marile front antiimperialist. Aș putea spune că este un merit al partidului nostru că a pus un accent deosebit în educarea comunistilor și a poporului nostru, în acest spirit, că și-a manifestat și își manifestă activ solidaritatea în practică și nu în vorbe, cu lupta tuturor popoarelor care se ridică împotriva asupririi naționale, a colonialismului și imperialismului, pentru libertate și independență.

Comunistul trebuie să știe să imbine în mod armonios interesele naționale cu internaționalismul proletar. A fi comunist înseamnă a fi întotdeauna de partea popoarelor care luptă pentru independența lor națională, a milita pentru colaborare și pace între state și națiuni!

Toate aceste cerințe trebuie să devină de fapt norme de conviețuire și de relații pentru toți oamenii muncii, pentru întregul nostru popor. În acest spirit trebuie educați copiii și tinerii patriei noastre. Acestea trebuie să constituie cerințe obligatorii față de omul nou, înaintat, cu o înaltă conștiință socialistă.

Cred că va fi necesar să trecem la elaborarea mai amănunțită a normelor de relații și de conviețuire socială, care să devină un adevărat cod al educației și comportării socialiste și comuniste. În general, este necesar să acordăm mai multă atenție elaborării noilor norme de drept socialist pentru toate domeniile vieții sociale. Trebuie să înțelegem că multe din vechile norme de drept nu mai corespund noilor condiții economice, sociale și istorice, că păstrarea lor vine în contradicție cu cerințele noii orînduirii, că și aici trebuie să acționăm pentru înlăturarea a ceea ce este perimat și să facem loc noului care se afirmă cu putere.

Întregul sens al măsurilor privind activitatea politică-ideologică este de a asi-

gura afirmarea tot mai puternică în viață a principiilor comuniste, de a învăța să muncim și să trăim în spiritul acestor principii. Fără îndoială că aceasta nu se poate realiza printr-o hotărîre, ci necesită o muncă foarte îndelungată și perseverentă în toate sectoarele de activitate.

Adeseori deficiențele existente în activitatea noastră ideologică, politică și cultural-educativă, fenomenele negative care apar în viața socială, în comportamentul unor oameni se încearcă a fi justificate prin teza despre rămînerea în urmă a conștiinței față de dezvoltarea vieții materiale. A accepta o asemenea justificare pentru lipsurile noastre înseamnă a încuraja o atitudine pasivă, defetistă, cu profunde repercusiuni negative asupra dezvoltării societății. Noi comunistii studiem legile sociale obiective nu pentru a adopta o poziție fatalistă față de acestea ci, dimpotrivă, pentru ca, înțelegînd sensul lor, să putem acționa în interesul progresului social, în interesul oamenilor, al victoriei socialismului și comunismului. Fără a nega cîtuiș de puțin rolul esențial al forțelor de producție în dezvoltarea societății, noi pornim de la teza, de asemenea marxistă, că la rîndul ei conștiința poate exercita o puternică înrîurire asupra mersului înainte al societății, că ideile înaintate, cucerind masele, devin o uriașă forță materială a progresului. Tocmai animați de această convingere dorim să intensificăm activitatea ideologică, politică și cultural-educativă, eforturile pentru ridicarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii.

După cum vedeți, tovarăși, ne propunem să pornim la un drum lung. Nu este vorba de o campanie, ci de a preza întreaga noastră viață socială pe principiile eticii și echității socialiste și comuniste, pe noi norme de conviețuire și relații sociale.

Dacă putem pune astăzi aceste probleme de mare răspundere, aceasta se datorește faptului că am intrat într-o nouă etapă a dezvoltării socialiste a României — în etapa cînd problema relațiilor sociale, a relațiilor dintre oameni, cînd afirmarea principiilor noi în practică condiționează întreaga dezvoltare socialistă a țării noastre, viitorul comunist al patriei. Este deci vorba ca și în acest domeniu să începem să acționăm mai organizat, împotriva vechiului, pentru promovarea noului. Numai atunci vom putea spune că ne îndeplinim datoria de comunisti, vom putea avea încredere deplină că viitorul țării, al poporului, se va afla în mîni sigure.

CREȘTEREA ROLULUI CONDUCĂTOR AL PARTIDULUI ÎN SOCIETATE, SPORIREA FUNCȚIILOR STATULUI ÎN CONDUCEREA VIEȚII SOCIALE

Stimați tovarăși,

Înfrățirea acestor obiective fundamentale impune îmbunătățirea activității tuturor organizațiilor și organelor de partid, începînd cu Comitetul Central. Este necesar să se afirme și mai puternic rolul partidului de forță politică conducătoare în toate sectoarele activității economico-sociale; așa cum este necesar ca statul nostru socialist să-și îndeplinească în mai bune condiții rolul său în toate domeniile de activitate.

Fiecare organizație de partid trebuie să poarte răspunderea și să acționeze pentru realizarea în viață a politicii partidului. Este necesar să întărim rolul organizațiilor de partid din ministere, institute de cercetări și organizații obștești, inclusiv din Uniunile de creație și societățile științifice. Toate aceste organizații — rămînînd în continuare în evidența comitetelor de partid ale sectoarelor de care aparțin — trebuie să lucreze în același timp sub îndrumarea Secretariatului Comitetului Central al partidului.

Este necesar să fie întărită exigența la primirea în partid și în general față de activitatea și comportarea în muncă și în societate a comunistilor. Fiecare membru de partid trebuie să primească sarcini concrete în desfășurarea activității politico-educative în rîndul oamenilor muncii.

O atenție deosebită se impune să acordăm îmbunătățirii muncii cu activul de partid care constituie o uriașă forță politică în înfrățirea hotărârilor partidului și statului. Membrii comitetelor de partid din marile întreprinderi, instituții,

comitetele comunale, orașenești, municipale și județene vor trebui să participe mai intens la întreaga activitate a organelor respective, fiecare membru al unui comitet urmînd să îndeplinească o muncă concretă.

Comisiile comitetelor județene, pe lângă studierea anumitor probleme, vor trebui să participe și la exercitarea controlului în domeniile lor de activitate, inclusiv la controlul muncii aparatului de partid. Este necesar să se stabilească regula ca semestrial comitetele de partid să analizeze cum se desfășoară munca politico-educativă în sectorul lor de activitate.

Va trebui să fie îmbunătățită activitatea cabinetelor de partid, pentru ca ele să devină adevărate centre de conducere a muncii ideologice. În acest sens, pentru conducerea lor, este necesar să fie create consilii obștești care să se sprijine pe un larg activ de partid.

În vederea desfășurării în bune condiții a muncii educative, va trebui să fie create în toate întreprinderile, în instituții, comune și orașe cabinete pentru științele sociale și răspîndirea cunoștințelor științifice. În cadrul acestor cabinete vor funcționa și centrele de documentare pentru activitatea politico-educativă. De regulă, aceste cabinete vor trebui să funcționeze pe lângă cluburi, cămine culturale, case de cultură.

În activitatea de combatere a diferitelor manifestări retrograde, moravuri și obiceiuri vechi, trebuie să crească și mai mult rolul adunărilor oamenilor muncii, care au o profundă influență educativă și socială.

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

În cadrul muncii educative trebuie, de asemenea, să se acorde o atenție deosebită întăririi disciplinei și ordinii, respectării legalității socialiste, cunoașterii și aplicării riguroase a legilor statului nostru socialist.

Trebuie să punem capăt cu hotărâre atitudinii, care se mai întâlnește chiar și la unele cadre de conducere, de a nesocoti sau încălca legile statului, gândind probabil că legile nu sînt făcute și pentru ei.

Este necesar să asigurăm o bună cunoaștere a legilor, să organizăm un control permanent cu privire la realizarea lor. Orice încălcare a legilor, orice știrbire a disciplinei și ordinii dăunează desfășurării cu succes a întregii activități, intereselor întregului popor și de aceea trebuie combătute cu toată hotărârea, neadmițîndu-se manifestarea lor sub nici o formă în activitatea de partid și de stat. Nu doresc să mă refer acum la aspecte concrete; cred că fiecare dintre dumneavoastră cunoaște multe și sper că în cuvîntul pe care îl veți lua vă veți referi la ele, completînd astfel ceea ce am spus eu.

La desfășurarea activității educative, la afirmarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste este necesar să participe în mod susținut toate cadrele și întregul activ de partid și de stat, și mai cu seamă să înceapă prin a-și organiza viața și munca lor în spiritul acestor principii.

Realizarea în bune condițiuni a sarcinilor în domeniul muncii ideologice face necesară îmbunătățirea în continuare și a activității Comitetului nostru Central, a aparatului său.

În primul rînd, se impune o participare mai activă a tuturor membrilor Comitetului Central la munca ideologică. S-au obținut unele îmbunătățiri față de trecut, dar nu am putea spune că facem totul pentru aceasta. Comisiile Comitetului Central vor trebui să participe mai activ la studierea și elaborarea documentelor și hotărîrilor în domeniile respective și în același timp la organizarea îndeplinirii și controlului realizării acestora, inclusiv la controlul activității secțiilor Comitetului nostru Central.

Apreciez că prin aceasta vom face să crească și mai mult rolul Comitetului Central și, în general, al organelor de partid în conducerea întregii activități de partid; va fi și o dezvoltare a democrației de partid și vom pune mai deplină ordine și înțelegere în faptul că nu aparatul, ci organele de partid sînt cele care răspund de întreaga activitate.

În general, este necesară întărirea spiritului de răspundere, creșterea exigenței în muncă. Să introducem regula ca cel puțin o dată pe an Comitetul Executiv, Prezidiul Permanent și Secretariatul Comitetului Central să raporteze Comitetului Central despre activitatea lor. Toate ministerele și organele centrale să prezinte rapoarte anuale despre activitatea lor în fața Consiliului de Miniștri, iar Consiliul de Miniștri să raporteze

Consiliului de Stat și Comitetului Central al partidului.

Trebuie să acordăm în continuare o mai mare atenție dezvoltării democrației de partid prin dezbaterile cu regularitate a hotărîrilor și prin participarea comuniștilor la adoptarea acestora, prin creșterea contribuției lor la elaborarea liniei politice generale și la transpunerea ei în viață.

Să dezvoltăm și mai larg critica și autocritica în întreaga viață de partid și de stat. Este necesar ca presa centrală și locală să trateze mai regulat problemele activității de partid și ale muncii ideologice. Aceste măsuri trebuie să ducă la ridicarea nivelului politic-ideologic al tuturor comuniștilor, chemați să acționeze cu fermitate pentru afirmarea principiilor comuniste, pentru creșterea rolului conducător al partidului.

În mod corespunzător se cer luată măsuri pentru îmbunătățirea muncii organelor de stat, a organizațiilor obștești, care au răspundere și îndatoriri deosebite de mari în îndeplinirea programului de dezvoltare a conștiinței socialiste, de afirmare a omului nou. În acest spirit va trebui să continue realizarea măsurilor privind și îmbunătățirea activității Consiliului de Miniștri, a ministerelor, îndeplinirea de către ministere în mai bune condițiuni a rolului pe care îl au în conducerea și orientarea corespunzătoare a activității, participarea lor la întreaga muncă politico-educativă, la afirmarea principiilor de muncă și viață comuniste.

Un rol deosebit. În această privință, au de asemenea sindicatele, cărora plinara Comitetului Central din februarie 1971 le-a precizat pe larg sfera de activitate. De aceea, nu cred că este cazul să insist acum asupra acestei probleme. Este necesar ca tovarășii care lucrează în conducerea sindicatelor să ia toate măsurile pentru traducerea în viață a acestor hotărîri, pentru realizarea sarcinilor de mare răspundere ce revin sindicatelor.

În ce privește Uniunea Tineretului Comunist, ea are un rol deosebit de important în educarea în spirit revoluționar a membrilor săi, cit și a întregului tineret.

Și în această privință hotărîrile Comitetului Central al partidului sînt foarte clare și nu doresc să insist asupra lor. Este necesar ca tovarășii din conducerea U.T.C., toate organele și organizațiile tineretului comunist să dea dovadă de mai multă inițiativă, să țină mai mult seama de cerințele tinere generații. Trebuie să organizăm astfel activitatea organizațiilor tineretului, încît ele să devină o adevărată școală de educație și de participare a tineretului la conducerea întregii activități sociale.

O atenție deosebită se impune să acordăm muncii de educare a femeilor, participării lor în mai mare măsură la întreaga activitate de conducere a societății. În acest sens se impun și îmbunătățiri în organizarea și în activitatea comisiilor de femei și a muncii Consiliului Național al Femeilor, care urmează să fie în curînd analizată în Comitetul Executiv.

SPORIREA ROLULUI ȘCOLII CA FACTOR PRINCIPAL DE INSTRUIRE ȘI EDUCAȚIE A TINEREI GENERAȚII

Stimați tovarășii,

Pornind de la faptul că școala reprezintă factorul principal de instruire și educare a tineretului, partidul a luat un șir de măsuri pentru îmbunătățirea învățămîntului, pentru legarea lui mai

strînsă de producție, cercetare și de viață. Este necesar să urmărim realizarea tuturor acestor măsuri și ridicarea continuă a nivelului învățămîntului de toate gradele. Începînd cu grădinițele și căminele de copii și pînă la absolvenții

școlii generale de 10 ani, copiii sînt permanent în grija învățămîntului, iar după aceea tinerii — fie că urmează liceul, o școală profesională sau ucenicia la locul de muncă — se află de fapt tot sub îndrumarea învățămîntului; nu mai vorbesc de tinerii care urmează învățămîntul superior, care pînă la vîrsta de 23, citeodată pînă la 25 de ani se află sub îndrumarea învățămîntului. Reamintesc toate acestea pentru a se înțelege mai bine de către noi toți, dar mai cu seamă de către tovarășii care lucrează în domeniul învățămîntului, în Ministerul Învățămîntului, marea răspundere ce revine școlii, cadrelor didactice, comuniștilor din acest sector în educarea tinere generații. Trebuie să facem din fiecare unitate școlară un puternic centru de educație în spirit socialist și comunist a copiilor și tinerilor.

Avem datoria să creștem un tineret cu un larg orizont spiritual, înarmat cu tot ceea ce a creat mai bun omenirea în do-

meniu cunoașterii, cu cele mai noi cerceri ale științei universale. Fiecare educator, învățător și profesor din întregul sistem de învățămînt trebuie să fie atît un bun specialist în domeniul său, cît și un bun educator comunist. Numai îmbinînd aceste două calități cadrele didactice își vor putea îndeplini în bune condițiuni sarcina de înaltă responsabilitate și onoare pe care o au în formarea tinere generații. Partidul apreciază în mod deosebit activitatea cadrelor noastre didactice, dar, în același timp, pune în fața lor îndatoriri de și mai mare răspundere. Sîntem convinși că întregul corp didactic va răspunde cu entuziasm chemării partidului.

Va trebui să fie îmbunătățită și activitatea Ministerului Învățămîntului, problemele educației tinereții ocupînd o pondere mai mare în preocupările și munca acestuia; de aceea el trebuie să devină un minister al învățămîntului și al educației, atît în fapt cît și, poate, ca denumire.

LĂRGIREA ORIZONTULUI DE CUNOAȘTERE AL MASELOR — CONDIȚIE A DEZVOLTĂRII ȘI PERFECȚIONĂRII CONTINUE A DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

Un rol de seamă în formarea unei concepții înaintate, în dezvoltarea conștiinței socialiste, îl are știința — factor tot mai important în progresul general al societății socialiste. De aceea este necesar să acordăm și mai mare atenție dezvoltării științei, cercetării științifice, înarmării tineretului și a tuturor oamenilor muncii cu noile descoperiri în toate domeniile de activitate. Un rol important în această direcție îl au fizica, chimia, matematica, biologia, ale căror concluzii demonstrează materialitatea lumii, justetea materialismului dialectic și istoric.

Este necesar să îmbunătățim activitatea în domeniul științelor sociale, îndeosebi în filozofie. Academia de științe sociale și politice trebuie să abordeze cu mai mult curaj noile probleme ale dezvoltării sociale, naționale și internaționale, concluziile ce se desprind din practica construcției socialiste naționale și internaționale. Este necesar ca la această muncă să participe nemijlocit cadrele de partid și de stat care lucrează direct în conducerea diferitelor sectoare de activitate. Academia trebuie să devină un puternic centru de dezbateră liberă a tuturor problemelor legate de progresul științelor sociale.

Va trebui să ne gîndim la organizarea unei acțiuni de masă în vederea răspîndirii cunoștințelor științifice; formarea unei concepții înaintate despre viață nu se poate realiza fără cunoașterea cuceririlor științei, începînd cu apariția vieții pe pămînt, întregul proces de formare a omului, de dezvoltare a societății și a diferitelor concepții filozofice și terminînd cu noile descoperiri ale științei moderne. Se pare că va fi necesar să înființăm un organism obștesc special

care să se ocupe de răspîndirea cunoștințelor științifice în rîndul maselor largi populare.

La baza întregului proces educativ de formare a omului nou trebuie să așezăm munca, învățămîntul, știința, ca factori primordiali ai activității umane, ai progresului societății omenești.

Un factor important al educației socialiste îl reprezintă participarea tot mai largă a oamenilor muncii la conducerea activității economico-sociale. Sînt cunoscută măsurile organizatorice luate în acest sens, — crearea comitetelor și consiliilor oamenilor muncii, ca organe colective de conducere, instituționalizarea adunărilor generale ale oamenilor muncii, introducerea principiului muncii colective la toate eșaloanele, dezbaterile de către oamenii muncii a celor mai importante proiecte de legi și hotărîri.

Toate acestea atestă lărgirea continuă a democrației socialiste, participarea tot mai activă a poporului la făurirea propriei sale istorii, a propriului său viitor. Participarea largă a celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, la conducerea societății reprezintă nu numai o dezvoltare continuă a democrației socialiste, dar și o înaltă școală politică de educare socialistă, de creștere a răspunderii fiecărui cetățean față de interesele generale ale colectivității, ale întregii națiuni socialiste.

Democrația noastră socialistă permite nu numai exprimarea opiniei celor ce muncesc, ci și exercitarea controlului asupra modului în care se realizează politica partidului, hotărîrile de partid și

(Continuare în pagina 8)

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 7)

de stat. Una din formele de manifestare deosebit de importante ale democrației din țara noastră este crearea, prin legea recent adoptată de Marea Adunare Națională, a cadrului organizat în care masele se pot pronunța asupra promovării cadrelor, asupra ocupării diferitelor funcții de răspundere.

Propaganda noastră trebuie să scoată în relief mai pregnant, pe baza multitudinii dovezilor oferite de viață, superioritatea, de esență, a democrației noastre socialiste față de democrația burgheză. În timp ce în lumea capitalistă democrația are un caracter pronunțat declarativ, abstract, în țara noastră ea exprimă cu adevărat suveranitatea poporului în stat, participarea concretă a acestuia la elaborarea politicii generale

interne și externe a țării, la luarea deciziilor care privesc interesele sale vitale, viitorul națiunii noastre socialiste. Participarea maselor la conducerea societății este condiționată însă și de înțelegerea justă a fenomenelor economico-sociale, a situației politice, pentru a putea judeca lucrurile în deplină cunoștință de cauză. De aceea, dezvoltarea democrației este strâns legată de ridicarea nivelului politico-ideologic, a conștiinței socialiste a întregului popor. Numai așa participarea la conducerea vieții economico-sociale va fi efectivă și nu formală.

Partidul și guvernul vor acționa și în viitor neîncetat pentru perfecționarea continuă a democrației socialiste ca parte integrantă a procesului de educație socialistă, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

nic mijloc de educație socialistă a maselor!

De asemenea, pe scenele teatrelor noastre, a operei trebuie să-și facă loc lucrări de toate genurile, dar și lucrări contemporane, cu caracter revoluționar, militant, contribuindu-se și pe această cale, în spiritul tradițiilor noastre progresiste, la educarea maselor largi populare.

Casele de cultură, cluburile și căminele culturale, care au o îndelungată tradiție, trebuie să desfășoare o activitate cultural-artistică multilaterală, să cuprindă milioane de oameni, îndeosebi tineretul, contribuind în mod activ la educația socialistă a maselor, la răspândirea culturii și științei, organizând în așa fel munca cultural-artistică încât oamenii muncii să-și poată petrece timpul liber cât mai plăcut și în același timp educativ.

Sarcini de mare răspundere revin presei. Ziarele și revistele trebuie să deschidă larg paginile lor problemelor educației socialiste. Nu doresc să analizez acum activitatea presei; va trebui să o facem cu o altă ocazie, pentru că sînt mai multe lucruri de spus. Ele trebuie să promoveze cu curaj experiența înaintată, să critice obiceiurile și moravurile înapoiate, să asigure exprimarea în paginile lor a părerilor oamenilor muncii din toate sectoarele de activitate, devenind astfel un puternic instrument în dezvoltarea democrației socialiste, în afirmarea principiilor eticii și echității socialiste în țara noastră.

Critica de artă are un rol de mare însemnătate, atât în promovarea creației artistice cu înalt conținut educativ, cât și în educarea estetică a maselor populare. Pentru a răspunde acestor cerințe, critica de artă trebuie să acționeze întotdeauna în spiritul principiilor marxist-leniniste, să fie nepărtinitori și obiectivi, să contribuie prin tot ceea ce scriu la ridicarea artei noastre la un nivel tot mai înalt. Ei trebuie să militeze pentru o artă realistă și profund umanistă. În legătură cu aceasta, este necesar să lămurim mai bine aceste noțiuni care au un rol de cea mai mare însemnătate în realizarea unei arte avansate. De mult timp despre realism nu se mai vorbește aproape de loc. Pentru unii oameni de artă, realismul socialist este sinonim cu crearea unor șabloane și a unui model unic pentru artă. Consider că acest fel de a privi realismul este complet greșit. Este adevărat că în trecut au fost asemenea interpretări, — și nu numai interpretări, dar și practici — și ele au constituit încălcări și abuzuri pe care partidul le-a combătut cu fermitate.

Cînd vorbim de o artă realistă ne gândim la o artă care să redea realitățile din țara noastră, din epoca în care trăim, epoca marilor prefaceri revoluționare, socialiste. Se poate, oare, concepe o artă

care să nu redea în cele mai variate forme aceste vremuri mărețe? Fără îndoială că nu! O asemenea artă ar fi fără viață, s-ar ofili și ar muri ca floarea ruptă din plaiuri. Tocmai de aceea, unul dintre iluștrii cărturari ai României socialiste, George Călinescu, era atât de categoric în sublinierea importanței legăturii cu viața a operei de artă. „Zadarnic — spunea el — învîrtim condeiul și ne pierdem vremea, din curata reflecție nu iese nimic. De aceea, noi toți trînim pe artist pe șantier să cunoască viața și oamenii, știind că arta este o oglindire a vieții. Prin urmare, doi sînt termeni ce trebuie împreună concret și cu valoare universală: viața și arta”.

Iată de ce nu trebuie să ne fie teamă să mai vorbim despre realismul socialist, ci să aducem clarificările necesare, să facem să se înțeleagă că realismul nu presupune impunerea unor tipuri și șabloane în artă, ci deschiderea căilor spre o artă înfloritoare.

De asemenea, se impune a aduce anumite clarificări și în ce privește noțiunea de umanism socialist, care presupune o înțelegere mai complexă a omului în societate, luat nu ca individ izolat și exagerînd trăsăturile sale individuale, ci ca om social aflat în strînsă legătură și interdependență cu semenii săi, cu interesele maselor largi populare. Umanismul socialist presupune a reda fericirea personală în contextul afirmării personalității întregului popor. Pornind de aici, arta pătrunsă de umanismul socialist trebuie să fie închinată maselor largi populare, în rîndul cărora personalitatea nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic, o dată cu afirmarea și fericirea întregii națiuni.

Anticipînd principiile esteticii noastre de astăzi și exprimînd, de altfel, un deziderat fundamental al artei autentice de totdeauna, marele savant român Nicolae Iorga afirma că „nu e poet acela care nu e pentru tot poporul său”.

Consider că este necesar ca Academia de științe sociale și politice, critica de artă, să aprofundeze mai temeinic aceste noțiuni și altele de acest gen printr-o largă dezbateră principială și teoretică, deoarece fără asemenea clarificări nu se poate concepe înflorirea artei socialiste.

Problemele activității ideologice cuprind, de fapt, toate laturile vieții sociale. De aceea, este necesar ca organele și organizațiile de partid să acționeze pentru unirea tuturor forțelor de care dispune societatea noastră în direcția realizării hotărîrilor partidului privind îmbunătățirea activității politico-educative, formarea conștiinței socialiste care să devină o uriașă forță în înfăptuirea programului general de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

INTENSIFICAREA PARTICIPĂRII ROMÂNIEI LA SCHIMBUL MONDIAL DE VALORI CULTURAL-ARTISTICE

Stimați tovarăși,

În întreaga sa politică internațională România se pronunță pentru dezvoltarea multilaterală a schimburilor economice, științifice și culturale, fără nici o discriminare, cu toate statele lumii.

În epoca actuală a revoluției tehnico-științifice și a avîntului general al culturii, participarea activă la schimbul de valori științifice și de artă constituie o condiție a progresului fiecărei țări, cu atât mai mult pentru țările mici și mijlocii. Noi pornim de la faptul că făurirea socialismului nu se poate realiza decît pe baza a tot ce a realizat mai bun omenirea în toate domeniile economico-sociale, inclusiv în cel al artei. Este de înțeles că adoptînd un grandios program de edificare socialistă a țării, nu ne gândim deloc să ne izolăm de alte popoare, ci, dimpotrivă, ne propunem să lărgim cît

mai mult colaborarea pe baza respectului și avantajului reciproc.

De aceea, interpretările unor comentatori străini după care România intenționează să-și restrîngă raporturile culturale cu alte state sînt complet neîntemeiate și izvorăsc din necunoașterea sau neînțelegerea politicii noastre de relații cu străinătatea. Se poate spune că tocmai înfăptuirea programului îmbunătățirii activității politico-ideologice pe care îl adoptăm astăzi va deschide perspective și mai bune pentru sporirea schimbului de valori științifice și culturale.

În ce privește importul de lucrări de artă din alte țări, dorim ca poporul român să beneficieze de tot ceea ce gîndirea umană, arta și literatura universală — din trecut și din zilele noastre — au mai valoros; dorim să importăm acele creații de literatură și artă, filme, piese

CREAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ ÎN SLUJBA FORMĂRII OMULUI NOU, A ÎMBOGĂȚIRII VIEȚII SPIRITUALE A POPORULUI

Tovarăși,

Creația literar-artistică, rezultat al muncii și cunoașterii, este chemată să răspundă cerințelor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, să îmbogățească și să înfrumusețeze viața spirituală a omului; pentru a fi la înălțimea imperativelor sociale, arta trebuie să-și tragă seva din frămîntările și năzuințele poporului. Cît de plastic exprima această dorință C. Dobrogeanu-Gherea cînd afirma: „Ideile și tendințele sociale sînt chiar singele cald și hrănitor care nutrește și face viețuitor organismul numit artă”. Am acordat și acordăm o mare însemnătate creației literar-artistice. În uriașa activitate creatoare de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, literatura și arta trebuie să aducă o contribuție tot mai activă. Avem nevoie de proză, de poezii, de piese de teatru, de filme, de muzică, de picturi, de sculpturi care să înnobileze pe om, să-l însuflețească la fapte mărețe, eroice. Toate lucrările de artă, executate în forme și stiluri foarte variate, trebuie să redea preocupările și realitățile epocii pe care o trăim, viața poporului. Definind lumea care trebuie să constituie obiectul central al operei de artă, marele scriitor francez Anatole France spunea că gîndurile și ideile exprimate de artist „nu sînt gîndurile lui, ci propriile noastre gînduri, pe care poetul le face să cînte în noi... Poetul e un evocator. Cînd îl înțelegem sîntem tot așa de poeți ca și dînsul... Și credeți că am iubi atîta pe liricii noștri dacă ne-ar vorbi de altceva decît de noi?” Noi vrem să-i prețuim tot mai mult pe liricii noștri și de aceea le cerem să vorbească în operele lor cît mai mult despre noi, despre poporul nostru muncitor.

Omul, constructor al socialismului, să se poată regăsi în aceste lucrări de artă, să-și descopere și defectele, dar și trăsăturile nobile! Nu avem nevoie de o artă care să poleiască cu aur realitățile, dar nu avem nevoie nici de o artă care să acopere cu noroi sau smoală aceste realități; avem nevoie de o artă care să fie suflul din suflul poporului, să redea și greul și bucuria și visurile spre viitor ale oamenilor muncii, o artă izvoită din realitățile națiunii noastre, profund umanistă. Avem nevoie de opere de artă de toate genurile și pentru toate vîrstele; copiii vor să cunoască și pe Făt Frumos creat de Ispirescu, dar vor să cunoască și pe Făt Frumos de astăzi, eroul luptei pentru dreptate socială și națională; ei vor să știe cum arătau balaurii din basme, dar și cum arată balaurii timpurilor moderne și cine a fost sau este voinicul care le-a tăiat capetele; oamenii vor să afle din romane, poezii, piese de teatru, opere, din cîntece cum au luptat comuniștii și alți antifasciști și democrați, cum au înfruntat închisorile, lagărele, moartea chiar, pentru eliberarea poporului; și trebuie știut că nici unul dintre aceștia nu a fost plin-

gător că viața este grea — au înfruntat dușmanul de clasă cu capul sus, au luptat încrezători în fericirea poporului, în cauza socialismului și comunismului.

Doresc ca de la această înaltă tribună să adresez creatorilor de artă chemarea:

Redați în artă mărețele transformări socialiste ale țării, munca clocotitoare a milioane de oameni; veți găsi și contradicții și conflicte reale, nu închipuite, și fapte mărețe emoționante, demne de numele de om!

Redați și frumosul și iubirea în înțelesul lor măreț!

Folosiiți arma umorului, satirizați defectele care se manifestă în societate și la oameni!

Faceți din arta voastră un instrument de perfecționare continuă a societății, a omului, de afirmare a dreptății și echității sociale, a modului de muncă și viață socialistă și comunistă!

Aveți în fața voastră o perspectivă largă; puneți talentul și măiestria de care dispuneți în slujba unei arte închinată poporului, cauzei socialismului și comunismului în patria noastră!

Sînt convins că cea mai mare parte a creatorilor vor răspunde cu noi și noi opere care să ridice pe culmi superioare arta românească!

În realizarea vastului program de educare și formare a omului nou un rol de seamă revine Consiliului Culturii și Educației Socialiste, care trebuie să asigure îndrumarea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii munci cultural-artistice de la orașe și sate, manifestînd toată grija pentru a nu mai repeta lipsurile vechiului Comitet de Cultură. Sarcini de seamă revin, de asemenea, comitetelor județene ale culturii și educației socialiste.

Atît Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cît și comitetele județene vor trebui să lucreze ca organe de partid și de stat, deci sub îndrumarea directă a comitetelor județene și a Comitetului Central al partidului, asigurînd unirea tuturor forțelor din sectorul culturii și al creației spirituale pentru desfășurarea cu succes a muncii cultural-educative de masă.

De asemenea, radioteleviziunea trebuie să pună în centrul emisiunilor problemele educației socialiste; programele de radio și televiziune să fie astfel alcătuite încît pe calea undelor să fie propagate mărețele idealuri ale socialismului, politica internă și externă a țării noastre, știința și arta înaintată; pe această cale să fie biciuite fără cruțare moravurile retrograde, să fie promovate normele socialiste de conviețuire. Tovarășii din conducerea radioteleviziunii, toți lucrătorii din acest important sector trebuie să considere că cea mai înaltă îndatorire a lor este realizarea în cele mai bune condiții a cerințelor partidului nostru, a cerințelor întregului nostru popor.

Așteptăm de la cinematografie, de la scenariști, regizori și artiști filme la un înalt nivel artistic și cu un bogat conținut educativ. Filmul să devină un puter-

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

de teatru care prin conținutul lor de idei servesc înălțării morale a omului, corespund operei de ridicare spirituală a poporului nostru, educării sale în spiritul umanismului și prieteniei.

Dar, este pe deplin justificat ca societatea să ia anumite măsuri pentru a împiedica pătrunderea în țara noastră — alături de creațiile bune, valoroase — a așa-ziselor opere de artă cu un conținut dăunător, cărților, filmelor sau pieselor de teatru care fac apologia crimei, a urii de rasă, a brutalității — și care nu pot decât să otrăvească sufletele, să „polueze”, cum am mai spus, mediul spiritual. Considerăm că a împiedica pătrunderea și răspândirea în țara noastră a unor asemenea lucrări constituie o măsură cu un profund caracter umanitar, care reflectă înalta răspundere cu care partidul și statul veghează ca poporul nostru, tineretul să crească și să se dezvolte într-o ambianță spirituală sănătoasă.

Dorim să importăm din alte țări acele lucrări literar-artistice care să îmbogățească orizontul oamenilor muncii, să contribuie la cunoașterea luptei și preocupărilor altor popoare pentru progres social și pace. Dorim să exportăm în străinătate creația noastră artistică care să facă cunoscute munca și viața nouă a poporului nostru. În acest fel schimbul de valori culturale cu alte țări va contribui la mai buna cunoaștere a popoarelor, la dezvoltarea colaborării și prieteniei dintre ele, la cauza păcii în lume.

Aceasta este menirea artei adevărate și ne pronunțăm pentru un asemenea schimb cultural cât mai larg; în acest fel servim și interesele poporului nostru și cauza progresului în lume.

În această ordine de idei doresc să abordez o problemă care are o mare însemnătate principială, educativă. Și în trecut și astăzi se mai întâlnesc manifestări de admirație și de ploconire față de tot ce vine de peste hotare, fie că este valoros, fie că nu. Această atitudine reflectă în fond lipsă de demnitate națională, lipsă de spirit de discernământ și pînă la urmă ignoranță, înapoiere, servilism mic burghez, neîncredere și subapreciere a realizărilor și a forțelor propriului popor.

Cred că este de înțeles că asemenea mentalitate este foarte dăunătoare dez-

voltării economico-sociale a țării noastre, progresului științei și culturii României socialiste și de aceea trebuie să o combatem cu hotărîre.

Se știe, de altfel, cum erau ironizați și în trecut de popor, de spiritele luminate așa-numiții „bonjuriști” — prototipul snobului care, lipsit de personalitate, își închipuia că se distinge imitînd străinătatea, de cele mai multe ori în ceea ce avea aceasta mai negativ. Trebuie să spunem că avem din păcate și astăzi snobii noștri sau, cum spunea un personaj al lui Caragiale, „faliții noștri”.

Ridic aceste probleme pentru că ele au o mare însemnătate în activitatea noastră educativă, de formare a omului nou înaintat, cu o înaltă conștiință socialistă.

Doresc să fiu bine înțeles. Apreciem și admirăm tot ce este bun la alte popoare. Să nu disprețuim în nici un fel munca și creația altora, să învățăm neconținut din experiența altora și să importăm tot ce este mai bun și folositor. În același timp însă, să prețuim și să admirăm munca și creația minunatului nostru popor. Desigur, aceasta nu înseamnă să ne îngîmfăm sau să-i subapreciem pe alții. Dar nu putem să nu subliniem cu justificată satisfacție că și poporul nostru are realizări în toate domeniile de activitate care îl fac cunoscut și prețuit în străinătate.

Trebuie să avem permanent în vedere că fiecare popor, fie el mare sau mic, a contribuit, contribuie și va contribui la îmbogățirea patrimoniului civilizației universale care se compune, pînă la urmă, din ceea ce au creat toate națiunile lumii. Din acest punct de vedere, popoarele, ca și oamenii, sînt pe deplin egale. Mare este acel popor care se străduiește să dea cel mai mult civilizației și cauzei păcii în lume. Tocmai acestui țel îi consacră energia, talentul și forța creatoare poporul nostru care, făurindu-și propriul viitor fericit, contribuie la făurirea zilei fericite de mîine a umanității.

Am prezentat Comitetului Central principalele probleme ale activității politice-educative. Am enunțat direcțiile fundamentale ale activității partidului și statului în vederea perfecționării tuturor laturilor vieții economico-sociale, creării cadrului organizatoric și juridic adecvat, care să ducă la așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza prin-

ciilor eticii și echității socialiste și comuniste, la ridicarea nivelului general al cunoașterii și la deschiderea largă a căilor pentru afirmarea în viață a acestor principii.

Realizarea acestor obiective de importanță vitală pentru făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate impune unirea tuturor forțelor de care dispune partidul, statul, societatea noastră. Totodată este necesar ca problemele perfecționării relațiilor sociale, ale educației să devină cauza permanentă a întregului popor. Numai cu participarea tuturor oamenilor muncii vom putea rezolva cu succes aceste probleme deosebit de complexe.

Noi, membrii Comitetului Central al partidului, toți activiștii de partid și de stat, purtăm o mare răspundere în fața partidului și a poporului pentru realizarea programului multilateral de ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație, pe culmile înalte ale comunismului.

La plenară participă mulți activiști de partid din anii ilegalității. Vă amintiți, tovarăși, în ce condiții a trebuit să lucrăm. Infruntînd represiviunile și teroarea am intrat în rîndurile mișcării revoluționare, comuniste pentru a lupta împotriva asupririi sociale și naționale, pentru înfăptuirea unei lumi mai drepte, care să asigure întregului popor condiții egale de viață atît materiale cît și spirituale. În cele mai grele împrejurări — cei care au stat în închisori și lagăre își amintesc — ne preocupam continuu de ridicarea nivelului politic și ideologic, discutăm și gîndeam cum să realizăm în viață idealurile socialismului și comunismului.

Astăzi partidul nostru are răspunderea istorică de forță conducătoare a societății românești. Spre partid se îndreaptă nădejdea întregului popor. Noi, activiștii partidului, fiecare la locul său de muncă, sîntem chemați să răspundem acestor nădejdi, să realizăm în viață idealurile pentru care am luptat învingînd atîtea greutăți. Sînt convins că toți activiștii de partid și de stat, toți comuniștii își vor face pe deplin datoria muncind fără odihnă pentru realizarea acestor sarcini, veghind permanent la întărirea partidului, a unității sale, aceasta constituind

garanția că partidul își va îndeplini în cele mai bune condiții misiunea sa istorică.

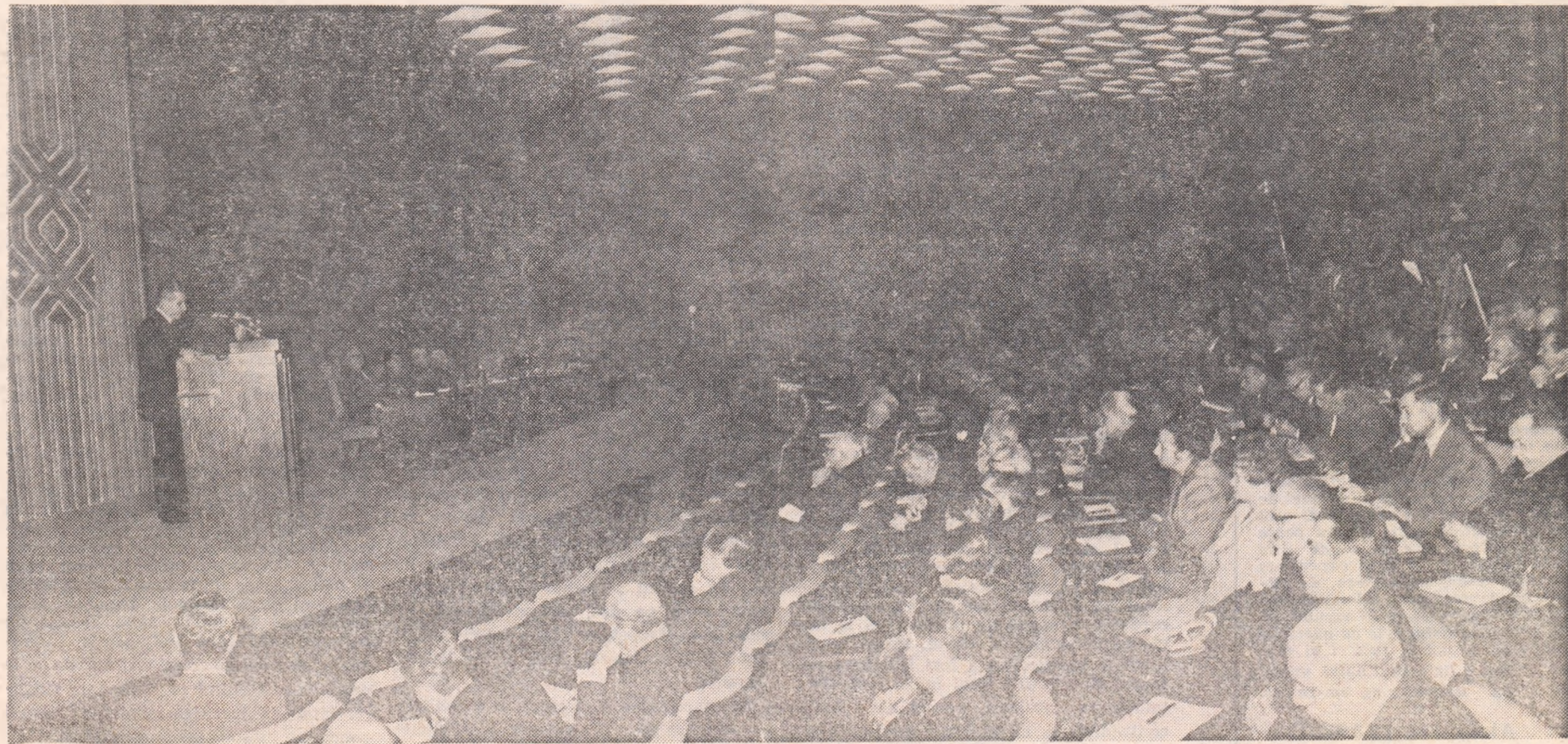
Sîntem convinși că plenara Comitetului Central va aproba în unanimitate hotărîrile Comitetului Executiv și direcțiile principale ale activității ideologice din prezenta expunere, că toți membrii Comitetului Central, toți participanții la plenară vor acționa pentru realizarea acestui program.

Așa cum au arătat dezbaterile de pînă acum din partid, măsurile și direcțiile fundamentale pe care le stabilim corespund în întregime necesităților dezvoltării societății noastre, voinței întregului partid, a întregului nostru popor. Realizarea lor în viață, ridicarea nivelului muncii ideologice și educative în general, vor exercita o puternică influență pozitivă asupra întregii activități a partidului, a poporului nostru, asupra întregii dezvoltări a națiunii noastre socialiste.

Aceasta se va reflecta, fără îndoială, în realizarea în mai bune condițiuni a prevederilor planului cincinal, în perfecționarea relațiilor de producție, a conducerii activității economico-sociale, în ridicarea continuă a bunăstării și fericirii întregului popor.

Avem în fața noastră o marea perspectivă izvorită din realitățile lumii contemporane. Să muncim în așa fel încît să transformăm perspectiva în realitate vie. Avem toate condițiile pentru aceasta și în primul rînd avem un partid puternic, un popor minunat care înfăptuiește cu fermitate politica internă și externă a partidului. Poporului să-i închinăm întreaga noastră activitate, întreaga noastră viață. Să muncim neobosit pentru a asigura poporului român un loc demn în rîndul națiunilor socialiste, în rîndul tuturor națiunilor lumii, o viață liberă, independentă, tot mai fericită, un viitor luminos comunist.

Înfăptuind cu succes programul dezvoltării multilaterale a României socialiste, noi ne îndeplinim atît principala noastră îndatorire națională cît și principala obligație internațională. Prin aceasta ne aducem o contribuție prețioasă la dezvoltarea marxism-leninismului, la afirmarea socialismului în lume, la cauza prieteniei între popoare și a păcii în lume. **(Aplauze puternice, prelungite)**

Pro domo

Modesta aplecare

O VECHIE ambiție a literaturii a fost aceea de a face, deopotrivă, pe artist și pe cititor, capabili să iasă din marginea lor, să trăiască mai multe vieți, măcar în imaginație. În definitiv, nu sîntem o doamnă din înalta societate pettersburgheză, îndrăgostită de un ofițer cam ușuratic, și nici nevasta cam mediocră a unui medic de țară din Franța veacului trecut și totuși am suferit ulături de Ana Karenina și de doamna Bovary, ne-am îmbogățit experiența cu experiența lor. Exemplele pot fi înmulțite la nesfîrșit și nu e nimic nou în această afirmație. E doar o aducere-aminte pentru scăderea orgoliului nostru și un fel de a începe vorba despre un subiect care, cred că se pune acum acut în fața noastră a tuturor.

Ca să reconstituim multiplele existențe care ne înconjoară și pe care avem datoria să le înțelegem, avem nevoie nu numai de deschidere, de inteligență, sensibilitate și spirit de observație, dar și de o modestă aplecare asupra lor. M-au frapat, prin întreaga înflecționare milenară ce le străbate, răspunsurile unei linoטיפیست în interviul de săptămîna trecută al lui Adrian Păunescu. Această muncitoare ce ne tipărește cărțile și articolele în mediul totuși toxic al Combinatului poligrafic este o filozofă „în nuce”, o existență obișnuită care se înscrie într-o viziune ce s-a exprimat, mai strălucit desigur, sub pana gânditorilor, dar a avut rareori un asemenea caracter de îndreptar trăit. Ea simte mai înțîi că are un loc în lume, este lipsită de orice velleitarism. Nu e bogată, are, ca orice ființă umană, visuri și aspirații, dar sînt departe de ea stăruia vanitate, pregătirea de a fi gata pentru or ce ca să-și satisfacă dorințele. Are, se vede din răspunsuri, un cod de moralitate bazat pe înțelegere, pentru ea se simte, nu mai puțin decît țărâmul integrat ocupației lui multimilenare, parte dintr-o ordine a muncii, avînd un loc al ei, de cinste, „la linoטיפی numărul 17”. Iar concepția ei despre viața cu nimic neobișnuită e rezumată în felul cum își definește zilele „zilele vieții mele”. Nu vreau să reproduc interviul, subliniez doar viziunea, detașarea, armonia, calmul acestei fete. M-am uitat după poza ei, dar Luceafărul n-o publicase. Cîte milioane de existente nu sînt asemănătoare în straturile de bază ale societății noastre? Și-mi spunem de cîtă modestă aplecare e nevoie pentru a le cuprinde în carte și ce săracă ar fi o carte a „zilelor vieții noastre”, dacă nu le-ar cuprinde. În varietatea lor, în vacuitatea, în lipsa de pretenție, dar și în continua năzuință spre civilizație, în naivitatea lor în fond profund înțeleaptă.

În ultima vreme m-am întîlnit și eu cu mulți asemenea oameni, anonimi noștri contemporani, de efortul cărora depinde pînă și cel mai elementar confort al nostru. Peisajul uman pe care-l constituie este de o mare bogăție și de o mare complexitate. Mulți se găsesc la întredierea dintre două lumi. La hidrocentrala de la Lotru sînt și mii de oameni vizează la casa pe care și-au construit-o la țară, deși lucrează de 10-15 ani pe șantierele hidroenergetice. Mitologia lor e tărînească, deși efectiv sînt muncitori și așa vor rămîne, desigur. Toată această uriasă mișcare de oameni nu e statistică, e concret umană, variată, pitorească, desigur, dar nu numai atît. Pentru a înțelege acest timp trebuie să-i înțelegi pe ei și nu există altă posibilitate decît o modestă aplecare spre existența lor vie.

Desigur, literatura a fost preocupată de eroul singular, de cel care iese din serie, dar trecerea spre modernitate s-a făcut în artă prin cuprinderea în special a acestor existențe aparent modeste, din traiectoria cărora se desprinde o poezie tare și esențială, mari cicluri istorice, transhumanțele moderne care se aseamănă cu migrațiile păstorești la un alt nivel al spiralei de urcare a poporului român. O artă cu adevărat democratică nu poate să nu se preocupe de acești eroi care poartă în alt timp experiența noastră veche. Numai așa, de altfel, ea va respira aerul de autenticitate și direcție care rezultă ori de cîte ori artistul este cu adevărat interesat de unicul subiect al meseriei sale: linia destinului uman, văzut cu simpatie, cu empatie.

Alexandru IVASIUC

REALISM

și SOCIALISM

CLASICISM, romantism, realism — iată, va zice cineva, concepte mult prea generale care apar, în practică, amalgamate: inutile complicații; și apoi, scriitorii, cu rare excepții, au respins asemenea încadrări, ca pe oricare altele. Dar aceasta e situația oricărei generalizări, vom răspunde și — totuși — de generalizări nu ne putem lipsi. „Fenomenul e totdeauna mai bogat decît ideea”, nota Lenin în „Caiete filozofice”, dar de aici nu trăgea concluzia deloc că ar trebui să renunțăm la concepte, la lege, ci doar că orice abstractizare trebuie privită și ca o simplificare. Ca marxiști, mai luăm în considerare faptul că un anume curent literar se greșea totdeauna pe o tradiție națională, modificîndu-se în funcție de aceasta și că același curent, în aceeași țară, se modifică în raport cu epoca. Asemenea precizări nu anulează însă existența unor curente universale distincte, dacă sînt privite cu simțul relativului, adică al concretului istoric. De am reduce toate operele doar la specificitatea fiecăreia, am produce pulverizarea artei în opere-monade, fiecare existînd doar în sine și pentru sine, ceea ce ar semăna cu o catastrofă atomică a culturii. Și apoi, originalitatea este și ea un concept destul de aproximativ, în cele mai multe cazuri destul de necăjită, oricît ne-ar plăcea nouă să declamăm despre unicitate. În majoritatea cazurilor, unicitatea operelor apare ca sîrg al tagmei criticești.

S-a acreditat ideea că literatura europeană ar fi o pendulare între spiritul clasic și cel romantic, iar realismul ar fi doar o școală literară de la sfîrșitul secolului al XIX-lea; am modifica perspectiva: opera fiind un echilibru anumit între particular și general, între caz și tipicitate, există o permanență opoziție între realism și romantism; raport antagonic necesar în care realismul, înfruntînd romantismul, se îmbogățește permanent. Romantismul stîrnește teme și probleme, descoperă zone inedite, improspătează sensibilitatea; fără el se ajunge la sărăcia hieratică academică. Dialectica realismului constă în aceea că, după respingerea fiecărui val romantic, el nu revine la formele anterioare, ci se modifică înglobînd, în felul său, aceste probleme noi, aceste zone ale umanului inedite. Modificîndu-se, el se îmbogățește și adîncește, fără a renunța la esența sa. În acest caz, clasicismul ar însemna doar calificarea anumitor momente ale evoluției realismului etern și nu invers (iar, a vorbi de clasicismul romantismului înseamnă, cu o expresie a lui Călinescu, a spune lemn de fier).

REALISMUL evoluează odată cu societatea și cu metodele de cunoaștere ale realului, sporînd, în același timp, acest proces de cunoaștere. Omul apare într-o situație concretă, în raporturi sociale și are de rezolvat, cu mijloacele epocii și clasei sale, problemele impuse de mediul său. Omul nu are de ales între ipoteze ideale, ci între ipoteze posibile, el nu își alege nici problemele, nici soluțiile, ci alege dintre cele pe care societatea i le poate oferi la un moment dat. În această confruntare dintre individ și societate se formează caracterul care este raportul dintre calitățile date și eveniment (istorie). Caracterul nu se reduce la istorie, fiindcă atunci, într-o epocă, toți indivizii ar avea același caracter, adică același tip de reacție la eveniment. Caracterul nu se reduce la tipul de reacție al individului, fiindcă evenimentele cărora are a le face față sînt date și comune colectivității. Realismul clasicist al secolelor XVII și XVIII a pus accentul pe tipologia biologică și pe cea moralnică, cel al secolului nouăsprezece, pe tipologia socială, care nu le neagă pe primele, ci le înglobează, subordonîndu-le. Proza secolului al douăzecilea a fost fascinată de faptul că reacțiile unui individ nu sînt totdeauna aceleași, uneori ele fiind contradictorii, că în locul unei calități dominante poate apărea, la același, la un moment dat, o alta. Așa-numita

„disoluție a eului” pornește de la ideea justă a dialecticii caracterului, dar greșește absolutizînd. Modelul a fost — adesea — Dostoievski care și-a obligat eroii să reacționeze permanent invers decît se aștepta lectorul, mecanic paradoxal. Dialectica în caracter admite că există o frecvență maximă a unui anume tip de reacție la eveniment, dar nu o permanență a tipului de reacție; că o calitate dominantă e însoțită de armonice diverse ce se pot armoniza divers și, în anumite împrejurări, o calitate secundară poate deveni principală; că acest caracter este un dinamism, un fenomen în modificare, neegal sieși de la început la exitus, prin modelarea societății, șocuri de situație, schimbări fiziologice etc. Dar realismul, acuzat de imanență empirică, e acuzat, totodată, fiindcă tipizează, adică generalizează, transcend imanența. În spatele acestei acuzații confuze și cacofonice se află o consecvență ideologică: respingerea realului, mai ales a unui anume real.

Trec peste o chestiune serioasă: transformarea hazardului obiectiv în lege; dacă hazardul obiectiv e o realitate, el nu anulează necesitatea, ci demonstrează doar că legea își face drum printre întîmplări. Accidentul și excepția există, dar ele nu fac legea, ci sînt doar aspecte particulare ale acesteia. Hazardul obiectiv este interferența dintre două zone ale necesității. Un efect nu e reductibil la o unică sursă cauzală, ci la mai multe, un fascicol cauzal, din care citeva nici nu sînt cunoscute. Existența unei necunoscute în pluricauzalitate nu înseamnă nici absurd, nici mister, ci doar un element ce nu e încă știut. Noul realism acceptă poliperspectiva, existența mai multor unghiuri de privire ce se completează și se corectează reciproc.

REALISMUL este aspectul literar al lucidității: a cunoaște situația în pluricauzalitatea ei, a încerca să o înțelegi chiar cînd ea te dezavantajează. Inamicul realismului este evazionismul, ceața artificială a sentimentalismului, halucinația voită, dilatarea nesemnificativului și neștiutului și eludarea esențialului. Literatura este imorală nu atît prin ceea ce spune, cît prin ceea ce face! Optimismul mecanic, cu orice preț, este mai imoral decît tragicul necesar. O veselie inconsistentă ce apare din necunoașterea vrută a dificultăților reale e imorală, fiindcă dă o imagine falsă a vieții. Ea nu educă, ea dezarmează, e o hartă falsă. Există o literatură care trezește și o alta care adoarme; ultima nu poate fi nici realistă, nici revoluționară. Și cu aceasta ne aflăm în miezul chestiunii: raportul dintre societatea socialistă și literatura ei. Aici ne izbim de o dificultate: existența, în domeniul romanului românesc, a unor suflete moarte, a unor romane ce și-au zis și realiste, și socialiste și care sînt — obiectiv — subliterate. Cîteva observații generale: există în deceniul șase cărți bune de proză: de ce să o negăm? Subliteratura a existat totdeauna și pretutindeni: de ce să o negăm? Era extrem de dificil să crezi tipologia unei societăți ce trăia cea mai radicală transformare a sa: de ce să o negăm? În multe cazuri e vorba, pur și simplu, de lipsa de talent a prozatorilor respectivi, alături de faptul că ei scriau despre realități despre care nu știuseră nimic, cu care nu aveau nici o afinitate electivă și asupra cărora se „documentau” la repezeală: ce ar fi putut ieși bun din asemenea „cunoașterea”? Apoi, să nu uităm că în ultimii ani au apărut și romane anti-scheme, schematice pe dos, deloc superioare, sub toate aspectele false! Ori nu e așa? O brambureală banală tot banalitate e.

Că romanul e o expresie a societății în care trăiește autorul, că — explicit sau implicit, conștient sau neștiut — el ia o atitudine anume față de o socie-

tate anume, nu poate fi neutru față de acea societate, chiar dacă ar vrea, că, impunînd cititorului o anume imagine a societății respective, el, autorul, vrînd sau nevrînd, face propagandă politică, și că criticul curat estetizant, luînd atitudine față de atitudinea autorului, face și el propagandă politică — toate acestea mi se par clare. De altfel, cu Valoarea-in-sine-revelată-prin-Intuiție-Fior-Cosmic intrăm în domeniul magiei, al tam-tamului și al Dervișilor dansanți față de care îmi recuz competența. Deci, să nu acuzăm caracterul politic — socialist — de eșecul unor cărți ratate fie din lipsă de talent, fie din necunoaștere a realității despre care scriau. Dar a mai fost ceva: aceste romane — mă refer la nerealizări — au inventat probleme inexistente, au ignorat probleme existente: pe acest fals s-au construit conflicte și caractere ce nu puteau fi decît false. Or, legea de bază a realismului este respectul realității în ceea ce aceasta are esențial, atacul problemelor reale, chiar dacă ele par dificile: cine crede cu pasiune în justetea și victoria socialismului va ști cum să le spună, va ști să transmită pasiunea și încrederea sa dincolo de dificultățile inevitabile oricărei vieți sociale. Realismul nu poate și nu trebuie să renunțe nici în noua sa ipostază la aspectul său CRITIC; o proză apologetică înduioșată nu are forță propagandistică; chestiunea fundamentală este, însă: CE criticăm și în numele a ce? Criticăm ceea ce a fost vechi și putred în regimul burghez, ceea ce e în dinamica revoluționară a devenit vechi și inutil, pe cei ce și-apără privilegiile pierdute ieri sau alaltăieri SAU, dimpotrivă, tot ce semnifică forțele vii, creatoare ale poporului, ale partidului... Problema nu e CÎT criticăm, ci anume CE criticăm și în numele a ce. Aici nu critica literară poate stabili tabele, ci credința pasionată în adevărul socialismului ca forță mondială istoricește justă, încrederea în proletariat, în mase și în partidul comunist. Fără o asemenea pasiune nu poate exista o adevărată literatură revoluționară.

DEEA — mai veche — după care prozatorul noului realism trebuie să vadă societatea noastră ca un fenomen în dezvoltare și să descopere germenii noului, mi se pare conformă cu însăși realitatea, cu adevărul. Din păcate, nu o dată, într-un roman sau altul, viitorul, sau ceea ce credea autorul că este viitorul, a fost integrat prezentului, descris ca prezent, astfel încît eroii nici nu mai știu cînd înfruntă problemele prezentului, cînd pe ale viitorului. Descriptivismul plat, ilustrativismul naiv, idilismul — sînt ne-realiste, nesocialiste. În societatea noastră, legile împiedică un cetățean să exploateze munca altora, să devină milionar sau latifundiar dar, nici setea de avere, nici cea de putere n-au dispărut, cum n-au dispărut egoismul, indiferența, lașitatea etc. Aici, în transformarea mai grabnică a omului, poate literatura să dea un ajutor imediat și însemnat fără să abdice de la condiția ei specifică. Etica noastră, spre deosebire de aceea ce decurge din alte sisteme, nu crede că oamenii pot fi transformați numai prin forța cuvîntului, lăsînd intactă orînduirea capitalistă ce exacerbează toate instinctele agresive și posesive; dar cînd societatea noastră, răsturnînd vechea orînduire, construiește o alta care generează condițiile existenței unui om nou, literatura poate contribui la generalizarea și consolidarea caracteristicilor omului comunist. Nu există obiectiv mai înalt și mai frumos decît acesta, crearea unei lumi în care binele, frumosul și adevărul să se contopească. Erorile nu ne deprimă, ci ne îmbogățesc, înfringerile personale cresc dorința de a le depăși contribuînd la realizarea singurei fapte ce justifică existența: omul comunist în societatea comunistă.

Paul GEORGESCU

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

MARILE orașe sînt interesante nu numai prin înfățișarea lor, veche sau nouă, nu numai prin bogățiile lor, nu numai prin școlile, bibliotecile și teatrele pe care le adăpostesc, ci și prin muzeele de artă sau de literatură pe care le-au întemeiat datorită pasiunii unui om sau a mai multora.

Aceste nobile pasiuni și-au găsit, prin grija partidului și statului nostru, din îndemnul și prin exemplul personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostul și împlinirea, în climatul acestor rodnici ani, în care tot ce face parte din ființa acestui popor și reprezintă tezaurul său de valori este pus în cea mai deplină lumină.

Muzeul de artă al Republicii Socialiste România din București se datorește grijii statului. Muzeele mai mici sînt creația unor oameni plini de pasiune pentru o ramură sau alta a artei. Fără pasiunea lui K.H. Zambaccian, fără munca și stăruința lui de o viață întreagă, minunatul Muzeu care îi poartă numele n-ar fi existat, după cum fără priceperea, stăruința și pasiunea modestului George Franga nu ar fi luat naștere atât de interesantul Muzeu al Teatrului Național din București, care, atunci cînd se va deschide în noua clădire, va uimi pe mulți. Pe Zambaccian l-am văzut cum și-a înghebat de-a lungul anilor, piesă cu piesă, Muzeul. Tot așa l-am văzut pe George Franga străduindu-se an și ani să mai capete o piesă rară pentru Muzeul Teatrului Național.

Dacă am avut, aici la București sau în țară, tot felul de muzee, ne-a lipsit însă unul, — **acela al literaturii române**, sau, poate, ar fi mai limpede dacă aș spune că ne-a lipsit **muzeul istoriei literaturii române**, pentru că literatura română are nu numai un prezent cu care putem ieși în lume, ci și un trecut îndelung, punctat ici și colo cu momente de mare strălucire; Văcăreștii, Ion Budai-Deleanu, Anton Pann, Vasile Alecsandri, Hasdeu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Odobescu — ca să ne referim numai la scriitorii cei mai îndepărtați. În afară de operele lor, ce ne-a mai rămas de la acești uriași și ce ne-a mai rămas de la cei ce le-au urmat, muncind, unii dintre ei fără odihnă, pentru gloria literaturii române, de fapt pentru gloria poporului român? Cîteva fotografii, cîteva scrisori adresate familiei sau prietenilor, cîteva pagini de manuscris, o carte astăzi de negăsit, uneori nici atât. Cu excepția, bineînțeles, a lui Eminescu, ale cărui caiete, peste patruzeci la număr, zac în niște sertare ale Bibliotecii Academiei și se tocesc transformindu-se clipă cu clipă în cenușă. Oare ne vor ierta cei ce vor veni după noi că am lăsat să piară aceste documente unice? Cred că nu. Și bine vor face dacă nu ne vor ierta.

PRINTRE noi a trăit, pînă nu de mult, un om de o rară distincție, de o rară delicatețe, de o rară noblețe și, în același timp, de o rară modestie. E vorba de subtilul poet și savantul într-ale literaturii care, în lumea literelor, se chema Per-

persicius. Încă din anii tineri a renunțat la propria lui operă literară pentru a-și cheltui întreaga energie și pricepere realizării unei ediții monumentale a scrierilor lui Eminescu. Pasiunii de a dăruii poporul român toate scrierile lui Eminescu, l-a adăugat, de cîteva ani încoace, pasiunea înzestrării țării cu un muzeu al literaturii române, muzeu care să deslușească, să illustreze și, dacă vrei, să întregască istoria literaturii noastre. Cîte comori de energie a trebuit să risipească Perpessicius pentru editarea, nici măcar pe jumătate, a monumentalei ediții Eminescu, singur o știa ori, poate, o mai știa și mina de colaboratori credincioși ce-l înconjură.

Nici munca desfășurată pentru aducerea materialului destinat muzeului literaturii române nu a fost ușoară și, fără îndoială, că și această muncă l-a istovit și l-a grăbit sfîrșitul.

Din nefericire, Perpessicius n-a apucat să vadă tipărită, decît în parte, ediția din Operele lui Eminescu căreia îi închinase anii lui cei mai buni. Tot așa el n-a apucat să-și vadă deschis muzeul pentru care ostenise atîta.

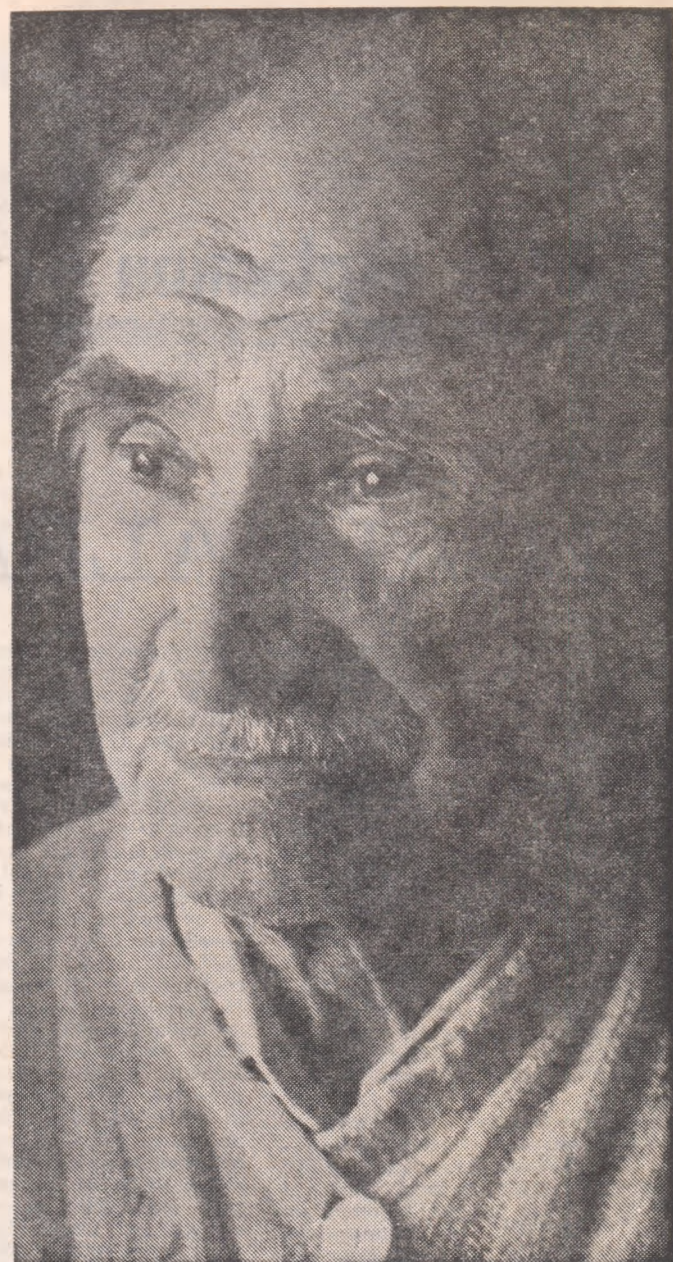
Îl cunoșteam din tinerețe, îi iubeam versurile și-i admiram ținuta elegantă și, în același timp, severă. Abia întors din război își purta cu sfială printre oameni mîneca goală a hainei. Brațul și-l lăsase undeva, prin Dobrogea, într-o luptă.

Mulți ani Perpessicius a anunțat scrierea și publicarea unor romane. Poate le-a scris și nu le-a publicat. În cazul acesta vom avea, poate, bucuria ca într-o zi să le citim. Este însă puțin probabil să le fi scris. Cunoșcîndu-i puterea de jertfă, de a tot amîna realizarea scrierilor proprii și de a-și folosi timpul, uneori aproape întreg, pentru a pune mai repede în valoare pe alții, sîntem îndreptății să credem mai curînd la o renunțare.

SPUNEAȘ mai sus că Perpessicius n-a apucat să-și vadă deschis muzeul pentru care ostenise. Trebuie să adaug aici că și în cazul în care el ar mai fi trăit, deschiderea muzeului tot n-ar fi apucat s-o vadă. Perpessicius — cum spune undeva un poet spaniol — venise pe lume cu ochi și plecase din lume fără. Mulți puneau orbirea care-l lovise în legătură directă cu cercetarea vechilor și prăfoaselor arhive ale Academiei, mai ales ale acelei arhive care-l priveau direct sau indirect pe Eminescu. Poate oare să dăruie cineva mai mult literaturii decît lumina ochilor?

Cînd l-am văzut pentru ultima oară, Perpessicius păstra pe chipul său multe urme ale frumuseții și tinereții din anii îndepărtați în care îl cunoscusem. Acum **Muzeul literaturii române** s-a deschis. Po-doabele adunate acolo cu trudă sînt, oricînd, la vedere. Văzînd, sau mai curînd simțînd, cît de mare este succesul muncii lui, Perpessicius ar uita multe amărăciuni, și, în sfîrșit, s-ar bucura.

Zaharia STANCU

Dimitrie CUCLIN

Ca baciul moldovan

Ca baciul moldovan, Socrate moare ;
Și-n ripi sare-Antigona, dar la fel ;
Și tigrul Polieuct, mort ca un miel ;
Postelnicul, smuls dintre sfinte-odoare.

Cînd nori dinspre Ceahlău dau să dogoară
Peste Rodope, peste-Olimpul chel,
Topesc culmile Cretei de oțel,
Udă-ale-Atenei, Romei, pline-ogoare.

Făptura freamătă la glasul dac.
Învie zeii-nmărmuriți și tac.
Din Cosmos nu țîșnește nici un șuier.

Infernu-ntreg s-a dizolvat în tău.
Și baci-u mort. Da-n veci, măiestru-i fluier,
S-o revărsa prin lumi dinspre Ceahlău.

Nichita STĂNESCU

Cîntec de leagăn

Dormiți voi peste mine stafii
îngeri ai semințelor, poveste de leagăn
pentru merele roșii și vii

...să se culce peste mine calul;
șă pentru priviri e ochiul meu albastru;
inima mea este perna ta;
dormi tu, iubito, peste mine

Desigur vei visa sînge, desigur
vei visa un cuvînt care spune adevărul.
Lasă-mă tu pe mine să fiu
patul pe care se odihnește simplitatea,
să fiu eu limba cea caldă
pe care se topește fulgul de zăpadă cel rece

Cărțile săptămînii

D. R. POPESCU:

„PLOAIA ALBĂ”

N OUA antologie de nuvele alcătuită de D. R. Popescu nu este și cea mai judicioasă cu putință; volumul *Ploaia albă* (Ed. Cartea Românească) lasă pe dinafară texte ca *Duios Anastasia trecea ori Căruța cu mere* și reia, în schimb, *Inceputul și sfîrșitul lui Posmoc II* și *Mări sub pustiuri*. Ambele sînt intercalate fără o rațiune limpede — alături de *Canalia de succes* — între două puternice narațiuni cu subiect din lumea rurală, *Dor* și *Ploaia albă*, sfîrșindu-se astfel posibila unitate interioară a culegerii.

Dar lucrul nu este atît de neașteptat și mai degrabă putem presupune o excesivă consecvență a autorului cu sine însuși. Scriitor prolific și de mare disponibilitate — romancier, dramaturg, autor consacrat de scenarii cinematografice — D. R. Popescu pare a se afla mereu în căutarea unei formule convenabile, cît mai elastice, mobilitatea și diversitatea preocupărilor fiind un indiciu nu doar de forță creatoare deosebită — ceea ce este neîndoielnic — ci și de febrilitate și nestatornicie. D. R. Popescu face parte din categoria scriitorilor care nu inventează și epuizează o formă sau alta de expresie, ci le depășesc dintr-o secretă nemulțumire, asumîndu-și-le, pe cele existente. Romanele lui D.R. Popescu au aerul de a fi compuse prin agregarea de lungi nuvele, în vreme ce povestirile tind, prin subiect și compoziție, spre roman. Piese de teatru — cîteva remarcabile, altele simple exerciții — lasă impresia de narațiuni dialogate, scenariile de film, la fel, sînt proze adaptate în vederea ecranizării. Acestei incapacități de a se conforma limitelor unui gen sau celor ale unei specii precis determinate îi corespunde, în planul strict artistic, o curioasă imbinare de termeni a căror apropiere ar fi, în mod obișnuit, imposibil de realizat.

Oltean de origine, scriitorul trăiește de multă vreme în Ardeal, amănunt nu fără importanță, fiindcă nota cea mai originală a literaturii lui D. R. Popescu o dă suprapunerea unei dominante eticiste pe un fond nativ înclinat spre pitoresc, fantastic și esteticism. Se înțelege că, în ultimă instanță, condiția fundamentală va fi menținerea unui just echilibru între orientări atît de contradictorii, orice exces, indiferent în ce direcție, putînd compromite totul. Nu în altă parte trebuie căutată explicația varietății extraordinare a prozei lui D. R. Popescu și a inegalităților atît de frecvente, vizibile pînă chiar și în compunerea acestei ultime antologii, în care se renunță fără motiv la nuvele de prima însemnătate în favoarea altora de rînd.

CEEA ce dă un caracter unitar literaturii lui D. R. Popescu — devenind, în același timp, și un criteriu de selecție, deci restrictiv — este capacitatea scriitorului de a sugera o atmosferă morală prin convertirea în fabulos a unei materii epice foarte bogată în colorit și plină de senzațional. Proza lui D. R. Popescu abundă în pitoresc și spectaculos, nu sînt evitate extravagantele, totul este aici neobișnuit, ieșit din comun, anormal, oscilînd între sublim și grotesc. Regimul de existență al acestei lumi îl constituie anomalia temeinic instalată; comportarea personajelor este de multe ori aberantă obiectiv, însă întotdeauna perfect logică în raport cu desfășurarea narativă, mereu derutantă și impredictibilă.

Simbolică prin excelență, cu un relief extrem de viu, proza lui D. R. Popescu devine însă ștearsă și monotona cînd sensurile nu trec dincolo de observația imediată. Din această pricină, *Inceputul și sfîrșitul lui Posmoc II* — istorie a frîngerii carierei unui fotbalist talentat din pricina inconștienței personajului și a incapacității de a re-

zista influențelor distructive ale unui mediu pervertit — este aproape o narațiune de magazin ilustrat, cu facilități melodramatice, de tipul: „Veniseră toate una după alta, înghesuite, și el se gîndea cu groază c-ar putea să vină și altele. Și el ar trebui să treacă prin toate, fără să le înțeleagă cum trebuie, fără să le priceapă rostul și să și le adune în el, adînc, așa cum își adîncesc copacii virstele. Timpul lui fusese prea scurt și el avea acum tot ce-i trebuia și tot ce visa, și asta nu-l lăsa să doarmă. I se părea totul prea ușor și de necrezut”. (De remarcat, aici, o sugestie dintr-o schiță a lui Nicolae Velea.) Ca și în *Canalia de succes*, morala este prea de tot evidentă, rămînînd, în consecință, exterioară; între fapte și înțelesurile atribuite legăturile sînt superficiale. *Mări sub pustiuri* se sprijină în întregime pe un final neprevăzut, produs prin insinuarea hazardului în cotidian, surpriza fiind preparată cu multă grijă, dar povestirea nu cîștigă prin aceasta în profunzime, deși construcția este ireproșabilă.

Cu toate că sub acest din urmă aspect *Ploaia albă* și *Dor* nu sînt fără fi-

sură, acestea sînt nuvelele din antologie care dau întreaga dimensiune a înzestrării lui D. R. Popescu. Într-un cadru teribil, copleșitor — ca în excepționalul roman *F*, unde au fost reluate, de altfel, destule elemente din aceste povestiri — se desfășoară o suită de întâmplări care sugerează destrămarea unui mod de viață constituit, ceea ce favorizează instaurarea unui climat de haos și neliniște. În *Ploaia albă*, „s-a întors mașina lumii”: locuitorii unui sat stau sub presiunea morală a unui bogătaş, Anghelache Cămui, care le cumpără pînă și morții pentru a-și dovedi puterea pe care o are asupra lor. Atmosfera este de coșmar, monstruoasă în datele imediate. Pădurile se aprind din senin, cîmpul este fierbinte și gol, fără pic de iarbă, vitele, cîte au mai rămas, de-abia se pot mișca de foame, copiii mîncă pămînt, femeile sînt sterpe, bărbaților „le-a stat sîngele”. satul întreg este invadat de șoareci, care, netemători de oameni, ies de peste tot și-i privesc fix, îngrozindu-i. Tărâni sînt, toți, niște umbre, suportînd fără crîcnire pe dezlănțitul Cămui,

care, îmbătat de putere, comite o fărădelege după alta: cumpără pe nimica toată avuții țărănilor, transformîndu-și curtea într-o uriașă magazie, de „n-aveai cum să te miști prin ea, sâniile erau puse peste căruțe, iar peste sâni, pluguri, sape, grape, pînă și cuibare de ouă din tirne de nuiele, și lemne de foc, pari din gard”, noaptea jefuiește casele și smulge galbenii din urechile femeilor, într-un acces de delir al puterii achiziționează un mort, altă dată pune pe notar să întocmească dinainte actul de deces al unui Păunică, fostul iubit al nevestei lui și singurul care i se împotrivesc. Moartea lui Anghelache Cămui este simultană cu inceputul unei ploii izbăvitoare, albă, deasă, incredibilă după atîta secetă. Purificată, lumea reintră în firesc, parcă venind dintr-un vis urît. Și mai apăsătoare este problematica morală în *Dor*. Un țaran bătrîn este ucis, iar criminalul nu e altul decît iubitul fetei celui omorît; însă după relatarea ucigașului — care se autodenunță — el fusese în legitimă apărare. Nu există nici un motiv de suspiciune, mai ales că victima avusese adesea ieșiri violente față de Milu, prezumtivul ginere. Cu o abilitate neobișnuită, scriitorul răstoarnă aceste premise: Lena, fata celui ucis, descoperă că la mijloc era o crimă premeditată, Milu fiind în același timp și amantul mamei ei (complice, și aceasta, la crimă), fapt pe care bătrînul îl descoperise și își semnase astfel sentința. Nuvela ar fi rămas o istorie senzațională, zguduitoare numai prin datele concrete, dacă autorul nu ar fi deschis o perspectivă mai gravă: Milu, ca și Anghelache Cămui din *Ploaia albă*, este un posedat al puterii, pe care o exercită într-un fel primitiv și monstruos. Ancheta psihologică, pe care o întreprinde Lena într-un chip foarte asemănător cu aceea a unui celebru preonaj (similitudinile supără uneori, prin excesivă subliniere: modul în care s-a petrecut fapta criminală este descris, ca în *Hamlet*, de umbra victimei, care apare în visul cuiva), nu urmărește atît o rezolvare polițistă, cît o determinare a mobilurilor. Finalitatea este una de ordin moral și, în această nuvelă, ca și în roma-

nul *F*, D. R. Popescu a intuit foarte exact existența unei puternice surse dramatice în schimbarea felului de viață al colectivităților rurale; atît Anghelache Cămui din *Ploaia albă*, cît și Milu din *Dor* — ca și Moise, Ică sau Celce din *F* — sînt, moralmente, niște monștri revelați ca atare cînd împrejurările devin favorabile. Dispariția lor se leagă de schimbarea circumstanțelor. Simbolică moartea a lui Milu coincide (cam convențional) cu primele mișcări ale copilului pe care îl purta Lena, semnificînd atotputernicia vieții și a iubirii: „Simți în ea cum o lovesc călciele copilului în partea stîngă, semn de băiat. Făcea primii lui pași. Lena începu să îmbrățișeze sălcile de pe marginea potecii și să le sărute de bucurie. Avea să-l boteze Dumitru”. Tot Dumitru îl chemase și pe cel ucis, care „nu fura și nu se lua la bătaie”.

Mircea IORGULESCU

Poezia

Veronica Porumbacu

Cerc

Ed. Eminescu, 116 pagini, 7,50 lei

N OUL volum al Veronicăi Porumbacu, *Cerc* (Ed. Eminescu), ar fi trebuit, de fapt, să fie o antologie. Spun ar fi trebuit, fiindcă o selecție din caleafară de severă a autoarei a năzuit parcă să ofere o figură cît mai impersonală, cît mai netedă cu putință, în care chipurile s-au unificat, ștergîndu-și contururile, pînă la a deveni o față abstrasă, asemeni imaginii dintr-un *In loc de epitafor*: „Risipitu-s-au azi / și ochi și obraz / și din glas / au căzut cuvintele. / Iar eu am rămas, / de-am rămas, / ca bătrînele / chipuri / de viscol șterse / și gheață: / un cerc din care / treptat s-a retras / și istovita mea față.”

Într-adevăr, viața conjuncturală, ambientă, contradictorie a poeziei s-a scurs. Și, o dată cu ea, tot ceea ce era capabil să individualizeze deplin, tot ceea ce ar fi arătat treceri, stagnări, reveniri, într-un cuvînt un destin poetic cu partea lui de imponderabil. Culegerea nu reține decît anume volume, lăsînd pe dinafară altele: ciclul *La capătul lui '38* — 1947, *Anii aceștia* — 1950, *Mărturii* — 1951, *Prietenii mei* — 1953. Din cele reținute, apoi, doar trei sînt mai bine reprezentate, cu un grupaj mai mare de poezii (*Visele Babei Dochia* — 1947, *Întoarcerea din Cythera* — 1966 și *Mineralia* — 1970), celelalte fiind amintite prin două-trei piese. Comparația e practic imposibilă. Antologia alcătuită în acest fel nu mai e o antologie, ci altceva, mai curînd o nouă carte. O carte, firește, mai bună, fiindcă severitatea înlăturărilor a avut în vedere criteriul valoric, însă fără o perspectivă întru totul reală asupra poetei. Orice antologie e subiectivă, dar acum lipsește, a dispărut însăși posibilitatea perceperii subiectivității. Legăturile, fibrele care unesc o creație, pompîndu-i seva, s-au rupt. Cum s-ar putea vorbi despre o mișcare interioară, despre o imagine a autoarei, care se creează în timp și în luptă cu timpul, cînd volume întregi sînt reduse numai la cîte un titlu? Existența poeziei s-a risipit, existența ei foșnitoare, treptele i s-au năruit și din această excavație răsare un chip smălțuit.

În măsura în care poezia Veronicăi Porumbacu s-a netezit, înlăturînd eventualele asperități, ea apare ca un revers al copilăriei. Regimul în care persistă mereu e unul infantil, ori aspirînd spre copilărie. Fata din primele poeme trăiește încă în lumea poveștilor, fie ele chiar brutal întrerupte. Iată peisaje văzute prin ochi de copil, nedezlipit în întregime de pe cartea cu Gulliver și de minunile vîrstei, de unde prospețimea lor: „Pe drum, un nou Gulliver / urecă doar cu sfială; / Șerbota spumegă-n cer / coama ei triumfală”; sau: „De dîmb se atîrnă apusul. / Valea mestecă roșcove. / Cînd vremea își spînzură fusul / soarele cade în sorcove.”

Mai tîrziu, lumea copilăriei s-a transformat firec într-o lume casnică. Fără să-și schimbe, în fond, nici privirea, nici elementele componente. Jocul cuplului mărturisește același joc de copii: „...Vintul mușca obrazii, smulgîndu-ți pălăria. / Ca doi copii în seară fugirăm după ea. / Ne era frig și frică și ne

chema cîmpia. / Ne urmărea orașul lătrînd ca o cățea“.

Veronica Porumbacu scrie, mai ales, o poezie a vieții domestice, naive, a bucuriilor de zi cu zi, a uimirilor coloristice, a simplității și umilinței în fața copacilor, dimineților răcoroase, a toamnelor, ierburilor, frunzelor, în fața, așadar, naturii elementare. Copilăria înseamnă capacitatea de a trăi jubi-lația lucrurilor simple: „Aș vrea ca surisul să-mi sune în clopoței de munte / și din plînsul meu să se adune fluviu. / Aș vrea să calc țărîna și să n-o tulbur, / să respir și să cadă amurgul. // Aș vrea în noaptea de vară să ridic mîinile / și în virful fiecărui deget să fie o stea. / Aș vrea să trăiesc toate aceste minuni / și să rămîn umilă. // Aș vrea să lepăd orgoliul din sufletul meu, / să fiu pelerinul prieten al tuturor arborilor. / Aș vrea să primesc ca el bucuriile simple / și să tresar, dăruindu-le iar.“ Poezia e specific feminină și particular infantilă. În acest mod, mai degrabă decît unul teoretic, trebuie interpretate și poemele „cuvintelor“. Ele sînt jucăriile omului matur, ale creatorului: „Cuvintele sînt copii din flori: / iubesc pămîntul, / se deschid cerului, / sunt ale tuturor, ale nîmănu, / ale fiecăruia.“

Imaginea pe care o închid versurile din *Cerc* seamănă perfect cu o oglindă miniaturală: „Spală-mă, privești, de mine însămi. / Purifică-mi, ploaie, rețierele / de toată umbra săpată în plumbul / zilelor sure. / Lasă-mă goală să fiu ca-n ziua dintii, / fără altă memorie decît a oglinzii. / Lasă-mă iarbă să fiu, din tine crescînd. / Lasă-mă vînt să devin, / modulînd înclinările ierbii, / lasă-mă numai văzduh, / să dorm pe umărul tău, / ori în poală ca un copil să-mi aștern fruntea.“

Ion Iuga

Tara fintinilor

Ed. Eminescu, 100 pagini, 4 lei

ARDELEANUL Ion Iuga (la al treilea volum, *Tara fintinilor*, Ed. Eminescu, după *Tăceri neprimite* și *Almar*) face greșeala de a-și transpune fondul tradițional într-un limbaj nu ermetic, ci eliptic, dificil de lectură se împiedică adesea în cuvinte inabil articulate și, deși reprezentările par inițial viguroase, stîrnite de vitalitatea pămîntului (duhul rădăcinilor, pietrele, fintinile, satul, amintirea străbunilor etc.), sfîrșesc repede în incoerență: „Roșu penet pe creastă se-abate / ochiul din cer se-nalță prin el / grădina mea fumează-n sate / cu rădăcinile-ntoarse spre cel / rătăcit în fintină să cate / comorile pietrei și vechiul inel / plînge ochiul pe mii de carate / dansuri regizate în rimel...“. „Dansuri regizate în rimel“, recunoaște oricine, e direct absurd. Lucrurile seamănă, în general vorbind, cu schimbările care au alterat versurile unor poeți ardeleni, influențați abuziv de Ion Barbu. Ei n-au ajuns nici la un „modernism“ de bună tinută, nici n-au reușit să-și prefacă total inspirația, să-și uite originea lirică.

Astfel, la Ion Iuga, titluri de poezii care promit o desfășurare clară, tradițională (*Duhul fintinarului*, *Idee de țară*, *Scrisoare tatălui meu*), ancorează, în cele din urmă, în obscurități și silnicii de exprimare.

Și nici n-ar fi avut rost să discutăm, dacă nu s-ar simți uneori, străbătînd versul, un instinct al cîntecului, ca, de pildă, în *Octombrie*: „Unde doarme riul negru / mîna mea în foc se schimbă / părăsindu-mă-n alt duh / razele vai în semințe / îmi ard trupul între țărîmuri / dinspre pruni un cîmp de paseri / mă cuprînd pe aripi sure / aripile-n rădăcină / de pădure se preschimbă // doarme-n mine riul negru / locuiesc în duhul lui / și prin noi un vînt aleargă / învierea muntelui“.

Dan CRISTEA

Iosif Lupulescu

In umbra stăpinului

Ed. Eminescu, 184 pagini, 5 lei

SINT scene în cartea lui Iosif Lupulescu care se petrec în uzină printre furnale și impresia că furnalele nu sînt recuzită de carton, o ai tot timpul. Autorul vine cu o cunoaștere a lucrurilor care se face simțită pe fiecare pagină a cărții, de unde impresia indiscutabilă de firesc și autentic. Eroii săi, abia ieșiți din adolescență, reacționează tot timpul fără să recurgă la gesturi false, încărcate de grandilocvență. De o ingenuitate adeseori cuceritoare, ei simt apăsînd pe umerii lor, fără să o înțeleagă prea bine, acea tristețe a adolescenților de totdeauna, atunci cînd trebuie să părăsească o vîrstă, cea greutăți a despărțirii care îi face nostalgici, stîndu-le, de altfel, bine la vîrsta lor juvenilă, această „manta“ a melancoliei. Autorul îi lasă să caute, uneori dragostea, alteori ceea ce se cheamă „un scop în viață“, fără să intervină dinafară, salvîndu-și în acest fel cartea de un didacticism care ar fi sufocat-o. Poate cele mai frumoase pagini ale cărții sînt cele în care tinerii muncitori hotărăsc să-și „schimbe“ odaia: odaia lor în care „Șeful și Gerasim dorm în patul improvizat, pat ale cărui scinduri au un capăt prins de lemnul dormezei, iar celălalt așezat pe două valize. Lucrurile noi pe care ei hotărăsc să și le cumpere, „un dulap cu două uși, o dormeză, patru cearceafuri, două plăpumi, un aparat de radio, un bufet și niște băutură...“, „plus vopsele pentru zugrăvit, rol, pensulă și var“ nu pot decît să-i întristeze cumplit, ca și zugrăvirea odăii lor modeste: toate acestea înseamnă o anumită prefigurare a odăilor lor viitoare, o tînjire după o casă a lor, intrarea, deci, într-o altă vîrstă, în care traiul lor comun de adolescenți lipsiți de griji nu va mai fi posibil. De altfel, fisura s-a produs deja, prin trădarea „sergentului“ Titel, a cărui comportare, aerele lui de stăpîn — în armată avusese un grad superior celorlalți — făcuse să se destrame armonia care existase între cei patru prieteni, bazată pe egalitate deplină.

Autorul știe de asemenea să povestească „fără eforturi“, întîmplările se derulează firesc, spontan, fără împotmoliri supărătoare. Găsim la acest autor, aflat la cea de a doua carte a sa, o încredere nestrămutată în povestire, în virtuțile ei indiscutabile.

Ion Lazu

Despre vii, numai bine

Ed. Eminescu, 181 pagini, 4,75 lei

EROUL cărții lui Ion Lazu, un tînr literat pe nume Emil Manțu, își pierde viața într-un accident de mașină. Cartea își propune să descopere, împreună cu tînrul ofițer de miliție Pescaru, mobilurile ascunse ale acestei morți tragice și fulgerătoare. Se pune bineînțeles întrebarea dacă e vorba într-adevăr de un accident, dacă nu cum-

va ne găsim mai degrabă în fața unei crime, sau, cine știe, poate chiar a unei sinucideri? Citită ca roman polițist, cartea nu pare a fi interesantă. Intriga polițistă se construiește stîngaci, autorul nu e atent să dea cărții suspens-ul necesar, faptele sînt expuse cam la întîmplare și destul de dezlinat. Ion Lazu se află la a doua sa carte de proză, el nu știe să construiască, însă, cu acea răbdare și cu rigoarea pe care mai ales un roman bazat pe o tehnică „polițistă“ le cer. Din acest punct de vedere, romanul tînrului prozator dezamăgește. Cartea însă poate oferi și o lectură pe „fragmente“. Trecînd deci peste imperfecțiunea construcției — care tot imperfecțiune se cheamă, chiar dacă excludem din intențiile autorului dorința de a ne oferi un roman polițist — vom găsi în cartea lui Ion Lazu și pagini care să evidențieze indiscutabile calități de analist, din păcate nu suficient exploitate. Permanentă suspiciune a eroului, neliniștea și gelozia sa bolnăvicioasă, iată de fapt adevăratul subiect al cărții și sîntem convinși că am fi fost în fața unei cărți mult mai implinite dacă autorul ar fi renunțat de la început la toate accesoriile polițiste, mînuite, așa cum am căutat să arătăm, nu cu prea multă abilitate. Eroul lui Ion Lazu este de fapt un suprasensibil, din familia unui Ladima, să zicem, îndrăgostit însă nu ca acesta de o femeie vulgară, ci de o femeie pe care imaginația sa exacerbată și aflată într-o permanentă pîndă nu e în stare s-o descifreze. Partea rezistentă a cărții rămîne deci cea care istorisește drama nerealizării unui cuplu, datorită în primul rînd maniei eroului de a diseca totul pînă la epuizare. Ion Lazu știe să pătrundă în frămîntările eroului său, care ne înduioșează cu sensibilitatea sa exacerbată, dar ne și enervează citeodată! Autorul știe de asemenea să vadă cu un ochi foarte receptiv mediul pe care ni-l descrie — e vorba de tîră intelectualitate abia ieșită de pe băncile facultății. Din păcate, dialogul este de o neplăcută banalitate și platitudine. O carte inegală, deci, acest roman al lui Ion Lazu. Sperăm însă că în cea de-a treia carte a sa „cele bune se vor alege de cele rele“, rămînînd, cum e și de așteptat, doar cele bune.

Sorin TITEL

Matei Călinescu

Clasicismul european

Ed. enciclopedică română, 207 pagini, 5,50 lei

MATEI Călinescu este autorul primei sinteze românești asupra clasicismului european, din care a dat o versiune concentrată în prefața antologiei *Clasicismul*, apărută în două volume, la Editura Tineretului (1969).

Mersul primelor capitole, aspectul de expunere savantă în înțelesul cel mai bun al cuvîntului ne obligă să presupunem că ne aflăm în fața unui curs universitar, dar a unui curs surprinzător prin amestecul fericit de predispoziții care, în general, se exclud. Matei Călinescu este un istoric literar preocupat de biografia conceptelor estetice și,

în același timp, un critic care nu și-a pierdut ingenuitatea analitică. Dintr-un excurs investigativ complicat, în gustul lui René Wellek, Matei Călinescu știe să facă un proces al ideilor literare, în așa fel încît cele mai frumoase capitole sînt tocmai acelea în care istoricul, lăsîndu-se dominat de o temă unificatoare, se obligă să rezolve complicațiile sau contradicțiile teoretice inevitabile (vezi paginile despre Molière sau despre Pascal) prin paradox, adică printr-o flexibilitate analitică excepțională.

Chiar și în absența avertismentului autorului, ceea ce se observă imediat este faptul că expunerea este condusă dintr-o perspectivă modernă, care, fără să fie excesivă, acceptă ideea cercetării clasicismului în raport cu barocul. Indiferent dacă este vorba de un baroc înțeles ca infiltrație subterană în secolul XVII francez — Neubert, Schurr — sau ca factor esențial, care face ca întregul clasicism francez să fie considerat baroc — Hatzfeld —, ideea aceasta aparține germanilor și ea s-a insinuat într-atît în conștiința istoriei literare, încît a sfîrșit prin a fi acceptată chiar de francezi (G. de Reynold, *Le XVII-ème Siècle: Le Classique et le Baroque*, 1944).

În sinteza lui Matei Călinescu, accentul cade totuși pe raportul de succesiune opozitivă dintre baroc și clasicism, deși justificarea cercetărilor moderne asupra clasicismului stă tocmai în punerea barocului în raport de simultaneitate și mai ales de similitudine cu clasicismul. Chiar dacă, în viziunea lui Matei Călinescu, barocul cîștigă prin atribuirea unor etape care, în istoria literară tradițională aparțineau clasicismului, în punctul acesta autorul rămîne în genere prudent. Dacă presupunerea că ne aflăm în fața unui curs universitar este adevărată, explicația ar trebui căutată în chiar această împrejurare.

A doua particularitate care ne atrage atenția este distribuția pe care o are conceptul de clasicism în această carte. Simplificînd puțin, se poate spune că, în cazul literaturii franceze din secolul XVII, clasicismul are pentru Matei Călinescu semnificația unui **concept de istorie literară**, în timp ce, în legătură cu celelalte literaturi europene examinate, el are mai ales valoarea unui **concept tipologic**. Dacă este bine că a procedat așa și nu altfel se poate discuta, dar este cazul să spunem că prin această convenție teoretică, în primul rînd, literatura română a putut să pătrundă într-o sinteză asupra clasicismului european. Se pare că Matei Călinescu a acceptat, numai cu această condiție, riscul inconsecvenței, pentru că, din acest moment, orice obiecție devine posibilă. Principala observație care se poate face este aceea că, fie și numai cu valoare de concept tipologic, clasicismul este luat cînd într-un sens mai restrîns, cînd într-unul mai larg. Așa, de exemplu, pentru moralismul clasic românesc autorul s-a oprit la Barbu Paris Mumuleanu (deși puteau fi citați și autorii de „caracterologii“ și de „fiziologii“ — Eliade Rădulescu, Negruzzi, Kogălniceanu, Caragiale), în timp ce, la fabulă, citațiile merg pînă la Tudor Arghezi.

Dar, de fapt, Matei Călinescu este primul care a înțeles acest lucru, și farmecul cărții sale stă tocmai în aerul superior cu care știe să se retragă în paradox, pentru a rezolva o dificultate acceptată: „...deși avem de-a face cu o noțiune istorică, limite precise în timp nu se pot fixa; sau se pot fixa, dar cu simplu titlu de ipoteză de lucru — o ipoteză de lucru destul de paradoxală, căci ea este făcută nu spre a fi în cele din urmă confirmată, ci infirmată. În puțința de a o combate chiar cu argumentele oferite de ea (transpune însă de pe planul strict istoric pe cel estetic-morfologic) se verifică însăși utilitatea, fecunditatea ei“.

Florin MANOLESCU

„Revista de istorie și teorie literară“

● În țara noastră avem o singură revistă de istorie și teorie literară, cu apariție trimestrială, editată de Academia R.S. România și redactată de Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu“ al Academiei de Științe Sociale și Politice. Revista, nefiind numai a institutului, ca un organ destinat să valorifice cercetările interne (Institutul publică anual volume, studii pe sectoare și secții de activitate), se adresează tuturor istoricilor și criticilor literari din țară. Nu e locul să discutăm aici dacă în sine, în forma actuală, este și o revistă de critică literară, ne interesează numai faptul că cele patru numere anuale sînt prea puține pentru a cuprinde întreaga activitate de specialitate. Tipărită într-un tiraj mic, cu un preț destul de ridicat, cerută de specialiști și de profesori, Revista de istorie și teorie literară este aproape de negăsit în librării sau la centrele de difuzare a presei.

Am sugera forurilor competente mărirea periodicității revistei la cel puțin 6 numere anual, mărirea tirajului și dublarea ei printr-un jurnal literar (titlul călănescian ar putea să se mențină), săptămănal sau bilunar, prin care s-ar putea realiza o activitate mai operativă, la zi, din domeniul criticii, teoriei, esteticii, istoriei literare, sociologiei literaturii și literaturii comparate.

E. M.

„Argeș“, nr. 10

ULTIMUL număr (10 oct. 1971) al revistei Argeș se înscrie în bună parte sub semnul „dialogului“, care, se afirmă încă de pe prima pagină, „la noi [...] s-a instituționalizat“. În aceste condiții, „destăinuirile unor reprezentanți ai muncii productive [...] ai literaturii“ constituie „frînturi din marele dialog al contemporaneității“ și cititorii sînt invitați să considere ca atare interviurile acordate revistei de Matei Călinescu, Ilie Constantin, precum și de câteva personalități ale vieții politice și sociale din orașul Pitești.

Refuzînd ideea de generație literară în favoarea aceleia, mai largi, mai complexe și mai constructive, de prietenie (nu neapărat literară), Matei Călinescu face, în primul rînd, câteva interesante considerații teoretice. Traversate pe alocuri de o ușoară autoironie, răspunsurile lui Ilie Constantin vizează, din unghiul experienței personale, gravitatea, responsabilitatea meseriei de scriitor.

Alături de Jurnalul revistelor, în care, luni de luni, Ion Negoieșcu trece printr-un sever filtru critic mai ales beletristica din publicațiile noastre literare, revista Argeș inițiază, cu numărul de față, încă două rubrici privind stricta actualitate culturală, de la necesitatea instituirii unui premiu național de poezie „Nicolae Labiș“, pînă la cărțile care întîrzie nejustificat în sertarele vreunei edituri. Ele sînt susținute de Gheorghe Tomozei (Linotip) și Florin Mugur (Un septembrie în librării).

În paginile de teatru, la ancheta intitulată „Intrebări ale dramaturgiei de azi“, răspund, printre alții, Victor Eftimiu, Mircea Horia Simionescu și Romul Munteanu.

Semnal

Ion Vinea — SHAKESPEARE (traducerea pieselor Henric al V-lea, Hamlet, Othello, Macbeth, Poze de iarnă), Editura Univers, București, 1971, 728 pag., lei 38.

Gellu Naum — COPACUL-ANIMAL (versuri), Editura Eminescu, 1971, 66 pag., lei 7,75.

Ilie Constantin — DESPRE POEZII, culegere de articole critice, Editura Cartea Românească, 290 pag., lei 10,50.

Aurel Teodorescu — BAZILICA SFINTUL PETRU DIN ROMA, Editura Meridiane, 100 pag., lei 10.

Manole Neagoe — ATTILA, GINGHIZ-HAN și TAMERLAN, Editura Meridiane, 480 pag., lei 7.

Dumitru Almaș — DECEBAL, seria Historia Magister vitae, Editura Meridiane, 250 pag., lei 4,50.

Menandru — URSUZUL, în românește de N. I. Ștefănescu, Editura Univers și Teatrul Național „I. L. Caragiale“, colecția Thalia, 72 pag., lei 3,50.

Jean Anouilh — CHER ANTOINE, în românește de

Cronicile literare susținute de colaboratorii permanenți ai revistei, două scrisori (inedite) ale lui Perpessicius către poetul birlădean George Tuovoeanu, precum și poemele semnate de Ileana Mălăncioiu și Emil Brumaru întregesc profilul variat al numărului de față.

V. M.

„Luceafărul“, nr. 44

REMARCABILĂ este și în acest ultim număr al revistei Luceafărul ponderea actualității, deși rubricile obișnuite și memoriile lui Zaharia Stancu (acum scit evocate împrejurările în care scriitorul a alcătuit Antologia poezilor tineri și a tradus pe Serghei Esenin) ar fi fost suficiente pentru a se asigura o bună coloană vertebrală. Evenimentul literar cel mai însemnat din ultima vreme — decernarea Premiului Nobel pentru literatură poetului chilian Pablo Neruda — este amplu reflectat prin comentarii și traduceri (menționăm tableta lui Eugen Jebeleanu Pablo Neruda sau Forța Poeziei), Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre „Subiectul social“ al operei literare, obișnuita discuție critică a revistei are acum ca subiect „Cultura omului tînr“ (participă: Nicolae Balotă, Alexandru Paleologu, Gheorghe Tomozei, Ilie Constantin, Marin Rădoi), iar în interviurile lui Adrian Păunescu sînt consemnate convorbirile poetului cu cîțiva tipografi („Cum se tipărește o carte, cum se tipărește un ziar“, continuare, într-un fel, a numărului precedent, în întregime consacrat difuzării cărții).

M. I.

Reviste teatrale

● Printre micile reviste pe care le scot teatrele la intervale neregulate și misterioase ne-au atras atenția, în ultima vreme, Caietul Teatrului din Sibiu închinat lui Radu Stanca (cu pertinente articole semnate de Nicolae Balotă și Ștefan Augustin Doinaș, dar și cu un interviu anodin care nu face altceva decît să laude o lucrare nereușită a scenei locale) și Călețele Teatrului din Bacău. Aici sînt publicate cîteva notații de Aurel Baranga (printre ele: „Sînt profund incredințat că reala avangardă a ceasului de față e realismul, un realism violent, crud, nud, frust, insuflețit de o singură pasiune: a adevărului“ — ceea ce e intru-

totul acceptabil pentru toată lumea, deficițiile încep de Florian Potra, dificultățile feburite ale acestui adevăr), cîteva evocări mai mult sau mai puțin inmiresmate de levăntică și un foarte sever articol al lui Peter Brook împotriva actorilor care se deprofesionalizează prin lipsă de interes pentru studiul meseriei. Un colocvii cu actorii care interpretează comedia Interesul general va fi, probabil, citit cu plăcere de spectatori, căci conține referiri sincere și critice la procesul de creație al spectacolului, precum și la perspectiva actuală a actorilor asupra comediei românești.

V. S.

Maria BANUȘ

așteaptă să-i apară în curînd în colecția „Scrieri“ a Editurii Minerva, primele două volume de versuri intitulate Țara fetelor și Absintos, cu un Cuvînt înainte. La Editura Cartea Românească a predat o nouă carte de poeme: Oricine și ceva.

Lucrează la a doua ediție a antologiei Poezia de dragoste a lumii, care va apărea în „Biblioteca pentru toți“.

Are la Editura Univers un volum din poeziile suedezului Lars Gustafsson, intitulat O dimineață în Suedia (traducere în colaborare cu Petre Banuș).

Nicolae TĂUTU

pînă la sfîrșitul anului și va apărea la Editura Minerva volumul de poezii Prefață la inima mea. La Editura Militară are sub tipar romanul de aventuri Misterul dosarului X, iar la Editura Albatros a predat culegerea de poezii Intermezzo umoristic. Pentru Cartea Românească pregătește un volum de proză umoristică, intitulat Măști de revelație. Lucrează la volumul de povestiri Misiunile căpitanului Dan, destinat Editurii Eminescu, și, în colaborare cu Mihai Oprea, la scenariul de film Ecaterina Teodorescu.

Ovidiu PAPADIMA

a alcătuit, pentru Editura Minerva, o antologie de basme populare românești, Tine-rețe fără bătrînețe, cu un studiu introductiv.

Lucrează, pentru aceeași editură, la o cercetare critică asupra naturalismului în literatura română.

Pregătește micromonografia Ion Pillat, pentru Editura Albatros.

Virgiliu MONDA

are sub tipar la Editura Cartea Românească romanul Corabia pe uscat. Aceleași edituri i-a încredințat volumul de nuvele Frumoasa seară

a vieții, iar la Editura Eminescu a predat un roman intitulat Casa cu ușile deschise.

A terminat volumul de memorii Viață și vis.

Iulian VESPER

a terminat, de curînd, o nouă carte de versuri, A sculînd nopțile, pe care a predat-o la Editura Cartea Românească.

În prezent face traduceri din poezia franceză de după Ronsard și continuă scrierea unor amintiri din lumea literară.

Horia ZILIERU

a predat Editurii Albatros o culegere selectivă de poezie intitulată Orfeu și Eurydice. În 1972, la Editura Junimea, urmează să-i apară volumul de meditații Nunțile efemere.

Pregătește un volum de traduceri din poezia de dragoste a lumii, intitulat provizoriu Eros universalis.

Dan LAURENȚIU

a alcătuit, din cele trei cărți de poezie apărute pînă acum, un volum selectiv intitulat Poziția astrilor, predat Editurii Eminescu.

Pregătește pentru Editura Junimea un volum de critică literară care va cuprinde o parte din articolele sale despre poezii și poezia de astăzi.

Vasile BĂRAN

a predat Editurii Cartea Românească romanul Ancheta.

La Editura Albatros are un volum de nuvele intitulat Cartea cu proverbe.

O nuvelă, ce poartă titlul Fantasmă, urmează să-i apară în colecția de povestiri științifico-fantastice.

În prezent, definește vează un nou roman, Cocorii de iarnă, care va fi predat Editurii Eminescu.

Calendar

3 noiembrie

1863 — a apărut la București (pînă în mai-iunie 1864) primul număr al săptămînalului umoristic Aghiută, sub direcția lui B. P. Hasdeu.
1901 — s-a născut André Malraux.

4 noiembrie

1914 — a murit Georg Trakl;
1937 — a murit József Attila.

5 noiembrie.

1880 — s-a născut Mihail Sadoveanu; 1951 — a murit I. C. Vissarion (n. 1883).

BIBLIOGRAFIE ION C. VISSARION

● Draci și strigoi (1899 — culegere de legende) ● Răsculații (1910 — fragmente de roman publicate în „România muncitoare“) ● Fără pline (1912 — nuvele) ● Mirlanii (nuvele) ● Nevestele lui Moș Dorogan

(1913 — nuvele și schițe) ● Lupii (1915 — piesă în 4 acte, reeditată în B.P.T., 1957) ● Privighetoarea neagră (1916 — nuvele și schițe) ● Florica (nuvele) ● Moș Neagu (1917) ● Ber-Căciulă (1920 — povestiri) ● Maria de altă dată (1921 — nuvele) ● Petre Pircălabul (roman) ● Vrăjitoarea (nuvele) ● Sub călcii (1922 — note din timpul ocupației) ● Cîntecul lui Iancu (1924) ● Izlaz Ieffin ● Ber-Căciulă împărat (1928) ● Corvin ● Lumea cealaltă (1929) ● Invlătorul de morți (1935 — nuvele) ● Vameșul (1936 — în Revista fun-

dațiilor, nr. 8) ● Nuvele și schițe (1954 — Ed. Tineretului) ● Scrieri alese (1959 — B.P.T.).

6 noiembrie

1880 — s-a născut Robert Musil; 1910 — a murit G. Panu (n. 1848); 1905 — s-a născut Simion Stolicu (pseudonimul lui Al. I. Botez, m. 1966).

7 noiembrie

1913 — s-a născut Albert Camus.

8 noiembrie

1674 — a murit John Milton; 1894 — s-a născut Ludwig Marcuse; 1897 — a murit Grigore Haralamb Grandea (n. 1843).

9 noiembrie

1818 — s-a născut I. Turgheniev; 1872 — s-a născut L. Aurel Candrea (m. 1950); 1918 — a murit Guillaume Apollinaire; 1953 — a murit Dylan Thomas.

O punere la punct

În ultimul număr din excelenta revistă trimestrială *Manuscriptum*, editată de Muzeul Literaturii Române, Z. Ornea publică fragmente dintr-un *Jurnal de lucru* al lui M. Dragomirescu, din 1937, urmat de textul a 17 din cele 32 de scrisori ale criticului către I. L. Caragiale. La 4 august 1937, el scria:

„După amiază după siestă și ceai — merg la Universitate unde am întâlnire cu Cioculescu [...]. Vorbim de Caragiale, după ce-mi dă cele 32 de scrisori pe care le-am scris lui Caragiale și după ce-i dau eu scrisorile primite de la el. Îi destăinuiesc chestia împăciuirii ce nu s-a putut face în 1900 între el și Maiorescu și împăciuirea publică de mai târziu care se aseamănă cu a mea tot cu Maiorescu”.

A doua zi, continuă:

„După amiază citesc din scrisorile mele către Caragiale. Cu entuziasm și cu încredere”. Iar după alte douăzeci de zile, datează în ordine cronologică acele 32 de scrisori și adaugă:

„În 1905, pe toamnă, Caragiale și-a exprimat dorința să-mi citească lucrările. Eu i-am trimis Teoria elementară a poeziei, Critica dramatică și Dramaturgia română. Caragiale se entuziasmează, și mă proclamă cel dintii critic în Europa, într-o scrisoare, la care-i răspund următoarele” (și urmează textul răspunsului, datat 27 nov. 1905).

Să reproducem scrisoarea lui Caragiale, pe care o dataserăm, aproximativ între 20—24 nov. 1905:

„Dragă Mihalache
După multe și asidue cercetări, am aflat în sfârșit unde domiciliazi; astfel, mă grăbesc a-ți mulțumi pentru cele două volume ce ai binevoit a-mi trimite în dar.

Ți-am citit articolele: îmi plac toate, dar mai cu seamă acelea unde vorbești atât de călduros despre modestul meu talent. Cu deosebire în acelea, se revelează o pătrundere subtilă și o magistrală judecată, la cari cred că pin-acuma nu s-a putut ridica vreun alt critic modern.

Nu ți se pare că prea mă lauzi? — că mie nu mi se pare de loc.

Pînă la revedere, o stringere de mînd de la vechiul tău prieten,
Caragiale

P. S. Un amator adevărat de literatură se fură pe el însuși, dacă, pentru o meschină economie de cifru lei, se privează de voluptatea pe care i-o poate da citirea lui Marin Gelea. Eu am gustat această voluptate. E ceva „maraviglioso”.

M. Dragomirescu exagera, afirmînd că I. L. Caragiale îl proclama „cel dintii critic din Europa”. E vorba numai, se înțelege, de pătrunderea lui, superioară celorlalți critici români moderni, care scriseseră și ei despre opera lui Caragiale. Post-scriptum-ul urmărea probabil scopul ca Dragomirescu să citească și el și eventual să execute romanul *Marin Gelea*, în care alt critic modern, N. Petrașcu, prezentase într-un mănunchi transparent, pe bunii săi amici, arhitectul Ion Mincu, I. L. Caragiale și Barbu Delavrancea, ca pe niște... ratați. Savuroasă este însă întorsătura de mare efect, după smerita sintagmă, „modestul meu talent”:

„Nu ți se pare că prea mă lauzi? — că mie nu mi se pare de loc”.

În răspunsul său, criticul amină la larnă desfătarea lecturii cu romanul *Marin Gelea* și nu omite să-i replice lui Caragiale că în timp ce elogiile lui sint publice, ale marelui scriitor sint private, ba chiar îi lasă o îndoaială: nu cumva neîntrecutul umorist să se fi jucat cu credulitatea sa? Vedeti dar diferența de registru a perspicacității criticului în interval de 32 de ani. Urmează peripețiile numirii lui Dragomirescu ca profesor titular, fără sprijinul lui Maiorescu, precum și acelea ale preferinții acordate lui Simion Mehedinti la schimbarea direcției *Convorbirilor literare*. Această din urmă lovitură duce la ruptura dintre cirac și magistru, care-l notează de mai multe ori în jurnalul său ca „bădăran”.

Mihail Dragomirescu reacționează scoțind revista *Convorbiri* și apelează stăruitor la Caragiale să colaboreze. Caragiale nu numai că refuză, dar și-l îndeamnă pe Dragomirescu să renunțe, neavînd colaboratori de nivel artistic corespunzător.

Iată acum paragraful din adnotările criticului, în care se strecoară o serie de regretabile erori:

„În urma acestei scrisori, Caragiale a

rămas pe gânduri. El locuia la Berlin stipendiat, probabil — cum sunt mulți și astăzi — de guvernul german și, ducînd politica țării, care pe atunci era germanofilă, era prieten cu Mite Kremnitz, prietena lui Maiorescu și presupusa traducătoare a operelor lui Caragiale în limba germană. Pe urmă, din pricina aceasta avea de gînd ei să scoată o revistă, cum mi-a spus, mai târziu, la Budapesta, și de aceea și intrase el în prieteșugul Ardelenilor. Era vorba de o diversiune literară, în paguba politiciii Românilor de peste munți, la care însă n-a avut curajul, mai pe urmă, să se înhame, poate și din pricina marelui naționalist Take Ionescu. Oricum ar fi, lui Caragiale nu-i suridea nici eventualele mele atacuri la adresa lui Maiorescu, care făcea aceeași politică de cînd cu articolul celebru din „Deutsche Rundschau”, nici întemeierea unei reviste, care ar fi pompat forțele literare, ce i-ar fi fost trebuincioase. Fapt e că mă sfătuiește în scrisoarea de răspuns a lui să-l las în pace pe Maiorescu și să las în pace și revista”.

Întîia și cea mai gravă eroare. Caragiale s-a stabilit la Berlin în martie 1905, după ce, cu un an înainte,

făcuse cu familia lui un lung turneu de prospecție prin Italia, Franța și Germania. Din moștenirea Momuloaei, de care Dragomirescu nu-și aducea aminte în 1937, îi rămăsese foarte puțin. Fondurile lui erau pe drojdie, cînd, în toamna aceluiași an, al așezării lui în capitala Germaniei, moare de cancer sora lui, Lenci, lăsîndu-l, la stăruințele lui, legatar universal al unei averi lichide de 160 000 de lei. Cu aceste bani a trăit din larg aproape șapte ani, neavînd nevoie de nici un fel de „stipendiu”. Guvernul german de atunci nu stipendia pe nici un român, stabilit în Reich. Studenții primeau, în marea lor majoritate, burse de la stat. Ceilalți erau întreținuți de familiile lor. Nu e nici o comparație posibilă între regimul imperial de la 1905, care nu făcea politică de captură și corupere a tineretului străin, și acela hitlerist din 1937, cînd scria Dragomirescu, și cînd nazismul își pregătea „Coloana a V-a”, ca să escaladeze puterea în profitul politiciii lui imperialiste. La Berlin, Caragiale era în bune relații cu ministrul țării noastre, Beldiman, dar răspundea foarte rar la invitațiile lui, neplăcîndu-i solemnitățile protocolare. Cu germanii n-avea nici un fel de contact, neinteresîndu-l și necunoscîndu-le limba. Trăia în strictul cerc al familiei, dar ținea casă deschisă pentru toți românii, mai ales cei tineri, cărora niciodată nu le-a vorbit de politică (fie internă, fie externă). Mite Kremnitz îi tradusese și din schițe și din teatru, tot ea l-a tălmăcit mai târziu „1907” pentru ziarul vienez *Die Zeit* și a oferit în 1912 amicului ei, Hermann Kienzl, datele necesare pentru un amplu necrolog al lui Caragiale. Dintre studenții români care-l vizitau, nu lipseau ardelenii, introduși de Horia Petra-Petrescu, care pregătea la profesorul Weigand, de la Lipsca, teza despre opera lui Caragiale. Acesta mai de mult „intrase în prieteșugul ardelenilor”, fără nici o urmă de dedesubturi politice, pînă ce ruptura din sinul partidului național l-a atras în polemică, în urma stăruințelor lui Vasile Goldiș.

A doua gravă eroare! Chestiunea revistei literare e mai târzie, la începutul anului 1911. Caragiale a încercat să scoată cu foștii re-

dactori al ziarului budapestan, *Lupta*, care-și încetase apariția, Liviu Popescu și Leonard Paukerow, dimpreună cu D. Birăuțiu, care ar fi preluat grija administrației, o revistă literară: *Momente libere*. Pentru motive de neoportunitate, tocmai ca să nu se creadă în cine știe ce intenții ascunse ale politiciii regatului român față de monarhia bicefală, revista n-a putut apărea. Take Ionescu n-a jucat nici un rol în această chestiune. El era, ca și Caragiale, un mare patriot, iar nu „naționalist”, cum îl eticheta greșit M. Dragomirescu, la acea dată cîștigat acestui nesănătos curent.

M. Dragomirescu se mai înșeală cînd crede despre Caragiale că în scrisoarea în care-l sfătuia să renunțe la revistă, i-ar fi cerut să-l cruțe pe Maiorescu. Am publicat scrisoarea de răspuns, cu data de 18/31 decembrie 1906, în volumul I. L. Caragiale, *Scrisori și acte*, în colecția *Studii și Documente*, 1963, Editura pentru Literatură. Nu e nici o vorbă în favoarea lui Maiorescu, ba chiar o frază dură pare a-l viza pe acesta mai probabil decît *Convorbirile literare*, după ce-l felicitase pentru obținerea catedrei:

„Te mai felicit apot că-n fine ai di-

vorțat. Eu eram sigur că așa o să se isprăvească dragostea. Trebuia odată o nestul lung ageamii să-și deschidă ochii și să vadă cit e de falsă bătrina proxenetă sulemenită, cînită și magiunită, și să se hotărască odată a-i da un categoric adio-oriental, precum merită o așa paciaură lipsită de cea mai elementară omenie, precum i s-a mai întimplat de atîtea ori”.

Textul e clar. Tocmai în 1908, cînd Dragomirescu proiecta să scoată, la 15 februarie, de ziua de naștere a lui Maiorescu, un număr închinat lui Caragiale, acesta refuză categoric:

„...ia gîndește-te bine — ce noimă ar avea ca, la ziua nașterii lui Maiorescu, Conv. critice (care-n definitiv sunt un produs al școlii lui) să-mi facă, în pofida lui, un număr-reclamă mie (care, în definitiv, sunt un elev al „Junimii”, fundată de același Maiorescu?)”

Atunci, Caragiale se decide să-i trimită lui Maiorescu o caldă urare, recunoscîndu-și greșeala de a-l fi atacat pe nedrept în *Două note*. Iar scrisoarea din care am citat fusese precedată de telegrama de la 5 februarie, în stil cominatoriu:

„Dacă ți-neși urmez colabora renunțați numărul special proiectat scrisoare urmează”.

Așadar, în 1906, cînd Dragomirescu proiecta scoaterea revistei *Convorbiri*, Caragiale l-a sfătuit să renunțe, fără a se gîndi însă să-l menajeze pe Maiorescu, căruia încă îi păstra un dinte (și s-a văzut cit de veninos!). Pe de altă parte, la acea dată, neintenționînd el însuși să scoată un periodic, Caragiale nu putea să se teamă că revista lui Dragomirescu „ar fi pompat forțele literare, ce i-ar fi fost trebuincioase”.

Mihail Dragomirescu incurcă mereu datele, uitînd că proiectul lui Caragiale nu era simultan cu al său. ci, cum spusese mai sus, în același paragraf, a fost „pe urmă” și „mai târziu”; precizăm, din ianuarie 1911.

M-am simțit dator să nu las nici un dubiu asupra așa-zisului *stipendiu*, care să păteze memoria lui Caragiale. Marele scriitor putea fi uneori teribil de nedrept și violent în corespondență, ca și verbal, dar nu a fost nici un moment năimitul unei puteri străine.

Șerban CIOCULESCU

Etimologie multiplă

În ultimul timp s-a răspîndit în lingvistica noastră ideea că istoria cuvintelor este mult mai complicată decît s-ar părea la prima vedere, că adesea nu se poate stabili o filiație simplă și directă între un termen folosit azi de noi și unul mai vechi dintr-o limbă străină. Este aici o aplicație a concepției dialectice, anume se ține seamă de faptul că realitatea este complexă, că între diferitele unități se produc influențe de tot felul.

Se înțelege astfel că același termen de civilizație a putut veni din mai multe surse, diferite fie după regiunea prin care au pătruns, fie după moment sau după păturile societății care au adoptat cuvîntul. Același cuvînt are un înțeles provenit dintr-o limbă și alt înțeles din altă limbă; pentru o generație mai veche termenul a venit dintr-o limbă, iar o generație mai nouă îl introduce dintr-altă limbă.

Pentru a da un singur exemplu: lampă a venit la noi, într-o vreme mai veche, din neogreacă, desemnînd lampa cu ulei; referîndu-se la lampa cu petrol, cuvîntul a fost adoptat mai târziu din franceză, dar mi se pare neîndoios că în Ardeal a fost luat din germană și din maghiară. S-a produs o nouă împrumutare cînd a început să fie folosit cu privire la iluminatul electric și mai ales la radio.

Sint și sufixe care își schimbă originea. Sufixul -ez cu care formăm nume de locuitori (ca irlandez sau vienez) a venit la noi mai întîi din neogreacă, lucru dovedit prin aceea că derivatele mai vechi concordă toate cu paralele din grecește; într-o perioadă mai nouă, modelul a devenit francez, astfel că toate derivatele apărute în a doua jumătate a secolului trecut și în prima jumătate a secolului actual concordă cu formele franțuzești, deci sufixul a încetat de a fi grecesc și a devenit francez.

Intr-un articol publicat în „Limba română” nr. 5 de anul acesta, Theodor Hristea aduce în discuție noțiunea de „etimologie multiplă internă”. Ni se arată că chiar formațiile neîmprumutate, create prin mijloacele proprii ale limbii, pot avea în același timp mai multe etimologii. E vorba de așa-numitele derivate regresive, formate prin suprimarea unui sufix de la un cuvînt existent de mai înainte: de vreme ce alături de sculpta avem pe sculptor și pe sculptură, vorbitorul își inchipuie că și lui pictor și lui pictură le corespunde un verb a picta, de aceea îl folosește ca și cum l-ar mai fi întâlnit pe undeva. Dar este foarte probabil că, dintre primii care l-au pronunțat, unii au pornit de la pictor, alții de la pictură, astfel că se poate vorbi de două etimologii diferite.

Mai mult decît atîta, autorul articolului arată că un cuvînt a avut un model pentru un înțeles al său și alt model pentru alt înțeles. A audia a fost explicat ca refăcut, prin suprimarea sufixului, din audiență; foarte bine, spune Th. Hristea, a audia cu înțelesul de „a supune unui interogatoriu” este format de la audiență, dar cu înțelesul de „a asculta un concert”, această explicație nu e valabilă, deoarece în acest caz nu se folosește substantivul audiență; aici trebuie să pornim de la audiență, eventual de la auditor. Aceasta înseamnă că a audia are două etimologii, ceea ce echivalează cu a spune că sint două verbe diferite.

Argumentarea mi se pare întru totul convingătoare și dicționarele etimologice vor trebui să țină seama de ea.

AI. GRAUR

MUZEUL LITERATUF

„O scriere străbătută de atîta înțelepciune și de atîtea frumuseți poetice e vrednică de a fi cetită și în ziua de azi. Putem fi mindri că la începutul literaturii noastre apare un scriitor de o valoare literară atît de mare...”
(SEXTIL PUȘCARIU, Istoria literaturii române. Epoca veche)

Antim Ivireanul

Stolnicul Constantin Cantacuzino

„Opera literară viabilă a lui Cantemir este Istoria ieroglifică, adevărat Roman de Renard românesc...”
(G. CALINESCU, Istoria literaturii române)

INSTALAT într-un sediu nou, Muzeul literaturii române se află astăzi într-o etapă decisivă a existenței și dezvoltării sale. Căci, înființat în 1957 și trecut prin mai multe și improprie „domicilii”, muzeul, deși acumulasese între timp un tezaur impunător de valori literare naționale, n-avea decît foarte reduse posibilități de a-și desfășura și valorifica multilateral patrimoniul în continuă creștere, de a se înscrie cu plenitudine în ansamblul mișcării noastre culturale și științifice. Condițiile pe care le are astăzi constituie însă un punct de plecare hotărîtor în vederea reliefării menirii și specificului său, în realizarea sarcinii sale cardinale de a deveni o instituție funcțională de tezurizare și valorificare complexă a scrisului literar românesc, de a contribui la cunoașterea de noi înșine, la cultura și educația publicului.

Intrînd în casa de pe strada Fundației nr. 4, vizitatorul are dintr-odată sentimentul că se află într-un loc ce-i impune o anume solemnă stare de veghe și că, dacă parcurge cu răbdare și interes ansamblul expoziției, se poate alege cu o imagine succintă și semnificativ punctată a devenirii literaturii noastre de la începuturi pînă în contemporaneitate, văzută relativ pe viu. Relativ, pentru că din cele peste 16 000 de manuscrise și din cele nu mai puțin de 24 000 titluri de cărți și periodice, din multele fotografii, hărți, picturi, ilustrații și alte obiecte achiziționate, numai o infimă parte au putut fi cuprinse în expoziția permanentă a muzeului. Itinerarul începe cu întiele atestări ale scrisului românesc (mai curînd pre-românesc), cum e inscripția latină daco-moesică în românească, ori cea slavonă din 943, găsită la Mircea Vodă, relevîndu-ni-se apoi alte mărturii din secolele XI, XII, XIII și XV, un moment important fiind acela al primei tipărituri de pe teritoriul românesc — Liturghierul lui Macarie din 1508.

DEȘI faza manuscritică a culturii și literaturii noastre nu se încheie aici, ci continuă încă foarte multă vreme, harta țării e tot mai intens acoperită de acum încolo cu tipărituri, ceea ce va facilita în timp o vie circulație a cărții, o consolidare constantă a unității culturii noastre și un acces tot mai larg al publicului la făurirea și cunoașterea ei. Evident, nu tot ce se expune reprezintă originalele sau, totdeauna, lucrurile cele mai importante, însă grație unei pricepute fotocopieri și facsimilării a textelor, a miniaturilor de epocă și a inscrierilor lor între alte imagini ale vieții culturale a epocilor, vizitatorul realizează în bună măsură sensul „Creșterii limbii românești / Și a patriei cinstire”, chiar în perioada veche a literaturii noastre. Însă, lipsa unui laborator propriu de fotocopiere și facsimilare, a altor mijloace mecanice de reproducere a determinat expunerea, în marea majoritate a cazurilor, cînd e vorba de epoca veche, doar a unor fotocopii după foi de titluri, fragmente de manuscrise și de alte scrieri, ceea

ce subțiază imaginea, altfel mult mai densă a acelei perioade. Adăugîndu-se la aceasta și inerenta „răceală” a sticlei vitrinelor, absența aproape a oricăror obiecte care să creeze iluzia aceluși indispensabil mediu de cultură în care respectivele scrieri au trăit și pe care l-au absorbit, transmițîndu-ni-l, relativ stinghereală a vizitatorului este de înțeles. Dar, cum muzeul vizează un public mult mai amplu, e de acceptat că, chiar cu unele asemenea, evitabile sau nu, neajunsuri, menirea lui se realizează și într-o astfel de stare.

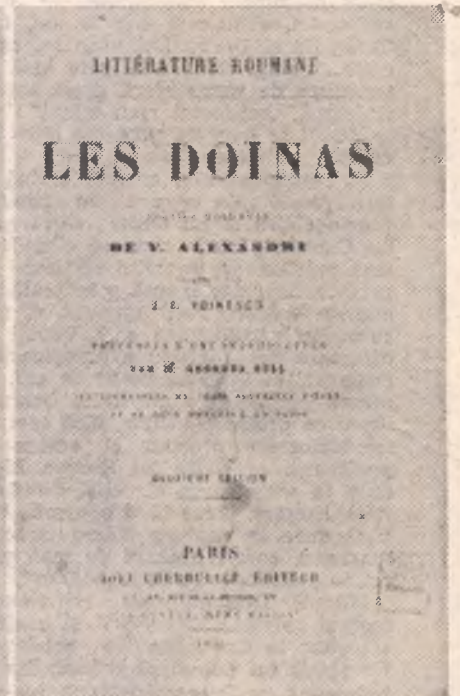
Dotat însă cu cele necesare, el va trebui îmbogățit în timp cu reconstituiri fidele ale manuscriselor și tipăriturilor rare, spre a da iluzia funcțională a contactului cu operele inexistente, care vor trebui și ele repuse tot mai insistent în spațiul lor vital, pentru a veni spre noi cu toată iradianța lor intensitate. Aceasta, cu atît mai mult cu cît, spre deosebire de alte tezaure muzeistice, cele literare permit a fi „falsificate” cu o fidelitate ce poate merge pînă la dispensarea de original, care rămîne a fi conservat numai pentru specialiști. Dar uzele adîncimea reacției cînd privești, lipite pe sticlă, cite una sau mai multe foi, incintător reproduse adesea, din cronici, și alta cînd ai avea, copiat mecanic, manuscrisul sau imprimarea tipografică a respectivelor „terfeloage”, cum își numea cu mindrie Eminescu legendara lui colecție de scrieri românești vechi.

INCEPîND cu perioada premodernă și modernă a literaturii imaginea devine tot mai consistentă, în sensul că accentul cade convingător pe expunerea de cărți și periodice, fotografii și ilustrații originale, scrieri cu dedicații și autografe, datorită și faptului că acestea încep a fi mai numeroase. Este sectorul în care reproducerea mecanică, edițiile princeps reconstituite etc. se pierd tot mai mult între originale, adică tocmai invers față de perioada veche, unde acestea sînt la ele acasă și alterează imaginea pe care și-o dorește vizitatorul. De aceea și interesul este mai viu, pasul mai lent și posibilitatea contactului mai deschisă.

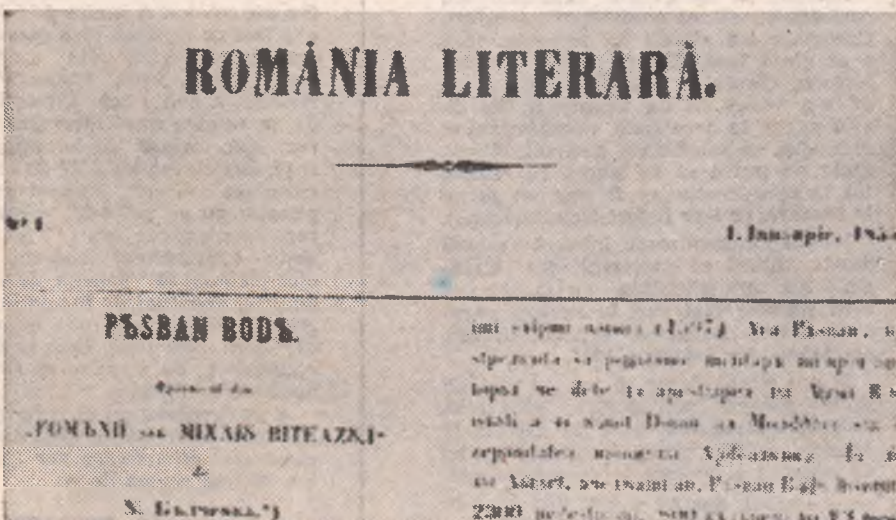
Autografe și dedicații, desene, fotografii și manuscrise, ediții rare și periodice diverse lucrează asupra conștiinței noastre, ne diversifică cunoștințele și ne introduc în intimitatea creației și vieții literare într-un chip adesea memorabil. De la Văcărești la contemporani, nici unul dintre scriitorii de prim plan sau mai din umbra literaturii noastre nu e trecut cu vederea, fiind reprezentat măcar cu una sau cu cîteva piese originale. Ca și pentru perioada veche, dar cu diferența semnificativă, momentele mai însemnate ale literaturii române din secolele XIX și XX sînt convingător reliefate, într-o proporție justă, menită a sublinia de fiecare dată marile izbînzii ale spiritualității noastre pe acest teren. Și aici, ca peste tot, s-a recurs nu numai la fondurile muzeului. Căci, dacă pe ansamblul expoziției permanente facsimilele reprezintă ceva mai puțin de o treime din exponate, cam jumătate dintre ele reproduc lucrări aparținînd altor instituții (cele mai multe Bibliotecii Academiei). Justificarea stă într-aceea că s-a urmărit în primul rînd orientarea vizi-

„...o foaie care să adune silințele Românilor de pretutîndeni”
(N. IORGA, Istoria literaturii românești d'n veacul al XIX-lea)

Ediție franceză a poeziilor populare culese de V. Alexandri (Paris, 1885)

Coperta numărului 1 din 1 ianuarie 1855

II ROMÂNE

tatorului în întregul nostru soris literar și numai în subsidiar etalarea fondurilor muzeului.

PERIOADELE mai noi sint avantajate și printr-o serie de expoziții tematice temporare, care diversifică posibilitatea cunoașterii lor. După mai vechile expoziții privind pe Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Creangă, Delavrancea, Vlahuță etc., la organizarea cărora muzeul a participat, după unele itinerante (printre care Mihail Sadoveanu) se va organiza anul acesta și cel viitor, una itinerantă Caragiale, cite una, la sediu, privind pe Tudor Vianu și Oscar Walter Cisek, pentru Argezi urmînd a se deschide anul viitor muzeul din casa sa din Mărtișor.

De altfel, de-a lungul existenței sale, muzeul a organizat mai multe case memoriale dedicate diferiților scriitori români. O expoziție Panait Istrati a fost organizată în Franța și în Tunisia, de unde va reveni în Franța, la Nisa, urmînd a fi deschisă în cadrul Targului internațional al cărții (cînd municipalitatea orașului va da unei străzi numele scriitorului român), pentru ca, după un scurt stagiul la București, să ajungă în Iran, al cărui prim-ministru, Amir Abbas Hoveida, și-a trecut, cum se știe, doctoratul cu o teză despre Istrati. Intenția e ca expoziția să refacă majoritatea itinerariilor străbătute de Istrati în zbuciumata-i viață. Expoziția Eminescu, care a fost deschisă în Cehoslovacia, va fi reluată în Italia, apoi la Viena și Berlin, după cum una Sadoveanu va perinde prin țările socialiste, una Cisek va fi găzduită în R. F. a Germaniei etc., toate fiind deschise, evident, și la sediu, dimpreună cu sau între altele. În plus, expozițiile temporare de la sediu sint aglomerate cu obiecte și mobilier ce au aparținut scriitorilor respectivi, cu documente împrumutate de la alte instituții sau de la familii, beneficiază de un spațiu mai amplu decît în cea permanentă, încît presiunea lor asupra conștiinței publice e mult mai intensă. Cele organizate peste hotare presupun, unele, reciprocitate, ceea ce face ca din cînd în cînd să ni se înlesnească și contactul, „prin expunere”, cu valori ale literaturii universale.

DAR, dincolo de aspectul său expozițional, muzeul își realizează, și mai ales e de așteptat că își va realiza (îndeosebi după lărgirea și supraetajarea unei aripi a sediului), contactul cu publicul și prin alt fel de manifestări. În cîrind va începe (printr-un recital al actorului Tudor Gheorghe) seria serilor sale literare lunare. Vor urma spectacole cu piese de teatru inedite sau abia cunoscute, o serie de dezbateri (una privind documentul și istoria literară, la începutul anului viitor) și simpozioane (în decembrie, unul internațional despre Panait Istrati), întîlniri cu profesorii de limba română și chiar lecții demonstrative cu elevi și studenți, cu documentele în față. Se intenționează organizarea unor cursuri pentru candidații la bacalaureat și pentru cei ce vor să urmeze facultăți cu profil umanist-co-filologic etc.

De asemenea, expozițiile itinerante sint programate ca niște mici „asedii” ale lo-

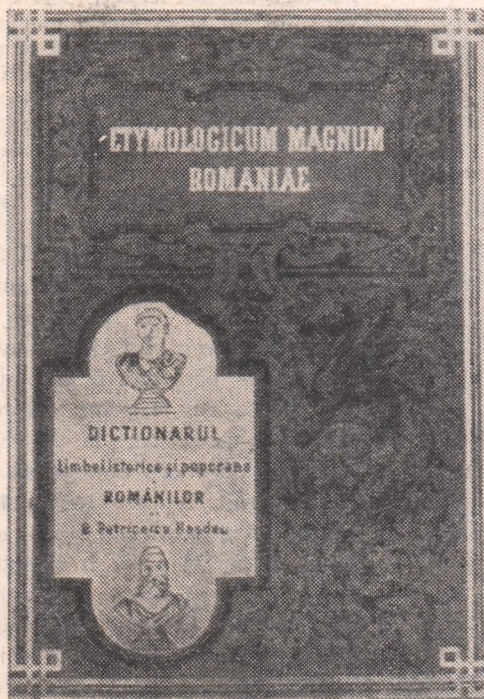
calităților respective, ele fiind aglomerate prin întîlniri cu publicul, recitaluri, standuri cu publicațiile muzeului (îndeosebi revista *Manuscriptum*) etc., foarte puținul personal științific urmînd a face și investigațiile documentare cuvenite. Se intenționează, la fel, producerea de filme documentare, de pliante și facsimile pentru uzul didactic, alcătuirea unei fonotecii a muzeului, dar lipsa oamenilor calificați și a aparatului necesar, a spațiului și a unor fonduri financiare îngreunează punerea lor în practică.

FAȚA nevăzută, de dincolo de festiva vitrină și chiar de contactul direct cu publicul, este nu mai puțin importantă pentru specificul și menirea unui astfel de muzeu. Pentru că tezaurul său în plină creștere nu poate rămîne la nivel de depozit. Este un noroc să se găsească adunate sub egida unei singure instituții peste 16 000 de dosare cu manuscrise literare și peste 24 000 de titluri de tipărituri, dar dacă accesul la ele comportă tot felul de dificultăți e ca și cum ai ști că stai pe un neprețuit, dar intangibil tezaur. Intuind situația, oamenii muzeului încearcă relativa valorificare a acestui patrimoniu. Un prim pas stă în inventarierea funcțională a pieselor, operație aflată în curs de oarecare încheiere. Un altul, în conservarea adecvată, pe care lipsa unui depozit unic și a unei biblioteci (inclusiv a unui post de bibliotecar!), corespunzătoare și cuprinzătoare, o face destul de greoaie. Intocmirea fișierelor și, într-o perspectivă mai îndepărtată, a unui catalog — dublat de unul al tuturor manuscriselor literare românești din țară — va apropia vremea consultării rapide a fondurilor muzeului. În fine, publicarea acestor fonduri în revistă și într-o serie de volume separate e un mijloc dintre cele mai eficiente de a acționa în direcția cunoașterii încă mai complexe a literaturii române de la origini la zi.

Muzeul posedă aproape toate manuscrisele Sadoveanu, o parte din bibliotecă și alte obiecte ale scriitorului (se precizează organizarea unei camere Sadoveanu). Biblioteca lui Coșbuc e în patrimoniul său. O mare parte din fondurile Zarifopol, Istrati, Blaga, Vinea, O. W. Cisek etc. se află aici (întregul tezaur va fi organizat, de altfel, pe fonduri). Altele sint în curs de constituire, încît aproape nu există scriitor român din care să nu se fi „tras” ceva în acest muzeu. De aceea, punerea sa plenară în valoare echivalează cu un act de cultură dintre cele mai semnificative. Harta sorisului românesc nu mai poate fi gîndită astăzi în afara lui.

S-au făcut destule eforturi și pînă acum pentru ca acest „altar unde va arde veșnic vie flacăra verbului românesc”, cum îl dorea fondatorul său, Perpessicius, să poată intra deplin în contact cu publicul. Astfel se face că în acest moment decisiv al său, muzeului i se deschid perspective dintre cele mai ademenitoare, dar și încărcate de o gravă responsabilitate.

George MUNTEAN

„Etymologicul lui Hasdeu e o carie desfătătoare de divagație prin folklor și literatură...”

(G. CALINESCU, Istoria literaturii române)

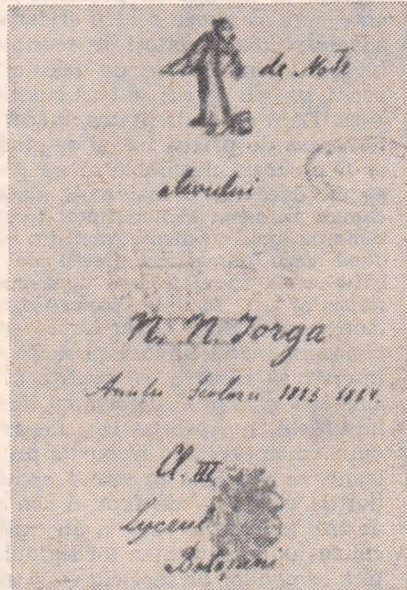
„...Adevăratul Odobescu este unica sinteză deplină a tuturor aspirațiilor românești din secolul al XIX-lea”.

(VLADIMIR STREINU, Clasicii noștri)

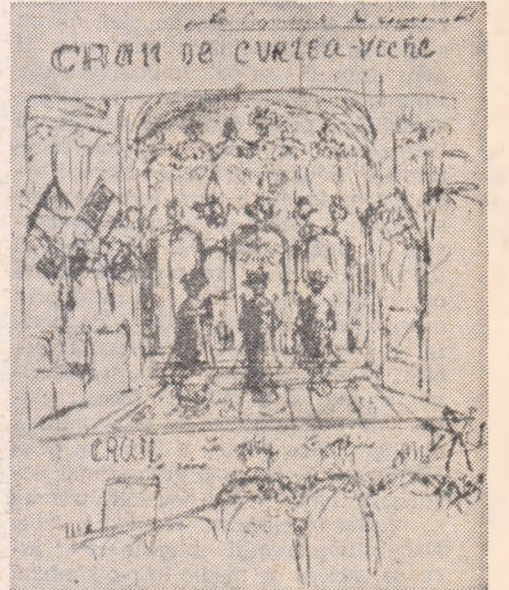

„Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și cite o stea va vesteji pe cer în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și stringă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de țaria parfumurilor sale”.

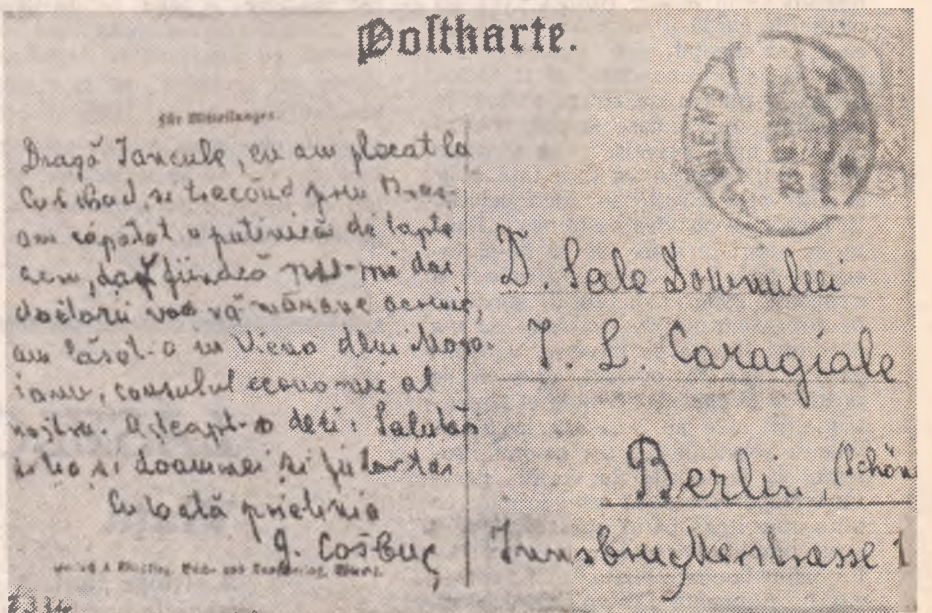
(G. CALINESCU, Viața lui Eminescu)

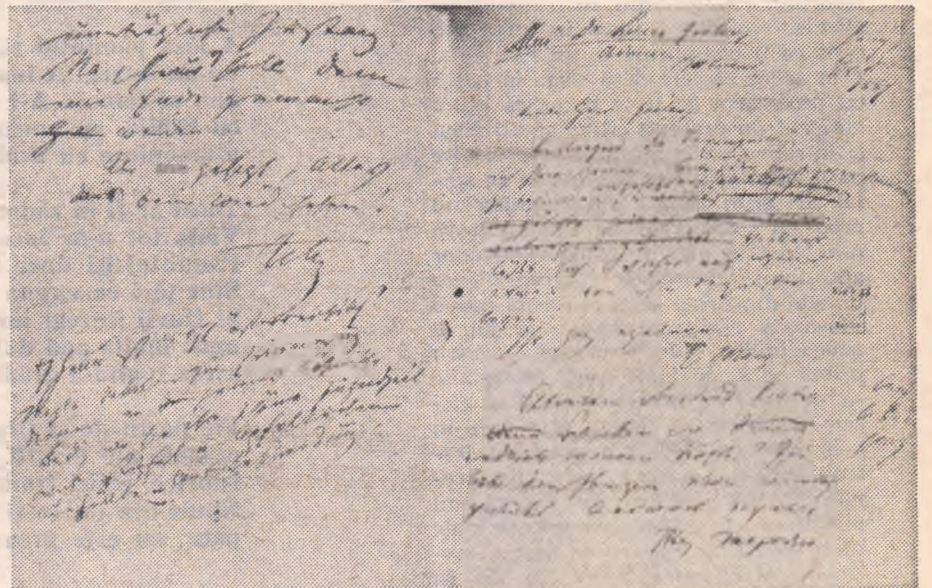
Coperta unui caiet de note (1883—1884) al elevului N. Iorga

Desen de Mateiu Caragiale pentru coperta Craiilor de Curtea-Vechi.

Carte poștală a lui G. Coșbuc adresată lui I. L. Caragiale

Pagină manuscrisă din Epistolarium-ul lui Titu Maiorescu (inedit)

SÎMBĂȚA

„Al treilea cîntat al cocoșului“ — cartea la care lucrez cuprinde povestea unei familii, în anii noștri. Dintre membrii acestei familii, doctorul Loghin este cel care străbate un drum mai sinuos în căutarea unui răspuns la întrebarea atît de banală și-atît de chinuitoare: Cum să trăim?

Cu toate că practica medicina de aproape opt ani, și nu în cele mai prielnice condiții, fiind supus, chiar de la început, unui program capricios, care nu ținea seamă de clipele de răgaz, încă nu se obișnuise cu solicitările de sîmbătă după-amiază, cu toate — numai cu astea nu se obișnuise, ca și cînd în după-amiezile de sîmbătă el n-ar mai fi fost medic, iar oamenii nu s-ar mai fi îmbolnăvit (sau n-ar fi avut dreptul să se îmbolnăvească). Pînă la terminarea studiilor, în fiecare sîmbătă la prînz răsuflesse ușurat, ca la un capăt de drum anevoios, socotindu-se în afara oricărui obligații sociale, sau de altă natură, dăruit exclusiv cum îi plăcea să spună, conversației cu sine însuși, ceea ce putea să însemne, și chiar însemna, de multe ori, cîteva ore de somn. O raită prin oraș, o bere la vreo bodegă de periferie. După-amiezile de sîmbătă treceau repede. Și-apoi, duminica dimineața cînd alții abia își făceau planuri de petrecere, el se lăsa pătruns de îngrijorare pentru a doua zi, pentru luni, ziua cea mai grea și mai nesuferită, cînd, vrînd-nevrînd, trebuie să reintri în circuitul vieții cotidiene. Dar întimplarea îl obligase să-și înceapă cariera de medic într-o sîmbătă după-amiază, pe la cinci, tocmai cînd și-ar fi dorit să facă un duș rece (era în toiul verii) și-apoi să se prăbușească într-un somn adînc. Atunci, cînd un medic de gardă îl anunțase, telefonic, că a fost angajat, și-n consecință trebuie să se prezinte imediat la spital, pentru a înlocui un coleg, chemat la o ședință, reacționase stupid scuzîndu-se că nu-i pregătit, nu se simte în stare. Nu crede că va face față unor situații neprevăzute — încît celălalt își îngăduise să-i dea peste nas : „Dacă nu te simți în stare, de ce ne-ai încurcat, frate? Du-te să paști oile!“ Îi explicase apoi, medicului de gardă că în după-amiezile de sîmbătă, așa s-a obișnuit el uită de meserie, de obligații, ceea ce, evident, este cît se poate de neplăcut și pentru el și pentru alții care au, sau vor avea nevoie de serviciile lui, dar promite, solemn, să se lepede de vechile nărvuri. După vreo două ore adormise pe un scaun, lîngă patul unui muribund, spre cumplita dezamăgire a profesorului, venit la contravizită : „Eu am crezut în dumneata și ți-am făcut loc aici. Drept mulțumire, îmi sforăi în nas“. Nu, nu sforăise, era o exagerare a profesorului. Astfel, din mai nimic, se stîrnise oarecare zarvă în jurul lui, ceea ce îi complicase ouțin existența, prin aceea că, vrînd să se ia la hărță cu profesorul (și li se părea că acum au găsit un pretext) cîțiva se-ntrebau, și întrebau pe la minister și prin alte părți, cum de-a fost angajat la un spital de prim rang din Capitală un proaspăt absolvent de Institut, care n-a făcut în nici un fel dovada unor aptitudini deosebite. Zarva, care în cele din urmă se transformă într-o adevărată campanie împotriva lui, îi amări multe zile, și-atunci, pentru prima oară de fapt, simți că trebuie să se apere cu înverșunare, și să cîștige neapărat să cîștige, și o făcu în termenii impuși de adversari, cu destulă duritate, evitînd astfel, neplăcerile de ordin administrativ. Cîteva luni mai tîrziu, la insistențele repetate ale unui instructor raional de partid susținător al cadrelor tinere, fu ales în biroul organizației de bază ceea ce îi aduse curînd, o falsă simpatie din

partea foștilor adversari (dar nici asta nu-i de lepădat, se gîndi el) și chiar niște ploconeli de la persoane simandicoase. Cînd pricepu, sau i se păru lui că pricepe cu cine are de-a face, își zise că oamenii aștia nu merită să cheltuiesti prea multe muștrări de conștiință cu ei, și astfel — nu mai regretă că apelase la persoane influente, care să gireze pentru el, iar unor adversari mai colțoși le scormonise biografia, în căutare de păcate mai vechi, pentru a-i sili să tacă o dată din gură. Dacă nu și dreptatea, măcar puterea era de partea lui, și se gîndi că ar fi o curată negliobie să nu profite de ea, dacă nu și mai mult, dacă nu cumva un semn al nepuținței (reținuse remarcă unui confrate mai în vîrstă, după care numai cei lipsiți de bărbăție evită să aibă de-a face cu puterea și cu femeile frumoase, dar, cum n-ar fi spre lauda lor să se recunoască inapți, invocă principii care interzic să rîvnesti, să profiți, să necinstești vreo profesionistă cu ifose de imaculată...). Aproape în fiecare zi, după ce isprăvea cu treburile prin saloane, se retrăgea în sediul organizației de partid — de fapt, o cămăruță de trei pe trei, situată la un capăt de culoar, unde se simțea tot timpul forfota oamenilor de serviciu — și aștepta să-i pice careva la o discuție între patru ochi. Mai tare decît orice, îl amuza teama unora de-a nu fi socotiți delatori : o luau pe de departe, cu situația internațională, apoi cu cea internă, cu îngrijorarea, sinceră, de cîteva ori precizau că este sinceră, absolut sinceră, cu îngrijorarea că anumite elemente, pe care noi le știm, încă nu vor să se astîmpere, și-abia într-un tîrziu, după o minuțioasă pregătire a terenului, plasau cite-o acu-

zație la adresa unui coleg, bănuît a lua mită, sau a vreunei asistente medicale cu relații dubioase. Astfel de povești, totuși, îi rețineau prea mult atenția, și chiar se felicita pentru faptul că, ascultîndu-le, nu se simte tentat să scrie rapoarte, să ceară anchete. Altceva ar fi dorit să afle : de ce se stîrnise atîta aversiune împotriva lui, chiar din prima zi?! Și află : în ciuda studiilor lui de medicinist conștiincios, aici era socotit nu medic, ci un fel de spion în halat alb, trimis anume ca să tragă cu urechea, să palpeze starea de spirit, și nu bolnavii. Și-apoi să propună măsuri... Că așa ar fi, ziceau respectivii, o dovedea însăși biografia lui, pe care o studiaseră cu mare atenție : fiul unui comunist ilegalist, de oarecare suprafață ; avea doi frați care de mulți ani înțepeniseră în fotoliile de director ; în Institut, șase ani la rînd, fusese secretarul organizației de tineret, iar la primirea lui în partid, probabil pentru a se evita orice surpriză, asistase și un membru al Comitetului Central, bun prieten cu bătrînul ilegalist... Cîțiva medici mai în vîrstă, asupra cărora planase, în urmă cu ani, bănuiala că ar face parte dintr-o organizație secretă, se plînseseră la minister că sînt, în continuare, suspecți, avertizînd că în asemenea condiții nu pot să-și mai asume nici un fel de răspundere, nici profesionale, nici cetățenești... Așadar, judecă el, nu era vorba de o simplă și trecătoare aversiune, cum se întîmplă adesea, cînd salariaților care au prins cheag într-o instituție nu le place noul sau urechile noului angajat, ci de o chestiune de principiu, de ceva ne-

așteptat de grav, puțînd da naștere la confuzii de ordin politic. Încă din anii de școală, de cînd fusese bănuît că ar fi rupt o lozincă, ceea ce, firește, se dovedise, destul de repede, că nu este, și nici nu poate fi adevărat, confuziile de ordin politic îi provocau o neliniște vecină cu spaima, și imediat dădea alarma, cerînd intervenții prompte, care să clarifice situația. Cum avea nevoie de un sfat înțelept, se gîndi să apeleze la activistul acela de la Comitetul Central, care fusese de față la primirea lui în partid. Un astfel de om, cu o vastă experiență, solicitat mereu de cazuri înfinit mai complicate, ascultînd relatările lui despre niște medici oarecari, în pragul pensionării, cu siguranță ar zîmbi : „Dragul meu, n-aveai nici un motiv să te sperii în halul ăsta. Acum, bine că mi-ai spus. Lasă, că-i aducem noi la realitate“. Un telefon, o indicație, și totul s-ar limpezi, pentru multă vreme. Nu, nu așa. Nu pe calea asta. Un activist central nu are timp să se ocupe de toate mărunțiturile, și-atunci se adresează altora, din subordine, cu mai puțînă experiență, și care s-ar putea să-nțeleagă totul anapoda. Normal ar fi s-o ia pe cale ierarhică, anunțînd forul superior, la modul strict oficial : „Iată, aici la noi, se pare că din cauza mea s-a produs o confuzie. Vă rog să luați imediat măsuri“. Cei de la raion sînt oameni serioși și de incredere, trecuți prin multe situații dificile, însă, auzînd de confuzii, n-ar fi exclus să facă un caz din mai nimic. Nu, nici asta nu-i o soluție. Și la urma urmei, oare-i chiar obligatoriu să dea sfoară-n țară, să cheme pe alții-n ajutor, pentru a înlătura o confuzie, de fapt — o simplă neînțelegere, o interpretare greșită poate a unor vorbe, poate a unor gesturi?!... „Sintem între noi, oameni de meserie, colegi, ar fi păcat să ne dăm pe mîna altora“. Moștenise de la taică-său ceea ce frații săi numeau „boala discuțiilor de la suflet la suflet“. Să spui totul, cinstit, tot ce gîndești, tot ce-ai ascuns, să spui absolut totul în fața altora, chiar și în fața adversarilor, dacă vrei să-ți păstrezi, ori să recîștigi încrederea tovarășilor tăi și să mergi mai departe cu fruntea sus. Hotărî, deci, să se des-tăinuie în fața colegilor atît de suspicioși (gîndînd că tot n-are nimic de pierdut), iar la o adică, să lase impresia că și-ar recunoaște o anume vinovăție în relațiile cu ei, pe care, firește, o regretă amarnic. Să lase impresia?! Ba să declare cu mîna pe inimă : Am greșit, eu răspund. Și n-ar fi o minciună, fătărnicie, doar toți greșim, cu voia, ori fără voia... O dimineată întregă tot chibzui un plan de acțiune, pentru a fi absolut sigur de reușită, iar la prînz, sferiberat de emoții, ca un șef care a sfîrșitul programului de lucru dorește să se întretîină cordial cu subalternii, îi pofti pe cei patru medici la sediul organizației de partid, unde îi așteptau cafele, o tavă cu fursecuri și sticle cu apă minerală. Ora era nepotrivită, oamenii se grăbeau, avînd fiecare treburi în altă parte, pe-acasă, ori pe la policlinici, din care pricină acceptară abia după multe insistențe să ia loc pe scaunele aranjate în jurul unei mese rotunde, acoperită cu pînză roșie. Dar el știa să facă pe gazda : laudă

LÁSZLÓFFY Aladár

Viață

A stringe flori. A culege crengile pomilor ce nu se pot apăra. A izgoni vinturile, albinele, gîngăniile ce leagă florile...

A lăsa pămîntul fără o singură poamă, un an întreg. A lua fătul animalului. Sau al femeii. A-i amenința pe creștini cu Biblia, pe musulmani cu Coranul, a amenința cu Budha, cu Șiva...

Totul ar fi în zadar, căci viața n-ar înceta. Viața tot n-ar înceta. Viața... Pămîntul își duce florile și fructele la expoziție. Sînt țări ce expun tarlale întregi. Și fluvii întregi împrăstie-n oceane mult iubită apă dulce a izvoarelor — sarea topită-a grădinilor noastre.

Fie porturile și tirgurile cristale ale liniștii. Mari icoane istorice, epoci frămîntate astăzi reinvie. Nimic din tot ce-ți dăruim ție, pace, nu este prea mult.

În românește de Nic. A. STRAVOIU

cafeaua, lăudă și fursecurile cumpărate de la o cofetărie cu renume, lăudă și costumul unuia dintre medici, și-a-poi, în clipa cînd îi văzu că își apropie ceșcuțele de cafea, hotărî să-și înceapă mărturisirea. Cîteva minute, poate surprinși de intențiile lui, poate intuind reacția cea mai sigură pentru a face față unor acuzații la care se așteptau, cei patru îl priviră cu atîta uimire, încît el rări vorbele, se bîlbîi și-n cele din urmă ceru voie să continue, deși nimeni nu îl întrerupsesse. De trei ori ceru voie să continue, apoi tăcu, dezorientat, ca unul abia trezit din somn și care încă nu-și dă seama unde se află (Atunci, și multă vreme după aceea, căutînd o explicație care să nu-l dezavantajeze în vreun fel, își spusese că unul dintre medici, Mucenicu, fost în tinerete iluzionist de oarecare faimă. încercase să-l hipnotizeze.) Dintre toți, doctorul Mucenicu părea cel mai nedumerit, și-n același timp, cel mai doritor să asculte mărturisirea pînă la capăt, ca și cum, ascultînd-o cu mare atenție, ar fi avut revelația a ceva ieșit din comun, poate a unui caz medical de excepție, din care pricină el le făcu semn colegilor să mai aibă un pic de răbdare, nu cumva să tulbure acest moment unic. Ceilalți trei se foiau pe scaune: „Doctorul Loghin, începu unul dintre ei, se referă la niște lucruri care-mi sînt complet străine, încît nu vād rostul prezenței mele aici. Dacă dumneavoastră socotiți că este necesar, și dacă vă îngăduie timpul, n-aveți decît să rămîneți.“ Și zicînd acestea, respectivul se ridică, puțin intrigat de faptul că nimeni nu se grăbise să-i răspundă și nici să-l urmeze în hotărîrea lui de a părăsi imediat încăperea. Dar cînd ajunse la ușă, în loc să apese pe clanță, își duse un deget la tîmplă și se răsuci pe călcîie: „Doctore Loghin, n-am de gînd să-ți dau nici cea mai mică satisfacție. Iată, nu mai plec, pentru a exclude orice posibilitate de interpretare eronată... înțelegi la ce mă refer... nu mă tem și nu mai am nimic de ascuns. Despre ce era vorba, doctore Loghin?“ Atunci, lui i se făcu lehamite și îl cuprinse o moleșeală imbecilă, ca în după-amiezile de simbătă. Dacă cei patru s-ar fi repezit asupra lui cu vorbe de ocară, n-ar fi schițat nici cel mai vag semn de protest, așteptînd doar clipa cînd ei, presați de timp, ori, socotindu-l definitiv înfrînt, ar fi părăsit sediul, triumfători. Ei își goliră paharele de borviz, ceea ce făcu și el, deși nu-i era sete (avea să speculeze acest amănunt în sprijinul afirmației că a fost hipnotizat), apoi se răsuciră pe scaune în căutarea unei poziții mai comode, ca pentru o lungă ședere. Nu vreo necesitate launtrică, cea care-l îndemna să-i cheme aici, sau alta, ivită între timp, ci politețea, numai politețea de gazdă, la care se gîndi că nu este cazul să renunțe, îl determină să mai facă un ultim efort și să le spună că el a intenționat o convorbire colegială, în afara oricăror suspiciuni. Abia atunci, doctorul Mucenicu, avînd incuviințarea celorlalți, și adresîndu-i-se nu ca unui coleg, membru în biroul organizației de bază, ci ca unui pacient într-o situație critică, îl asigură că va fi bine, totul va fi bine, să n-aibă nici o grijă, pînă la urmă toate se rezolvă. Cei patru colegi îi întinseră mina, pe rînd. Ultimul dintre ei, doctorul Mucenicu îi mîngîie fruntea, ușor, apoi îl bătu pe umăr, ca pe-un vechi camarad. Cînd se văzu singur la măsura cu cești, pahare și tava cu fursecuri, de care nimeni nu se-atinse, încercă să descifreze sensul celor spuse la sfîrșit de doctorul Mucenicu: „...va fi bine... totul se rezolvă“... — dar aceste vorbe nu păreau a avea un înțeles special, poate că doctorul le folosea automat în relațiile lui cu bolnavii, spre a-i liniști. Pe culoar se iscase oarecare zarvă, o femeie se plîngea că i-au rupt ciorapii, un bărbat îi striga să-i lase-n pace cu ciorapii ei imputați, un alt bărbat dădea indicații: la dreapta, mai la dreapta, și mai sus! — și-atunci el își aduse aminte că profesorul Demetriad ceruse evacuarea salonului parter, de la parter, pentru a instala acolo niște aparate sosite de curînd din Suedia. aparate despre care prea puțin, în afară de profesor, știau la

ce-o să folosească, dar toți, aflînd că sînt din Suedia, afixau o mulțumire deplină: în sfîrșit, o s-avem și noi... O s-avem, curînd, mai curînd decît ar fi normal, o nouă somitate în lumea medicală, în fața căreia, vrînd-nevrînd, va trebui să ne plecăm, se gîndi el, convins că profesorul Demetriad va ști să speculeze la maximum avantajele unei aparaturi ultramoderne, de care încă nu se puteau bucura alte spitale și alți profesori. De altfel, nu mai era nici un secret că în ultimii doi ani profesorul intrase în posesia unor cărți străine de mare valoare, din care, pretindeau alți profesori, se inspira nestingherit pentru tot mai numeroasele comunicări științifice, însă, atîta vreme cît nimeni din lumea medicală nu apucase măcar să răsfoiască respectivele cărți, acuzațiile erau rostite în șoaptă cu destulă teamă. Ca niciodată, zarva oamenilor de serviciu, pe care nu o dată îi mustrase, că prea se cred în pădure, îi făcea bine, parcă îl mai liniștea, iar dacă vreun gălăgios ar fi deschis ușa, fie și din greșeală, imediat l-ar fi pofțit să ia loc și să-i spună ce necazuri are, ce se mai aude. Voia să se convingă acum, și nu peste o oră, nu miine sau peste o săptămînă, cînd s-ar putea să fie prea tîrziu, că nu și-a pierdut controlul în relațiile cu oamenii, fie superiori, fie subalterni, că încă mai este în stare să asculte și să se facă ascultat pînă la capăt. Încă de la vîrsta de paisprezece ani, cînd mai purta pantaloni scurți, fusese pofțit la toate ședințele și întrunirile importante, în care se hotăra soarta colectivității din care făcea parte, fusese pofțit alături de profesori, activiști, unii cu nume sonore, și de fiecare dată — nu numai că i se ceruse părerea, dar se și pusese preț pe observațiile sale, ceea ce putea fi o dovadă că nu bătuse cîmpii, asemeni altora, de care toți se descotoroseau repede. El fusese nu numai un elev bun, ci și un utecist devotat; nu numai un student bun, ci și un membru de partid gata să-și dea viața pentru cauză; nu numai un medic bun... Aci, toate se împotmoleau ca într-o mlaștină, și el simțea cum se scufundă de la o zi la alta, în ciuda atîtor eforturi de-a se menține la suprafață!... În ochii colegilor, poate și în ai celor care îi semnaseră angajarea aici, în București, iar acum se luptau să-l mai plaseze în cîte-o comisie, pentru a-i consolida poziția, nu mai era nimic, nici medic, nici comunist — în numai cîteva luni, de la absolvirea Institutului pînă la angajare, se devalorizase complet, deși în această scurtă perioadă nu intervenise nimic special, care să-l compromită, ori să-l pună în vreun fel sub semnul întrebării. Pentru prima oară, în prezența celor patru colegi (a nedumeririi lor, sincere, sau false, dar asta nu mai conta prea mult), avusese imaginea exactă a ceea ce reprezenta el aici. Învins prin nedumerire și cîteva ironii, ar fi trebuit, se gîndea, să-și ia o revanșă nemiloasă, lipsită de scrupule, mai ales că, după aprecierea sa și-a altora, cei patru erau doar niște practicieni de mina a doua, fără dorința de a fi mai mult, iar dacă și-ar fi dorit, fără șanse — oameni trecuți de cincizeci de ani, stabilizați în toate. Despre unul din ei, Romoșanu, știa sigur că întinde mina — și are obiceiul de a număra banii în prezența pacienților, pentru ca aceștia să-i simtă eventuala nemulțumire și să mai adauge ceva. Ar fi putut aduce dovezi în această privință, deși bolnavii se lasă greu cînd le ceri să dea declarații împotriva medicilor care i-au pus pe picioare. Dar să zicem că adunarea dovezilor n-ar fi fost o problemă de nereșolvat; știa însă că pe această cale nu va cîștiga mare lucru, dimpotrivă; doctorul Romoșanu ar fi fost transferat la un alt spital, în cel mai rău caz la un spital din provincie, ceea ce n-ar fi însemnat o pedeapsă prea grea, în schimb el, cu dovezile lui, ar fi ajuns ținta unor cumplite atacuri... Știa că nu asta, cu dovezile, este soluția cea mai potrivită pentru a învinge un medic. Iar alta, alta nu avea. Era greu de luptat cu cei patru. Intrucît, o dată scăpați de bînuielele ce planaseră asupra lor, se socoteau imuni la orice acuzații de ordin politic, și-n numele cinstei lor ar fi împraștiat memorii în toate părțile. Stătea comod

pe un scaun, dar avea impresia că stă în genunchi în fața celor patru, silit de ei să ingenuncheze, și parcă nu-l mai ajutau puterile să se ridice. „Va fi bine... pînă la urmă, toate se rezolvă!“... așa îi spusese doctorul Mucenicu, și, iată, își aminti: de cîte ori se adevăra că un pacient suferă de o boală incurabilă, Mucenicu îi mîngîia fruntea, ușor, apoi îl bătea pe umăr: „Va fi bine!“... „Dar eu sînt medic, se revoltă el, îmi cunosc bolile, și pot afirma că nu există nici o primejdie să mă curăț, curînd!“ Numai boala asta a înfrîngerii a umilințelor nu și-o cunoscuse pînă acuma. Începu să se plimbe prin încăperea strîmtă, lovindu-se de scaune, de măsura acoperită cu pînză roșie, dar, cum știa că o face numai pentru a se elibera de impresia stupidă că, stînd pe scaun — stă în genunchi, renunță repede și se rezemă de un perete, ca unul ce abia se mai ține, după un efort necugetat. Dar nici așa nu era bine, tot în genunchi stătea, cu ochii plecați, iar doctorul Mucenicu îl învăluia în niște semne ciudate, vrînd, probabil, să-l adoarmă. Pe culoar, o voce mai autoritară decît cele care se-nfruntaseră pînă atunci, voce de stăpîn, ceru să se facă liniște, apoi împărți niște dispoziții pe care cei vizați le primiră cu cîte-un „să trăiți“ înăbușit. După numai cîteva secunde, aceeași voce întrebă, în dreptul ușii: „Doctore Loghin, aș putea să te deranjez?“ El se desprinse de perete și făcu doi pași spre ușă, cu graba omului conștiincios, care se știe chemat de șef, dar în graba aceea uită să răspundă. Profesorul Demetriad deschise ușa larg, mai exact o împinse la perete cu o îndemînare de detectiv, vrînd parcă să ia prin surprindere un adversar primejdios. „Doctore Loghin, îmi face plăcere să te salut!“ — spuse profesorul, în timp ce își ridică ochelarii pe frunte. Ai ceva împotriva să discutăm o problemă dificilă?“ Îi făcu semn profesorului să ia loc pe un scaun, iar el rămase în picioare, cu mîinile la spate, gata să asculte, să cumpănească — la nevoie să dea un sfat, ori să sancționeze o părere eronată. Oamenii aștia împănăți cu tot felul de titluri și distincții, care vin la organizația de partid doar atunci cînd se află în vreo incurcătură, ori cînd vor să fie sprijiniți în

obținerea unor noi distincții, ar trebui să știe că el nu este un simplu medic, ci și un om politic, măcar atîta să știe și să-i acorde respectul cuvenit (iar dacă nu le convine, n-au decît să se descurce singuri!). Avea o îndelungată practică a primirilor în sediul organizației, a discuțiilor de la suflul la suflul — el dirija fiecare mișcare, lui i se supuneau vorbele și gesturile, o singură dată dăduse greș, acum cîteva minute, cu cei patru colegi, dar una ca asta n-avea să se mai întimple curînd, degeaba pocnea din degete profesorul Demetriad, aici nu erau la circ. De-a lungul anilor, gravitînd mereu în jurul unor oameni cu răspunderi politice, și-n cele din urmă fiind acceptat de către aceștia, căpătase o anume neîncredere în ceilalți, în colegii și profesorii lui, în toți cei care se-ncăpățîneau să-și vadă doar de treburile profesionale, de examene și de titluri: oameni pe jumătate. „Doctore Loghin, am discutat cu superiorii dumitale de la raion, informă profesorul Demetriad, încetînd să mai pocnească din degete, și nu mi-a fost prea greu să-i conving; doctore Loghin, va trebui să-mi cedați cămăruța asta pentru aparatele care ne-au sosit. Să mi-o cedați chiar azi, chiar în clipa asta, dacă se poate. Direcția vă pune la dispoziție o încăpere acceptabilă, la etajul trei.“ După o scurtă ezitare, se gîndi că cel mai potrivit, într-o asemenea situație, ar fi să izbucnească în ris — și rîse cu poftă. Obrăznicie, curată obrăznicie: pînă de curînd, omul ăsta refuzase să ia cunoștință de activitatea organizației de partid (cel puțin așa declarau cîteva dintre comuniștii de aici) și iată că acum, avînd un interes, nu se sfia să intre în sediu și să dea dispoziții! „Doctore Loghin, reveni profesorul, iritat, dacă nu mă crezi, pune mina pe telefon și întreabă-i pe superiorii dumitale!“ Îi arătă ușa, socotind de prisos orice discuție în contradictoriu: „Poftiți, domnule profesor, poftiți la treburile dumneavoastră!“ Ieși o dată cu profesorul Demetriad, incuie ușa (spre nemulțumirea oamenilor de serviciu care-ar fi vrut să plaseze înăuntru cîteva lăzi cu aparate), apoi, ca după o treabă bine făcută, îi salută pe toți cu res-

(Continuare în pagina 20)

Nicolae TĂUTU

Enescu

La început a fost un cîntec presimțit de fructele din vară, sub bolțile pleoapelor vibra de la un colț la celălalt de țară.

Un zbor imaculat de note roua Livenilor s-a pornit s-o zvînte, atunci satele, pădurile, fîntînile, stelele nopții au început să cînte.

În cîntul nou au renăscut baladele din stei săpate, albastrul cald din Voroneț și voievozii din cetate.

În melodia sa visau olari cu palmele vrăjite și bacii Mioriței stinși în dunga frunzei ruginite.

În armonia sa urcau zugravii vechilor ulcioare, iar sunetul se intrupa din lutul ars și din culoare.

...Și cîntecul l-au dus departe pădurile și apele în spume, colindă astăzi fără moarte de la un țarm la celălalt de lume!

S Î M B Ă T A

(Urmare din pagina 19)

pect, fiind totuși mai în vîrstă decît el. Mașina de serviciu a spitalului, în care se instalaseră deja directorul administrativ și președintele sindicatului, îl aștepta la poarta principală. Vreo cîteva zile după alegerea lui în biroul organizației, refuzase să urce în mașină. Alături de ceilalți, nu fiindcă l-ar fi atras inghesuiala din autobuze, ci pentru a nu mai stîrni alte discuții și atacuri, dar i se explicase, oficial, că mersul cu mașina este un avantaj ce se acordă funcției, răspunderii, și nu persoanei. Și că nu este cazul să mai ia în seamă toate vorbele cîte se vîntură într-un spital, de către nemulțumiți de tot felul. Dimineața, șoferul venea să-l ia întîi pe el, pentru a oferi celorlalți, mai în vîrstă și mai mari în grad, un răgaz de cinci sau zece minute, în care să-și soarbă în tihnă cafeaua, iar la prînz îi ducea pe ceilalți mai întîi, ca să-ajungă mai repede acasă, unde îi aștepta masa întinsă — și astfel, vecinii aveau toate motivele să creadă că mașina se află numai la dispoziția lui. În timp ce directorul administrativ povestea cum se descurcase cu niște investitori de la Finanțe, el se gîndi așa: Cu cei patru colegi o să reia discuția, dar pe alt ton și în alte împrejurări, încît respectivii să-și plece fruntea pentru multă vreme. Cu profesorul Demetriad nici un fel de tratative nu mai erau posibile, doar nu sîntem la bilci, în privința acestuia trebuia să treacă neîntîrziat la măsuri administrative. Ajunse acasă în același timp cu bătrînul; el, într-o mașină jupuită, care abia se mai țira, scrișnind din toate încheieturile, presărind șuruburi pe străzile desfundate — taică-său, într-o limuzină albă, nu chiar nouă, dar lustruită cu răbdare. De obicei, bătrînul venea acasă pe jos, iar cînd venea cu mașina — cobora fără să apeleze la serviciile șoferului, cobora sprinten, trîntind portiera cam în scîrbă și se-ndrepta repede spre intrare, nu cumva să-l vadă vecinii. De astă-dată însă, nu se mișcă de pe banchetă decît în clipa cînd șoferul deschise larg portiera și se-nclină cu respect, făcîndu-i semn să poftescă. Un capriciu, se gîndi doctorul Loghin amuzat. Pe urmă cînd îl văzu pe bătrîn în costum negru, cu multe decorații pe piept (cu siguranță participase la o festivitate importantă) se repezi să-i strîngă mina. Observă imediat că decorațiile

se-nmulțiseră. Una, două?! Un ordin, mult rîvnit de bătrîn, și o medalie aniversară. Dar bătrînul nu se arăta dispus să dea explicații, și nici mulțumit nu părea. „Azi merită să ciocnim un pahar“, propuse doctorul Loghin. „Da! Chiar că merită! făcu bătrînul, cu năduf. Azi m-au pensionat!“ — după care se-nchise în apartamentul de la parter, și nu deschise nimănui, pînă spre seară, deși, în tot cursul după-amiezii îl căutară mulți, vechii lui tovarăși și niște neamuri din provincie, avînd necazuri la București. Pentru ai casei, pentru copiii, ziua aceea fu o zi de doliu. „Tata... bătrînul... ia uite, măi, a fost pensionat!“ La moartea bătrînului se mai gîndiseră ei, copiii, din cînd în cînd, mai ales cînd se plîngea de cite-un junghi, ori de senzații de sufocare, dar, ciudat, parcă uitaseră că, înainte de a muri de bătrînețe, ori de moarte bună, cum se spune, oamenii trebuie să mai îndeplinească o formalitate, destul de agreabilă, de altfel, pensionarea. Nu se gîndiseră la una ca asta poate din pricină că încă se știau departe și de pensionare și de moarte. Acum, dădeau din colț în colț, ba se mai și acuzau reciproc; ieșirea la pensie a bătrînului îi luase pe nepregătite, n-aveau nici timp ca să petreacă o seară cu el, în familie, ori la vreun restaurant mai acătării, nici bani lichizi, aveau numai cecuri și obiecte, tot felul de obiecte, pe care-ar fi putut să le valorifice ușor, ori, și mai bine, să i le ofere... Doctorul Loghin își aminti că bătrînul, din nu se știe ce pricină, este un dușman neîmpăcat al cadourilor, nici nu primește, nici nu oferă, nici măcar nu suportă să se discute despre cadouri în prezența sa. Așadar, în privința asta puteau fi liniștiți. Apoi, în ultimii doi, trei ani a refuzat invitațiile la restaurant, tot fără explicații. „Auzi, să-l pensioneze pe tata!“ continuă să se mire Adrian, ca să ia și el parte, într-un fel, la discuție. La fiecare două vorbe, Adrian își înăbușea cite-un căscat. Se întorsesese de peste mări și țări abia cu cîteva ore în urmă, nu apucase să-și facă somnul, nici să se integreze în circuitul vieții de-aici. Nu-i mai plăcea nimic, nici casa, nici aerul, nici femeile. „Acuma, că are timp berechet, toată ziua o să fie cu ochii pe noi. Eu mă duc să mă culc. Voi — ce intenții nobile aveți?“ — întrebă Adrian, înainte de-a se retrage în gar-

soniera sa de la mansardă. Mihai avea ședință la întreprindere, ședință de conducere, care începea la oră fixă, ora asta se știa, dar nici nu se putea bănui ora la care se va termina, întrucît sînt probleme, tot felul de probleme, asta e! De altfel, Mihai stătea puțin pe-acasă, o oră, două la prînz și cîteva ore noaptea, era veșnic agitat și-n criză de timp. „Vezi cum te descurci cu bătrînul! — i se adresă Mihai doctorului Loghin, înainte de-a se retrage și el pentru o jumătate de oră de somn. Zi-i din partea noastră toate cele bune, felicitări... nu, nu, lasă felicitările, că-i destul de cătrănit... zi-i și tu ce-ți trece prin minte, că doar ținem toți la el, chiar și-atunci cînd se-nucie în casă și uită de noi!“ Astfel, doctorul Loghin rămase să-i prezinte bătrînului omagiile familiei, recunoștința și să-i ureze o bătrînețe liniștită, lipsită de griji. De cîteva ori îi ciocăni la ușă, dar fără folos; neprimind nici un răspuns, ajunse să se-ntrebe dacă nu cumva bătrînul avusese un șoc, ceva care să-i fi pus viața în primejdie? Abia pe la opt și jumătate, cînd doctorul Loghin plănua cum să forțeze ușa, bătrînul ieși pe terasă, în pijama și papuci, cu o tichie galbenă pe cap. Era, se gîndi doctorul Loghin, era un semn prost: își acceptase condiția de pensionar. De ani de zile nu se mai arătase alor casei în pijama și papuci, iar acum se lăsa privit în voie și de către ai lui și de către alții, străini, care treceau pe stradă. Primi omagiile și felicitările și urările cu un zîmbet obosit, iar doctorul Loghin înțelese că acum ar primi și cadouri, numai că el nu avea ce să-i ofere. Discuția se lega anevoie, pînă cînd, iritat de bilbiiala fiului, care încă nu se hotărise unde și în ce fel să țintească, bătrînul întrebă: „Azi ce prostii ai mai făcut? Zi-le pe toate, că mi-au zbirniit pe la ureche.“ Era, constată doctorul Loghin, era un fel neobișnuit de-a i se adresa; niciodată pînă acum nu îl luase la rost cu prostiile, și, desigur, nici nu avusese motive; și iată că, renunțînd la tonul decent, aproape oficial, pe care îl folosise în relațiile cu membrii familiei, azi, în ziua pensionării, bătrînul se transformase brusc într-un tip cicălit, artăgos, care ține evidența prostiilor și-a greșelilor și se pregătește să tragă la răspundere... Dar, ceea ce îl nedumerea în primul rînd pe doctorul Lo-

ghin era faptul că întrebînd: „Azi ce prostii ai mai făcut?“ — bătrînul sugera că el, copilul preferat, doctorul Loghin, mindria familiei, mai săvîrșise destule prostii pînă azi. „Tu încă ești un mucea, mai spuse tatăl, abia ai început o carieră, și nu se știe dacă vei reuși... Dar în loc să-ți vezi de treabă, ți-ai ridicat pe toți ăia în cap — și cine ești tu în fața lor, poți să-mi răspunzi?“ Se referea la relațiile lui cu cei patru medici și cu profesorul Demetriad. Auzindu-l vorbind așa, doctorul Loghin cu greu izbuti să-și învingă revolta, oricum, omul acesta în pijama și cu tichia galbenă îi era părinte, îl crescuse, îl îmbrăcase și-l învățase cum să deschidă ochii la lume. Poate că îl învățase prost, de îndată ce azi avea să-i reproșeze atîtea, dar, cinstit ar fi fost să-și reproșeze cite ceva și lui... E drept, bătrînul punea mai multă tristețe, decît patimă în acuzațiile pe care le aducea fiului: „Cît m-am zbatut să te aranjez în București, și uite ce-a ieșit! Regret, regret foarte mult. Mai regret și altceva, că nu m-am opus cînd te-au ales în biroul organizației. Treaba asta, cu suflutele altora, nu-i de tine, mai mult strici, oare cine dracu te-a învățat să suspectezi oameni cumsecade și să-i chemi la anchetă?! Acuma, ce-a fost, să zicem că s-a dus. Am vorbit să te transfere la alt spital!“ După atîtea cumplite muștrări, refuzînd să asculte explicații, bătrînul se retrăsese în apartamentul său și se baricadase acolo pentru două zile. Doctorul Loghin nu vorbea nimănui despre această înfrîngere a sa, dreaptă, ori nedreaptă — nu se simțea în stare s-o judece — și nici nu încercă să-și ia revanșa în vreun fel. Cu alții s-ar fi luptat, de-o mie de ori să-l fi doborît aceia, tot nu s-ar fi dat învins, cu tatăl său nu îndrăznea, și-atunci ridică mîinile, și tăcu. Trei zile mai tîrziu, primi transfer la un spital de la periferie, de unde trebui să-și ceară transfer în altă parte, și asta după numai cîteva luni, întrucît nu reușise să ajungă la o înțelegere cu doctorul Mucenicu, numit director al acestui spital, și tot așa, aproape opt ani la rînd, pînă în după-amiaza acestei zile, după-amiază de sîmbătă, cînd la ușa cabinetului său așteptau vreo zece bolnavi, iar el se tot întreba ce cadou să-i ofere soției cu prilejul împlinirii a cinci ani de la căsătorie.

Negoiață IRIMIE

La vechile unelte

Pe-acoperișe vîntul se-ascute dinspre nord
Cînd păsări de lumină refac în zbor echere,
Pe-acroportul toamnei întîrzie la bord
Un pas care ezită — exact ca o părere!

De-altfel mă voi întoarce la vechile unelte,
Iuziile plecării le-atîrn lingă căpestre,
Și galopînd cu gîndul peste popoare celte
Voi zgîria istorii în galerii rupestre.

O pivniță din Luvru de altfel locuiește
În podul casei mele — colțat ca un echer;
Mă-așteaptă naturi moarte cu cană și cu peș
Și amintirea verii — uitată la parter.

Potcoava lunii

Tăcerea cînd se mută în clopote de ceară
Se subțiază bradul în țîpăt vertical;
Și luna cum scîlpeste cutreierînd prin seară
Pare potcoava verii pierdută de un cal.

Ion MURGEANU

Expediții

E vremea să culegem grîul din cer.
Seceri uri...
Din zece în zece s-alegem sutași os cu os.
E vremea de sară și cerul e foarte frumos
Cînd se răcește nisipul. Aproape e marea.
Orion pleacă la vînătoare în Țara Meropei,
Dar tatăl fecioarei îi sfîșie văzul...
Helios arde sub codru. El are cei mai iuți
cai.
Scînteiază-n cîmpia luminilor o quadrigă.
E-o vreme de seară cum nici n-a mai fost.
Pe-o vreme de seară ca asta sub murii
palatelor a'be
Ajung în cetate drumeți și se nasc călători;
Nu știu unde începe și cînd s-a sfîrșit
anot'mpul...
Vinul începe adînc să coboare în umbra
Țărilor lui Helios...

Cîntec

Să nu mai pleci, șoptește gîndul bun și grîul,
Imașuri lungi se pierd pînă în zare,
Ce toamnă veche și ce călătoare
E umbra soarelui; ce dimineți, ce veste
Rotise lingă vie solarele beții!
Sub pragurile putrede ard greieri,
Ce toamnă veche ce bătrîni tîrzii
Își pun sub iarbă fruntea și-adorm
cumînti ca grîul;
O lună rotitoare a încolțit, ce bună
E mina mamei tale ca piinea și ca fumul...
Dar a căzut o fructă și-a ars o crizantemă,
S-a auzit cum vara lin ne lasă
Și drumul care simte s-a dus și-acum revine
Ușor prin ierburi stinse ca șarpele de casă.

45 de repetiții la Copenhaga

Teatru

Pe strada Amiralsgade, la numărul 26, adică a doua casă înainte de colț, aproape vizavi de biserica sfântul Nicolae — care, de fapt, nu mai este o biserică, pentru că a fost transformată în sală de expoziții — pe strada cea mai banală din Copenhaga se găsește Teatrul Boldhus. Ziua treci pe lângă el fără să-l observi, pentru că se intră direct din stradă într-o casă la fel ca toate celelalte. Seara, câteva globuri luminează o firmă mică, de necitit. În oraș, afișele acestui teatru nu există. Și totuși, seară de seară, la Boldhus Teatret se face coadă pentru bilete, spectacolele celui mai mic dar și celui mai important teatru al Danemarcei sunt cunoscute nu numai publicului din Copenhaga, dar și publicului din celelalte orașe, care vine de multe ori chiar cu avionul din provincie pentru a vedea cel mai angajat repertoriu danez.

Acum cinci ani, din inițiativa unui grup de entuziaști, nemulțumiți de academismul rupt de viață al teatrului oficial și de comercializarea excesivă a celorlalte teatre, a luat ființă acest teatru, având drept spațiu o sală dreptunghiulară fără scenă, fără culise, cu 35 de proiectoare, o orgă de lumini, un magnetofon și 76 de scaune.

Cunoșteam acest teatru de acum un an și jumătate, când Teatrul Nottara a jucat aici spectacolul meu *Viziuni flamande*. Fusese o experiență esențială pentru mine seria de spectacole din Copenhaga. În șase ore, împreună cu Iordache, cu Radof și Pruteanu a trebuit să schimbăm un spectacol gândit și jucat pe o scenă de tip italian într-un spectacol jucat într-un spațiu central, cu intrări și ieșiri direct printre spectatori.

AICI am fost chemat să montez, împreună cu scenograful Dan Nemțeanu, celebra piesă *Magie roșie* de Ghelderode. Una din regulile teatrului Boldhus este aceea de a organiza de fiecare dată altfel relația dintre spectacol și public. Termenii spectacol și public și-au pierdut în acest teatru sensul obișnuit, îmbogățindu-l însă; pentru că spectacolele de aici urmăresc tocmai o spargere a barierei (arhitecturale de cele mai multe ori) care se ridică între spectacol și public. De asemenea, noțiunea de scenografie ca funcție decorativă („o piață”, „malul unui lac”, „curtea unei cetăți”) nu-și găsește nici ea locul aici. Scenograful trebuie să găsească un mod plastic, arhitectural, de integrare a spectacolului în public. Și, evident, de traducere plastică a ideilor autorului. Dan Nemțeanu a imaginat un practicabil cu mai multe punți care intrau între spectatori, creând posibilitatea de a se juca atât central, cât și de a avea spectatori plasați chiar între doi parteneri care jucau o scenă „de intimitate”. În felul acesta integram publicul sistemului nostru scenografic chiar de la intrarea în sală. Un sistem de trape asigura in-

trările-surpriză și crearea unui plan secund, nevăzut de public, dar important pentru spectacol, în special prin referirile ce se făceau la el.

Piesa *Magie roșie* este un fel de „Avar” modern, cu scene de ev mediu, petrecându-se într-o Flandră imaginată, poate pe vremea lui Bosh și Brueghel sau, poate, astăzi. Textul pendula cu poezie, când acidă, când fantastă, între contemporan și vis, între real și magic.

Planul de lucru a fost stabilit cu aproape trei luni înainte de începerea repetițiilor. Trei zile discuții tehnice (la care iau parte și actorii), trei zile repetiții de lecturi la masă, 25 de zile repetiții de mișcare, 3 zile repetiții tehnice cu costume și lumini, 11 zile repetiții generale, dintre care 7 cu public. Totul precis și de neschimbat.

În toată această perioadă grea, oboșitoare, cu treceri bruște de la o fericire totală la disperări totale, în funcție de mersul repetițiilor, niciodată, dar niciodată nu a întârziat un actor, nu a plecat mai devreme, nu a avut de refăcut nimic la cinematografie, nu a fost chemat urgent la televiziune. Și aceasta, deși toți actorii danezi, aproape fără excepție, lucrează la film, la radio și la televiziune, această muncă reprezentând venitul lor principal. Contractele mici, de cele mai multe ori nesigure, nu le pot permite să trăiască numai din veniturile realizate în teatru. De obicei, în școala de teatru daneză regizorul explică de la primele repetiții mișcarea în detaliu, scenă de scenă, și actorii o notează. Textul meu, aproape gol de semne fără schițe cu săgeți și creioane colorate, a fost pentru actori atracția primelor repetiții. Încetul cu încetul însă actorii au început să fie pasionați de improvizarea pe o temă fixă, găsind o libertate pe care nu o știau, o totală abandonare a convențiilor, căutând să exprime mereu altfel ideea de bază a unui tablou sau a unei scene. Evident, ideea ca și metoda nu-mi aparține și nici nu este nouă — dar piesa cerea un astfel de lucru și așa a trebuit să muncim lucrând aproape dublu — metoda fiind total nouă pentru actorii danezi. Motive de mirare le-a mai creat și Dan Nemțeanu, care lua parte la toate repetițiile și care a schimbat mai multe costume în funcție de jocul actorilor. Era pentru prima oară când se antrează într-o muncă colectivă, în care li se cerea să improvizeze, să nu uite nimic, și chiar să stea în sală și să facă observații atunci când li se părea că nu este bine. Important este că jocul improvisației și al preciziei a creat până la urmă un trup omogen, care s-a numit spectacolul *Magie roșie*.

După premieră, presa daneză consemna, printre altele: „Este deosebit de greu a pune în scenă aceste momente remarcabile ale dramaturgului belgian Ghelderode. Spectacolul seamănă cu un dans de Brueghel, așa cum este

făcut de românul Cernescu în lungul și-n latul sălii Boldhus, în decorul deosebit al lui Dan Nemțeanu [...]”

Dan Nemțeanu a făcut cu un deosebit succes un decor care se integrează cu acută intensitate în sală și în atmosferă. Viziuni palide, care din când în când se amplifică pînă la o strălucire orbitoare, întocmai ca o perdea barocă care se desprinde, apare și dispare în întunericul înconjurător [...].

Aici (în spectacol) se simte arta populară flamandă, se simt Bosh și Brueghel [...]. Dinu Cernescu, cu o energie aproape demonică, a realizat toate aceste lucruri...”

La sfârșit, Adriana Dumitrescu, care a asigurat antrenamentul de mișcare al actorilor, Dan Nemțeanu și cu mine aveam toate motivele să fim mulțumiți; mai ales când seria de spectacole s-a prelungit cu încă o lună.

Acum spectacolul a rămas undeva, departe de noi. Peste câteva zile sau săptămâni, bucăți ale decorului și poate ale costumelor se vor transforma în alte decoruri, ale altor piese, ale altor colective. Desigur, este o continuitate, dar întotdeauna este puțin trist să te desparți de actorii cu care ai lucrat chiar numai 45 de repetiții.

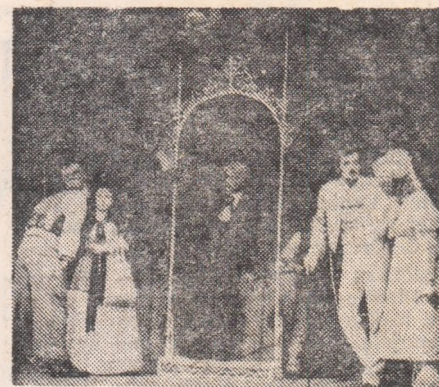
Dinu CERNESCU

Premieră pe scena studențească

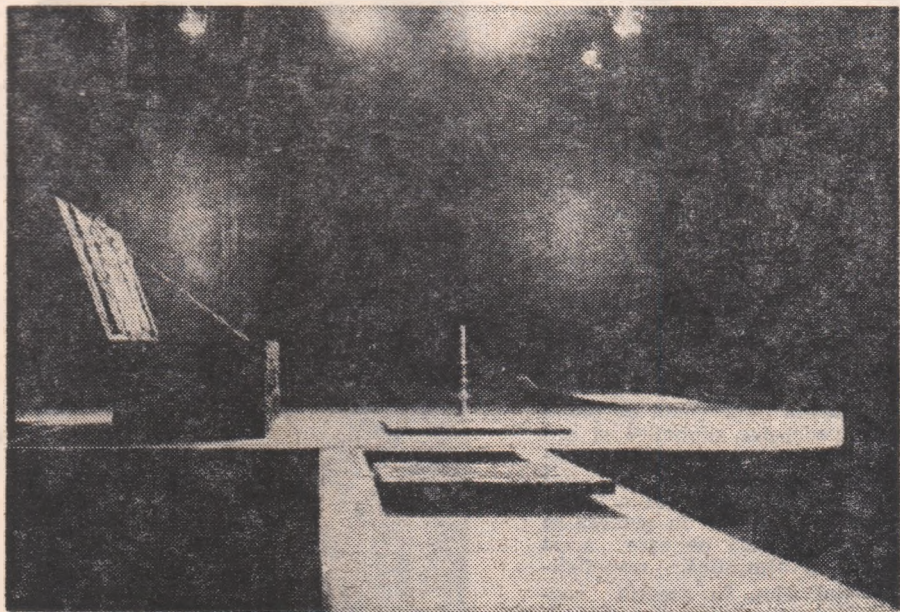
Tinerii actori și bătrînii autori

A CUM zece ani, sala „Casandra” înfățișa publicului său (deosebit de al altor teatre: mai naiv și mai pasionat) o promoție neobișnuită. Jucau, în numeroase spectacole, Diniță și Moraru, de pe atunci mari actori, împreună cu foarte talentații lor colegi Marian Hudac, Petre Dinuliu, Vasile Gheorghiu etc. Licean încă, nu-mi dădeam seama de caracterul de excepție al acelei stagiuni. Îmi lipseau, de altfel, și datele pe care le posed acum grație unui sondaj (neintenționat) realizat între timp. Deși la mari intervale, s-a mai întâmplat să intru în acea sală și să privesc, cu bunăcredință oricărui spectator, producții mai mult sau mai puțin cuceritoare. Și dacă n-am mai putut găsi impresia inițială (cum s-o descriu? talentul absolvenților de acum zece ani mi se părea și mai puternic datorită faptului că nu-și cunoștea el însuși limitele, profesorii cunoșcându-le cu atât mai puțin), am regăsit aproape totdeauna sprinteneala și bucuria de a juca. Ucenicia în artă are un caracter special, iar de la examenul care o încununează așteptăm, mai mult decât dovada silinței, amănuntul prin care, uneori, se vestește marea personalitate. Când e vorba de teatru, ne mulțumim, în absența oricărui semn de genialitate, numai cu grația fizică, sau, mă rog, cu simpla compatibilitate cu scena.

Presupunem că în anii petrecuți în Institut, studenții sînt supuși la tot felul de probe, acestea clarificându-i, oferindu-le măcar speranța unui stil. Rolurile jucate în fața publicului n-ar trebui, de aceea, să fie simple tentative, ci cristalizarea unor virtualități. Lucru neîntîlnit, din păcate, cel puțin în prima parte a spectacolului prezentat de *Atelierul de creație* condus de Ion Cojar. *Cîntecul comice* ale lui Alecsandri vor fi fiind, pe merit, un text de bază în învățămîntul nostru dramatic, dar ele pot rămîne complet

„Trei Crai de la Răsărit” — o promisiune pentru viitoarele relații?

Decor de Dan Nemțeanu pentru spectacolul „Magie roșie” de Ghelderode, montat la Copenhaga de Dinu Cernescu

nefolositoare când urmărești să demonstrezi talentul unor actori. Elevii lui Ion Cojar, de pildă, le interpretează fără să fie aproape de loc dăruiți pentru asta, oboseindu-se și oboseind. E mult mai plăcut ceea ce fac în partea a doua a spectacolului, unde există posibilitatea ca ei să se abandoneze ingenuității și vervei naturale. După cum se știe, comedia *Trei Crai de la Răsărit* oferă câteva tipuri distincte, chiar dacă morală ei nu ne scutește de anumite îndoieli: să fi obținut Petrică, băiatul de prăvălie, drept recompensă pentru felul lui practic de a fi, chiar atât de mult? Marița, îndrăgostită foc de bonjuristul Jorj, ajunge numai să afle că e iubită de Petrică și numai deicîț începe să chicotească în pumni și să clipească des. Iar el, Petrică, inițial exclus din competiție, socoate (de data asta excesiv de practic) că soarta nu i-ar fi, totuși, atât de rea dacă zvăpăiata s-ar mărita cu pretendentul vrs nic. Hasdeu a scris, probabil, *Trei Crai de la Răsărit* în clipele cînd savantul se odihnea. Dar chiar dacă intenția lui n-a fost decît să arate cum sînt recompensați cei care vorbesc curata limbă românească, unele personaje îl prezic pe Caragiale. Dacă n-ar fi cîștigat partida devenind jupîn Dumitrache, Petrică ar fi fost, mai tîrziu, un Chiriac. Cîț despre Marița, educată la „pasion”, seamănă cu o Ziță, care preferă însă, conform principiilor lui jupîn Dumitrache, un negustor serios în locul unui scrițascirța pe hîrtie.

Cum spuneam, partea a doua a montării nu e lipsită de calitate, acele clipe, mai ales, pe care le asigură tinerețea. Vom remarca, deocamdată ca promisiuni, pe Marinela Popescu, pe Paul Chiribută și Eugen Mazilu. Nădăjduim că bogatul repertoriu ce se anunță (nu cumva prea bogat?) ne va rezerva surprize plăcute și, poate, revelații.

Marius ROBESCU

Cinema

„Unchiul Vania”

În stagiunea 1899—1900 a Teatrului de Artă Stanislavski, s-a jucat **Unchiul Vania**. Iată ce spunea soția lui Cehov, Olga Knipper Cehova, actriță, despre această piesă:

„Premiera a fost aproape un semi-șec. Piesele lui Cehov sînt greu de jucat. Noi, actorii, nu înțelesesem bine personajele. Dar de-a lungul mai multor reprezentații, le-am pătruns în adîncime, și această piesă, timp de mulți ani, deveni perla repertoriului nostru”.

Intr-adevăr, teatrul lui Cehov nu-i lesne de jucat, și, cu atît mai mult de filmat. Personajele, pe toată întinderea poveștii, mocnesc gînduri refulate, generoase elanuri înăbușite, pentru ca, din cînd în cînd, să izbucnească un strigăt sfîșietor, amestec de curaj și deznădejde. Apoi, totul recade în platitudinea unei nedrepte neferi-

ciri generale. Așa se întîmplă, bineînțeles, și în **Unchiul Vania**. Și marele regizor Andrei Mihailkov Koncialovski (care e și scenaristul filmului), precum și ansamblul Innokenti Smoktunovki, Serghei Bondarciuk (și toți ceilalți actori) au făcut, prin jocul lor, acest lucru greu, anume ca, aici, Cehov să semene perfect cu Cehov.

Amiel spusese că un peisaj e o stare sufletească. Teatrul lui Cehov dovedește că, la rîndu-i, o stare sufletească este un adevărat peisaj, o priveliște. În tot spectacolul întîlnim atitudini fizionomice care vorbesc. Vorbesc despre trecutul neputincios și viitorul dezastruos, despre elanul combinat cu descurajarea, zăgrăvesc, în zeci de haine, împrejurări și atitudini, un sentiment de incurabilă resemnare, un contrast dureros între noblețea sufletească și lașitatea finală. **Război și pace** al lui Tolstoi e un roman fără final. La sfîrșit, viața reîncepe sau, mai continuă, continuă banală ca înainte. La Cehov, finalul e mai mult decît un final. Este moarte. Totul, toți, toate mor, se sting, se mistuie în timpul care parcă s-a oprit. La sfîrșitul piesei, nu este o corti-

nă care se lasă, ci un capac de sicriu care se închide. În **Unchiul Vania**, grație interpretării (scenaristice, regizorale și actoricești), aceste sentimente le avem mereu, și mereu altfel. Am avut îndoieli cu privire la Bondarciuk în rolul seducătorului elegant, care fascinează pe cele două femei din piesă. Mă întrebam cum oare va realiza asta, nu un om cam bondoc, cam grăsuț cam bătrîn. Și minunea s-a produs. Acest om reușește să fie tot timpul frumos. Cu ochii, cu buzele, cu vorbele care curg, totodată pătrunzător și delicat, tragic și lin. Citită, sau văzută așa cum noi am putut-o vedea pînă acum, piesa avea un cert cusur de verosimilitate în psihologia personajului Elena, tînăra frumoasă, soție a sexagenarului pontif, a solemnului moftanțiu, a mandarinului găunos, Excelența sa Profesorul Universitar Serebiakov. Ei bine, în ciuda faptului că actrița are un fizic cu totul neadecvat rolului, felul cum joacă (sau mai exact cum a fost învățată să-și joace rolul) rezolvă limpede o psihologie care, la lectură, putea lesne să pară falsă.

Cadru din filmul „Unchiul Vania”

„Un amanet ciudat”

Un amanet ciudat este un film destul de puțin obișnuit în poveștile cu copii: cei doi puști comit acțiuni revoluționare, la propriu și la figurat. Acțiunea se petrece la începutul anului 1917, în ajunul revoluției ruse. Băieții comit un act care, după cod, este un delict, dar după morală, o acțiune măreață. Desigur măreață, dar și caraghioasă, căci ideea cea vitează e utopică, naivă, infantilă. După niște peripeții pasionante, la această primă problemă se adaugă o a doua. Eroii, fără voie, sînt implicați într-o neașteptată aventură, ceea ce le dă prilejul să-și jertfească mărețele planuri, pe altarul unei vitejii realiste: vor dărui unui tînăr bolșevic amenințat să fie arestat dacă nu ajunge imediat undeva departe, pe apă —, vor dărui tînărului revoluționar barca cu care unul din băieții voia să navigheze spre Florida, unde voia să se lupte cu canibali, adică să facă, acolo, ceea ce credea că nu poate face contra unei societăți pe care categoric o dezaproba...

Acest amestec de realism și fantezie de copil este fără îndoială ceva nou și fermecător (Regizor: Leonid Makaricev; cei doi băieți: Vova Magdenkov și Lenia Bazutkin).

D. I SUCHIANU

„Vinătoarea tragică” și neorealismul

VĂZUSEM **Vinătoarea tragică** în urmă cu 13—14 ani. Pentru mine a fost epoca marilor filme: **Moartea unui ciclist**, **Noaptea Cabriiei**, **Porte des Lilas**, **Strada mare**, **Casa în care locuiesc**, **Flăcări și fum...** Riscul de a părea ridicol nu mă va împiedica să spun că ele m-au ajutat să trăiesc. Îmi petreceam jumătate din timp la cinematograful, alergînd de la un spectacol la altul, căutînd ceva. Ceva pe care nu de puține ori am reușit să-l găsesc. Protejat de obscuritate, umpleam sala cu frumoase sentimente de adolescent. Eram aliatul din umbră al eroilor de pe ecran, credincios și sincer, gata să merg pînă la capăt cu ei.

Plecăm de la film cu sentimentul că sîntem mai mulți... Făceam următorul raționament: chiar dacă personajele sînt fictive, simple proiecții, chiar dacă ele nu există în realitate cu adevărat, actorii care le întrușchipează atît de minunat (și care deci nu pot să nu fie ei înșiși minunați), ei, cel puțin, există. Am înțeles ce e catharsis-ul la cinematograful; cu deosebire că în felul în care l-am experimentat, el nu descarcă, ci, dimpotrivă, încarcă. De la filmele care în acei ani îmi plăceau atît de mult ieșeam încordat ca un arc, transfigurat, cu pumnii strînși, gata să înfrunt orice. Mai mult poate decît oricînd. Așa ieșisem, într-o seară de toamnă înaintată de acum 13—14 ani, de la **Vinătoarea tragică**. Reprogramat de curînd pe micul ecran, am așteptat cu emoție să-l revăd. Voiam să-mi verific vechile sentimente.

Filmul mi-a produs și acum o foarte puternică impresie. El evocă o Italie rurală mai puțin cunoscută, ce străbate, imediat după ultimul război, o dramatică și interesantă fază prerovoluționară, de activizare a conștiinței

politice a maselor, de experimentare spontană a unor noi forme, cvasisocialiste, de organizare socială. Într-un sat, țărani creează o cooperativă agricolă. Reprezentanți ai foștilor arendași încearcă să saboteze recurgînd concomitent la procedee ce țin de ipocrizie și teroare. Doi consăteni, sudați sufletește într-un lagăr de concentrare nazist, apucă, după încetarea ostilităților, drumuri diferite: unul se întregărează firesc colectivității în lupta acesteia pentru pămînt (pămînt ce, înainte de a fi arat cu trudă, trebuie deminat cu prețul vieții), celălalt, constrîns de șomaj, are slăbiciunea de a se rupe de ai săi, de a se lăsa atras pe calea aventurismului egocentrist, intrînd într-o bandă condusă de o fostă colaboraționistă isterică. Bandiții atacă și jefuiesc camionul în care se afla casierul cooperativei cu banii necesari pentru închirierea uneltelor și vitelor de muncă, bani de care depinde în chipul cel mai direct cu putință viitorul temerarei întreprinderi țărănești. Începe marea **vinătoare** cu participarea întregului sat, **tragică**, pentru că vizează printre alții și pe unul de-ai lor, trecut, într-o clipă de rătăcire, în tabăra adversă. Filmul nu e lipsit de o anumită simetrie schematică, de coincidențe surprinzătoare, de situații-limită, de momente dramatice, și chiar melodramatice, dar, în chip paradoxal, elemente care, într-un alt context, ar fi trebuit consemnate la scăderi, trebuie trecute aici la cîștiguri: prin ele acțiunea devine mai patetică și mai dinamică. Pe fundalul unor scene de masă de neuitat (cum este, de exemplu, aceea a trenului de propagandă improvizat ce azvîrle parcă, în cîmpiile vaste pline de țărani de-a lungul cărora trece, sămînța revoltei și a luptei pentru o via-

ță mai bună), scene ce conferă filmului caracterul de asprime și halucinantă veridicitate al unui documentar (promptitudinea în raport cu evenimentele a filmului, realizat în 1947, vine să întărească acest caracter), evoluează cîteva destine umane bine individualizate. De personajele sale, Giuseppe de Santis se apropie, atunci cînd este cazul (căci o brută rămîne totuși o brută, cum elocvent ne arată fostul soldat hitlerist, ucigașul profesionist al bandei), cu multă înțelegere, încercînd să surprindă orice licărire de umanitate. Ca și în **Orez amar**, de Santis își strînge însă toate forțele pentru finalul filmului, care aici e de-a dreptul extraordinar: țărani l-au capturat pe Alberto (sau Alfredo) și se pregătesc să-l judece. Răsună primele voci imperative, cerînd răzbunare. Dar, mai lucid decît ceilalți, cu o înțelegere mai limpede a raportului istoric-destin individual, fostul tovarăș de suferință al proscrisului izbutește să răstoarne, prin argumente ce merg direct la inima fiecăruia (deruta de după război, șomajul, contribuția decisivă a prizonierului la încheierea cu succes a operației de încercuire a bandei), verdictul greu al mulțimii. Alberto e lăsat să plece înainte de venirea poliției. El se îndepărtează încet pe cîmpul încă învăluit în ceață matinală, al cărui orizont nu se vede (dar care există acum pentru Alberto): dintr-o dată — și aici începe acea magistrală secvență care mi-a păstrat întregul film proaspăt în memorie de-a lungul anilor — Michele se apleacă și aruncă în Alberto cu un bulgăre de pămînt; logodnica sa îl imită imediat, și apoi toți ceilalți. Această lapidare (dacă se poate spune astfel) în joacă, cu bulgări moi, nepernicioși, de pămînt, smulși din țarina impregnată de ploile primăverii, pedepsire simbolică și absolvire mîngietoare a vinovatului totodată, împăcarea cu glia și cu oamenii lui, înțelegerea adîncă a suferinței umane și încrederea în puterea sa de regenerare morală pe care acest gest colectiv îl semnifică, transfigurează întregul film. În această secvență genială, neorealismul italian trăiește o clipă de magnifică iluminare.

Valeriu CRISTEA

Secvențe din filmul „Vinătoarea tragică”

Muzica și... TĂCEREA

Marcel MIHALOVICI Despre creația mea și a altora

CREAȚIA compozitorului de origine română, stabilit din 1919 la Paris, Marcel Mihalovici, numărând peste o sută treizeci de lucrări, printre care cinci simfonii, cinci opere, douăsprezece sonate, muzică de film, lucrări camerale, recomandă una dintre cele mai proeminente personalități ale simfonismului contemporan. Orchestra Radiodifuziunii române sub bagheta lui Iosif Conta a oferit, în cadrul unuia din concertele de succes ale stagiunii, prima audiție mondială a Simfoniei a V-a, dedicată ilustrului dirijor Ionel Perlea.

La începutul discuției noastre l-am rugat pe compozitor să ne vorbească despre cele mai importante momente din viața acestei lucrări.

— Am scris simfonia între 1966—69, deci am lucrat la ea patru ani întregi. Simfonia este dedicată vechiului meu prieten din tinerețe, Ionel Perlea, pentru care, întotdeauna, am nutrit o stimă enormă. La întoarcerea sa din România, cu un an înaintea morții, întâlnindu-ne la Paris, am fost fericit văzând cât de intens retrăia emoțiile întâlnirii cu țara. Cu această ocazie i-am arătat manuscrisul simfoniei. După ce l-a cercetat, mi-a promis că va dirija lucrarea la București. Din păcate, a murit înainte chiar de a vedea din nou partitura. Răspuns postum al dorinței sale, prima audiție a lucrării a avut loc în capitala țării. Am incredințat-o lui Iosif Conta, remarcabilul șef de orchestră român.

— Ce semnificație are folosirea poemului lui Samuel Beckett în elegia dramatică a simfoniei?

— Cele două secvențe polare ale lucrării, tente cu caracter elegiac, încadrează un vast și violent scherzo. Am utilizat aici un poem de Samuel Beckett poetul laureat al Premiului Nobel, de care sînt strîns legat, nu numai în această lucrare, ci și într-o piesă radiofonică (*Krap*), transmisă pînă acum la Paris, Berlin, Zürich, o operă extrem de curioasă. Tragedia omului, care, într-o societate dinamică, saturată, se găsește singur ocupă la Samuel Beckett un loc important. Și în această poezie, omul singur se întreabă — „Ce voi face?”. Intervenția cîntăreței urmează, în prima parte, unei expunerii dramatice. A doua parte este un scherzo, în forma sa clasică, însă mult dezvoltat și cuprinzînd chiar la reprize forme variate. De altfel, și aceasta este o noutate, un fragment nu se repetă niciodată. Partea a treia este o vastă elegie, poate mai puțin dramatică și mai mult lirică.

Utilizez de fapt trei motive fundamentale, dintre care unul are o sursă tritonice și reprezintă pentru mine, în spiritul meu, un omagiu lui Debussy, Bartok, Enescu. De asemenea, se întîlnește o formulă descendent cromatică, de fapt un citat dintr-o nocturnă ce am scris-o la 16—17 ani. După cum vedeți, m-am citat singur...

— Ce posibilități particulare față de alte arte are muzica în transmiterea u. i. mesaj societății?

— Vedeți, aproape întreaga viață mi-am trăit-o între poeți și pictori. De aceea pretind că un artist scrie pentru societatea în care trăiește. Nu în-

Omagiu lui Bach

VIOLONISTUL Mihai Constantinescu și organistul Eckhart Schlandt ne-au oferit minunatul prilej de a asculta sonatele de Bach, creații reprezentative nu numai pentru epoca barocului, ci și pentru întreaga istorie a muzicii universale.

„...De o jumătate de secol — spunea Enescu — Bach este piinea mea cea de toate zilele... Opera lui Bach e palpabilă, materială, umană... Sonatele de Bach, textele acestea atît de umile, în care Bach nu încearcă să emoționeze, ci lasă muzica să exprime singură toată divină ei emoție...”

Le ascultam și nu știam ce să admirăm mai mult: melosul, de amplă respirație — mai ales în secțiunile lente — deosebit de expresiv, nelipsit de melisme fermecătoare, armonia bogată, străbătută de acel „clar-obscur” tipic în tehnica lui Bach, polifonia densă, saturată, cînd mai liber concepută, cînd mai sever tratată, prin prisma „imitațiilor” sau atrăgătorului „stil fugatto”... La toate acestea se adaugă o instrumentație sobră, austeră, de parcă ar fi corespondentul unui tablou voit monocrom, dar de o profunzime nobilă, cu o puternică forță emoțională.

Arhitectura este genial realizată. Încît „expoziția” ideilor, „interludiile” și „reexpoziția” lor se leagă firesc și totodată cu o logică de fier!

Meritul mare al compozitorului e că în știința sa contrapunctică nu se întrevede nimic forțat, ostentativ, nu se află efecte cu scop în sine; limba lui fluent și mesajul adînc uman se contopesc într-o vibrantă osmoză sonoră, avînd parcă ceva din freamătul cosmic al mărilor sau oceanelor.

Mihai Constantinescu ne-a dovedit și pe această cale că este indiscutabil un artist multilateral. Cu vigoarea cu care reda altădată lucrări contemporane, a tălmăcit secțiunile dinamice ale sonatelor cu o precizie ritmică de ceasornic. Spiritul polifonic a fost convingător obținut și datorită talentatului organist Eckhart Schlandt, care a știut să găsească „orchestrația” cea mai adecvată, pentru separarea temei conducătoare de elementele derivate.

Punctul culminant al ciclului a fost atins în interpretarea — la un înalt grad de măiestrie — a Sonatei în si-minor. Și mai ales în secțiunea centrală, mediativă, de o grandioasă monumentală și de o unitate stilistică granitică. În același timp, suprapunerea de melodii a fost impresionantă! „Acea explozie de linii neregulate, ce rod conținuturile în scopul uimirii” — tipice artei baroce — a apărut în toată splendoarea ei.

Nu întîmplător sala plină pînă la refuz a urmărit cu o maximă concentrare această remarcabilă manifestare artistică.

Totuși am încercat și un sentiment de regret: ce rar se cîntă Bach și ce ușor trecem peste cerințele publicului...

Gh. P. ANGELESCU

Doru POPOVICI

Astă seară, la Sala Palatului, „Duke” Ellington

George BĂLAN

Plastică

Breviar

plastic

PROBABIL că, după indiferență, în cronicile noastre va urma exasperarea. Nivelul scăzut al calității a devenit pe nesimțite nivelul ridicat al prostului gust și imposurii. Imi revine obligația de a denunța superficialitatea și nepăsarea dintr-o expoziție, e drept fără pretenții, la Ateneul tineretului. Dar de ce fără pretenții? — îmi spun, pentru a-mi susține elanul în fața hîrtiei. O expoziție e o expoziție și orice altă justificare devine neserioasă.

Dacă ne mai amintim, în această sală de la Ateneul tineretului au expus Horia Bernea, Paul Neagu, Șerban Epure, Theodor Moraru, Barbu Nițescu ș. a., adică ceea ce a dat mai bun arta românească în ultimii cinci ani. A fost o galerie a debuturilor excepționale, locul în care s-a petrecut multă vreme ceva. Tristețea și resemnarea noastră sînt egalate doar de decăderea inimaginabilă a acestei săli.

Ultimii doi expozanți, *Valentina Leabu* și *Victor Pavel*, adaugă și ultimele amănunte la această nefecitată stare. Lucrările acestora n-ar fi trebuit să părăsească atelierul. Sînt încercări neputincioase de a pătrunde în curtea artei moderne și, cum se întimplă de obicei, nu ajung decît în gangul ei. Cînd vezi cu cîtă ușurință aruncă unii culorile pe pînză, te bate gîndul la un sechestrul general al materialelor pentru pictură. Profilaxia aceasta este și imposibilă, inutilă: „inginerii” ar găsi totdeauna o soluție, o „arte povera”, un „conceptualism” ceva...

Bănuiesc că acei doi expozanți sînt absolvenții unei școli superioare, dar îmi vine greu să cred acest lucru, pentru că altfel ar trebui să mă întreb cine le-au fost profesori și mai bine lăsăm lucrurile așa.

După sărăcia intelectuală, nepăsarea și superficialitatea din asemenea expoziții, poți avea cu siguranță emoții estetice profunde în fața „figăncilor în iatac”, expuse în vitrinele atelierelor de înrămat...

i. m.

Șerban Drăgoescu : Timpul (Sala „Kalinderu”)

Un dialog cu valențe inepuizabile

NU ȘTIM, nu vom ști, poate, niciodată, cînd a început dialogul dintre om și acel „alter ego” care este opera de artă. Pretutindeni întîlnești ecoul aceluia mut dialog în care înțelegi o permanentă nevoie de comunicare cu lumea. Căci opera de artă nu este un interlocutor în sine, mai degrabă ea este un mijlocitor, o punte de comunicare, ea poartă către cei din jur nevoia de adevăr și de bucurie a celui ce a plăsmuit-o.

Dar știind că opera de artă este un interlocutor, nu vom uita că, în funcție de locul pe care ea îl ocupă în viața de fiecare zi, modalitățile sale de limbaj pot fi mult deosebite, pentru că nici conținutul spuselor sale nu este mereu același. De la „blidul scufundos”, înflăcărat de smălțurile roșii ale olarilor de la Vama Oașului, pînă la păsările de dragoste de pe chilimurile oltenesti, de la căucul hunedorean, în care se desfată apele limpezi ale Retezatului, pînă la pridvoarele de umbră, de la imensele covoare de frescă, în care sînt înfășurate bisericile lui Petru Rareș, pînă la cîntecele de lumină din tablourile lui Luchian, există o nesfîrșită depănare de gînduri și de sentimente, care se rostesc de fiecare dată altfel, dar în-

totdeauna cu dorința de a fi înțelese.

Poate să pară ciudat faptul că în ultimul timp se discută destul de mult despre accesibilitatea artei, poate că este necesar ca fiecare epocă să-și explice sieși aspectele specifice ale limbajului artei contemporane. Ne putem însă ușor convinge că nici un moment nu se poate renunța la condiția dialogului cu opera de artă și că obiectul final al acestor discuții nu poate fi decît asigurarea acelor punți de comunicare care permit integrarea ei în lume, în mijlocul oamenilor pentru care firesc e să fie creată.

Dacă recunoaștem că arta nu este altceva decît viața însăși convertită în frumusețe și că această frumusețe nu este o mască în umbra căreia stă ascuns adevărul, ci, dimpotrivă, este adevărul însuși străluminat de arderea gîndurilor și a sentimentelor, trebuie, în același timp, să ținem seama de faptul că viața este în necontenită transformare și că, deci, modalitățile de expresie artistică se schimbă de la epocă la epocă, tocmai pentru a răspunde noilor realități. Cu deosebire în perioadele de repede schimbare, dialogul cu opera de artă atinge temperaturi foarte înalte, pentru că — parafrazîndu-l pe Alfred

de Musset — tot ceea ce este vechi devine neîncăpător, tot ceea ce este nou își caută o formă.

În dialogul contemporan, în această epocă prin excelență tensionată, solicitările sînt mari de ambele părți, în primul rînd datorită decalajului intervenit între viața particulară, a individului izolat, și viața colectivității intens modificată. Operînd în chiar structura conștiințelor, acest proces de transformare îl solicită pe artist să descopere și să folosească, în mod inspirat, mijloacele cu care să construiască noile porți spre frumusețe, cu care să introducă echilibrul armoniilor în toate colțurile vieții. Asemenea creatorilor populari de odinioară — din fericire, sămînța lor nu s-a pierdut — artistul contemporan nu trebuie să uite că fiecare obiect poate fi investit cu virtuțile unei opere de artă, chiar dacă, la prima vedere, destinația lui este dintre cele mai modeste.

Discuțiile contemporane despre artă invocă adeseori, ca pe un demon al distrugerii, mașina, încercînd să pună pe seama acesteia simptomele de criză pe care le manifestă arta în țările occidentale. Nu e prima oară cînd progresul produce spaime, nu e prima oară cînd se aruncă anatema pe mijloacele sale de manifestare. Neîndoielnic, nu mașina este vinovată de fenomenele de criză amintite, ci incapacitatea societăților în cauză de a o pune în slujba progresului obștesc, problema culpabilității avînd un caracter incomparabil mai complex decît cel invocat.

Dar, pe de altă parte, nu poate fi neglijat, decît cu grave riscuri pe planul creației artistice, rolul pe care mașina, mai larg vorbind, producția industrială, îl deține în remodelarea lumii contemporane. Departate de a fi un produs demoniac, mașina, ea însăși o creație a spiritului omenesc, s-a dovedit a fi inspiratoare de frumos, mai mult, prin producția superior gîndită, permite multiplicarea frumosului și introducerea lui într-un amplu circuit social.

Desigur, în epoca noastră, nu mai poate fi vorba a repeta aiudoma gestul țaranului care își fixa pe perete strălucirea unui blid de pămînt smălțuit. Dar, în niciodată sfîrșitul dialog cu artele, oamenii de azi reclamă opere care să le vorbească, de la care să învețe uneori, care să le îmbrace în frumusețe casa și sufletul. Evident, nu fiecare obiect de artă este menit să evoce fapte și personalități, nu orice operă poate respira aerul tare al înălțimilor. Se mai știe că nu orice operă poate fi înțeleasă dintr-o dată, dar nu-i mai puțin adevărat că orice operă trebuie să fie deschisă înțelegerii, să-l atragă pe interlocutorul ei pentru a o înțelege. Numai prin această generoasă și reciprocă bunăvoință marele dialog dintre om și opera de artă va fi veșnic viu, numai așa frumusețea spiritului omenesc va fi păzită de îmbătrînire.

Octavian BARBOSA

Vasile DRĂGUȚ

Desenul privitorului

DOUĂ lucruri mi-au fost întotdeauna foarte greu de înțeles, pe timpul școlarizării și mai tîrziu, în legătură cu locul desenului în programa analitică. Nu așt conceptul de dexteritate sub care desenul și caligrafia erau aduse laolaltă, cît faptul că două discipline atît de deosebite sînt puse pe același plan. Și una și alta implică dexteritatea, adică îndemînarea, ca orice lucrare umană, dar fiecare o implică în contextul altei finalități, pedagogice, dacă vreți. Caligrafia dezvoltă facultățile imitative ale copilului, desenul — capacitatea formativă, plăsmuitoare, fantazia. Scrierea „frumoasă” este comună și rezultă din copierea mecanică a unor tipare formale prestabilite, expresivitatea individuală nu este pentru ea o calitate, pentru că nu încercă transmite mesajului, coeficientul de subiectivitate, oricît de redus ar fi, face comunicarea în mod inutil dificilă. Pe cînd desenul „frumos” este individualizat, divulgă o structură temperamentală, un caracter și chiar o vocație, care pot fi nu neapărat de natură artistică, de unde și însemnătatea covîrșitoare a orelor de desen pentru psihologie, în speță pentru orientarea profesională.

Expresivitatea desenului decurge în

mod necesar din însuși actul invenției formelor reale. Știu că imaginația este teritoriul inalienabil al artei și cînd spun forme reale nu uit acest lucru și nu am impresia că vulgarizez. Mă gîndesc la faptul simplu că, prin artă chiar, dacă nu mai ales în lumea copiilor, formele cotidiene ale realității obiective, pe lingă care trecem fără să le mai observăm, pot deveni deodată fantastic de frumoase, iar cele fantastice uluitor de reale.

Din acest unghi de vedere, apropierea și situarea în lăuntru al aceleiași categorii a caligrafiei și desenului s-au dovedit nepotrivite. Pentru că accepțiunea mecanică și exterioară a rigorii, pe care copilul o deprinde constrîngîndu-se să imite literele frumoase, se poate extinde, pe nesimțite, ca mentalitate, dintr-un domeniu unde dexteritatea în sensul de virtuozitate este o însușire esențială, într-o altă zonă de activitate spirituală (desenul), în care rigoarea se confundă cu însuși procesul gîndirii.

Desenînd sau pictînd, copilul se descoperă pe sine, pentru el și pentru alții. Excelența picturală infantilă nu este necesar să fie considerată o dovadă de vocație artistică, de multe ori este poate chiar dăunător pentru evoluția ulterioară a copilului, ci mai degrabă un test spontan de sensibilitate și inteligență.

Copilul nu desenează pentru că se simte pictor, ci din cu totul alt motiv: pentru el desenul este modul cel mai firesc de gîndire, de cunoaștere și de „luare în stăpînire a lumii”. Prin desen, plăcerea de a da formă lucrurilor descoperă frumusețea rigorii. Un copil desenator „genial” poate deveni mai tîrziu un mare artist, dar tot așa de bine un excepțional inginer, fără ca prin aceasta să fi urmat o evoluție contrară așteptărilor, să-și fi trădat vocația inițială, cum se spune cîteodată.

Eroarea vechii pedagogii era de a fi izolat desenul de celelalte domenii de activitate practică și spirituală infantilă. Mai mult decît ora de caligrafie, el poate fi apropiat de ora numită de lucru manual. Prin desen, copilul ajunge să descopere rigoarea intrinsecă a formelor imaginare, iar prin lucru manual rigoarea formală a obiectelor concrete. Între invenția unei forme și construcția ei „inginerească” nu este o prăpastie, ci o legătură care subliniază dimensiunea morală a dexterității.

Telecinema

Ceva nou despre Chaplin

MA gîndeam joia trecut, cu cîteva probe din 1914 în fața ochiului și cu o anume tristețe la adresa omului, mai puțin a personajului, că azi despre Charlot nu se mai spune nimic nou. Eroul său pare epuizat, atît pentru public, cît și pentru critică. A ride cu Charlot a devenit un tic mondial — e aici o probabilă măreție a artei de care nu izbutesc să mă las convins. A doua zi, dimineată, îmi încep ziua cu „jurnalul de sanatoriu“ al lui Blecher și iată ce găsesc la pagina 78: „...Este de neînchipuit cît de dureroasă poate fi destinderea unei articulații mult timp anchilozată și tot timpul menținută fără cea mai slabă mișcare, cu mușchii atrofiați pînă la extrem. Eram dar, în această situație cu crampe, alcool în coapsă și la picior extensia. Ei bine, vă mărturisesc, și aș vrea să fiu crezut, că situația asta mă făcu să rid, să zîmbesc în mine însumi ca de ceva comic. În cîteva zile, adunasem în trupul meu toate complicațiile posibile. Și tocmai aceasta devenea, prin exces, comic la extrem.

În comedii pe care le vedem adesea la cinematograful, ceea ce este comic și ne face să rîdem e situația aceea cînd un personaj puternic și musculos luptă împotriva altuia slăbănog, însă destul de abil pentru a evita loviturile, ca, de exemplu, lupta între un polițist american și firavul Charlot care îi scapă mereu din mîini. În această poziție de forțe, care opune una puternică și sigură de sine altelea plîpînde și inerte, tocmai acest dezechilibru face esența situației comice.

Și tocmai aceasta era situația în boala mea (subl. mea) cînd mi se iviră atîtea complicații. În fiecare zi, o durere și un chin nou, în fiecare zi încă o suferință și încă o disperare, toate luptînd împotriva unui trup istovit ce nu mai avea în el decît o forță de rezistență incomprehensibilă, era tocmai dezechilibrul de forțe care creează situații hilariante. Cînd mi se puse extensia și începu și ea să mă doară, îmi veni dar să rid. — Mai sînteți? mă adresam în gînd suferințelor.

Era încăpățînarea unui elefant împotriva unui șoricel. Și o dată ajunse la acest

punct, suferințele începură a da înapoi. În trupul unui singur bolnav nu este loc nici pentru toate durerile din lume, nici pentru toate complicațiile...“

„Charlot ca metaforă a suferinței, arta lui comică implicată atît de brutal și de transparent în mecanismul durerii fizice, Charlot invocă de un muribund — nu, hotărît, de mult nu am citit despre Chaplin ceva mai profund, mai original. Ce texte „noi“ se scriau în urmă cu 35 de ani! Problema e însă în ce situație trebuie să ne găsim noi pentru a le recepta și pentru a descoperi în Chaplin la căpătîiul unui Blecher și un Blecher la începuturile lui Charlot...“

Radu COSAȘU

Gh. D. Anghel :
George Bacovia

Micul ecran

Bacovia?

IN numărul trecut ne manifestasem unele rezerve privind emisiunile literare. Obiecțiile noastre se îndreptau îndeosebi spre spațiul exagerat de mic afectat.

Desigur, nu ne-am așteptat la o replică imediată din partea Televiziunii, la o rezolvare rapidă; în acest sens, răbdarea noastră este, aș putea spune, proverbială.

Revenim încă o dată, cu aceleași părerii și sentimente, după vizionarea ultimei „Reviste literare T. V.“, emisiune dedicată marelui poet George Bacovia. Căci iată, din păcate, dreptatea a fost de partea noastră. Reportajul realizat de Adrian Munteanu n-a putut scăpa din corsetul celor 15 minute planificate, atîta cît trebuia să dureze respectiva revistă literară. Pecetea provizoratului și a goanei după timp a fost din nou evidentă. Imagini fugare, rapide, filmate prea dinafară, imagini ce au încercat să cuprindă cît mai mult, dar nereușind mai nimic, imagini neutre, fără emoție și profunzime s-au derulat, în timpul dinainte stabilit, în gol. De fapt nici n-a fost o emisiune dedicată poetului omagiat în zilele acestea de noi toți, ci un reportaj de la o festivitate închinată celui ce a fost și va rămîne punctul cel mai înalt al simbolismului românesc. La Bacău, orașul natal al poetului, alte foruri și alte instituții, spre lauda lor, au organizat un Festival „George Bacovia“. Așa cum era normal, Televiziunea a fost prezentă. Ea a filmat aspecte de la festivități, ambițiile ei oprindu-se doar la această operațiune. O cale lesnicioasă, fără îndoială, dar mult prea puțin dacă ne gîndim la mijloacele și la forțele de care dispune. Se putea face mai mult (și nu Adrian Munteanu este cel vizat în această cronică, strădaniile sale au fost evidente, puținul spațiu ce i-a fost acordat l-a stînjinit și l-a condus la eșec), se putea, cred, organiza de către însăși Televiziunea Română un moment Bacovia cu participarea actorilor și poezilor de frunte ai țării. Aceasta ar fi cerut însă puțină inițiativă și puțin mai mult efort din partea celor ce răspund de programele tv. și de emisiunile literare, deopotrivă.

Poate, pentru că festivitățile închinată Poezilor nu se reduc la o dată anumită; într-un viitor program (sper nu prea îndepărtat) vom asista la un recital ce va purta numele marelui poet român George Bacovia.

Radu DUMITRU

George Motto (Ștefăniță) în
„Mușatinii“

Radio

Pasiunea lui Eckermann

BUNĂ idee a avut redacția emisiunii „Dicționar de literatură universală“. Distinsul domn Eckermann nu merită să fie uitat — și e păcat că prezentarea care i s-a făcut a fost atît de grăbită. N-aș putea spune cît de inteligent era delicatul prieten al lui Goethe (ba aș putea: era foarte inteligent), nu-mi dau seama cît de talentat era, dar sint sigur că, măcar într-o privință, a dovedit o mare înțelepciune: a știut să nu vadă. A stat lângă Goethe și nu a scris referate docte despre ipocriziile sau despre trufia marelui nostru consilier intim. A stat lângă un geniu și nu a avut cea minunată luciditate, cu care ne lăudăm mereu și care l-ar fi ajutat să facă un catalog complet al petelor din soare. A fi lucid înseamnă a nu fi buimac. Atît. Poți fi lucid și prost în lege. Să ne ferească cine trebuie de luciditatea proștilor. Lucidității, Eckermann i-a preferat bătrînul bun simț care îi spunea că, pe lângă privirea critică asupra genilor (fără de care istorie literară n-ar putea fi), e nevoie și de admirație, de iubire totală (fără de care nici umanitate n-ar fi, și nici cultură). Micul domn a fost un fanatic al măreției: el era sigur că minunile, înainte de a fi explicate, trebuie descrise.

Sub semnul pasiunii lui Eckermann au stat numeroase momente din emisiunile literare ale săptămînii. Am ascultat versuri de Petrarca, poeme de Zaharia Stancu și de Al. Philippide. Și mă gîndeam cu mîhnire că nici un mare scriitor român n-a avut în apropierea sa un Eckermann. Poate că nu e prea tîrziu. Cine va suna miine dimineată la ușa lui Al. Philippide?

S-au rostit observații fine despre poezia lui Nicolae Labiș (din păcate, într-un stil defectuos: am făcut astfel cunoștință cu „o idilă care cheamă omul pentru muncă și reconfortare sufletească“ și cu „o atitudine a poetului împotriva ornamentației artistice“). Am auzit cu satisfacție glasul unor cititori care au vorbit despre scrierile pe care le iubesc, precum și despre ceea ce îi nemulțumește. Dacă sint cititori înseamnă că le și place să citească, nu? Observațiile critice ale unor oameni care iubesc cu adevărat literatură au o anume greutate. Cititorii știu bine cîtă dreptate are Eckermann: nu avem nevoie numai de statui, dar fără statuia lui Goethe (sau Eminescu) nu se poate. Ei știu cîtă dreptate are Pablo Neruda, prezentat într-o prea scurtă emisiune, cu prilejul decernării premiului Nobel: „Eu rid / surid / cu gîndul la vechii poezi, / ador toată poezia scrisă“.

Florin MUGUR

Radio Televiziune

Sorana COROAMĂ, construind istoria MUȘATINILOR pe platou

DE ce Mușatinii și cum ați ajuns la formula serialului TV?

— În urmă cu cîteva ani am montat la Cetatea Sucevei piesele *Vișorul* și *Luceafărul*, pe care le realizasem anterior și pe scenă. Am dorit chiar atunci să recreez, într-o suită de reprezentații în aer liber, întreaga trilogie a lui Delavrancea. Spațiile ample, solemnitățile locurilor istorice m-ar fi împins poate către un fel de superproducție teatrală, povestind doar cîteva evenimente din viața unei familii de domnitori.

În momentul de față mi se pare mai importantă nu istoria romanțată a Mușatinilor, ci ideea de continuitate, de permanență a unui popor care vrea și știe să-și apere deopotrivă trecutul, prezentul și viitorul. Astfel, serialul *Mușatinii* poate deveni un spectacol politic și cred că televiziunea oferă cadrul cel mai potrivit pentru realizarea lui. Posibilitățile ca și rigorile pe care mi le impune mă obligă la concentrare, la eliminarea spectaculosului facil în favoarea ideii pe care vreau s-o subliniez.

— O adaptare modernă a pieselor lui Delavrancea?

— Dar nu e vorba despre o adaptare, ci de un scenariu scris anume pentru televiziune, desigur, cu respectul cuvenit unor texte clasice. Mi-am permis totuși o restructurare a întregului material, pentru a asigura și unitatea fiecărui episod, și a întregului serial (de celor nouă fragmente). Am încercat reasezarea scenelor acolo unde urmau în mod firesc, cronologic, indiferent de locul lor în cele trei texte dramatice. Rememorările sau relatările întimplărilor trecute pot deveni, pe micul ecran, un prezent viu și emoționant.

Împreună cu scenograful Cornel Ionescu am optat pentru un decor-structură, un decor de teatru; nu vom construi palate, cetăți sau păduri din butaforie, pentru că nu credem în iluzia optică, ci în luciditate și emoție, oricît de ciudată ar părea alăturarea acestor doi termeni. De asemenea, nu vrem să realizăm o suită de fotografii mișcătoare; ne adresăm sensibilității spectatorului de astăzi și astfel, implicit, transpunerea dobindește valențe moderne.

— Distribuția?

— Un afiș pe care nu-l poate asigura decît televiziunea, mari maestri alături de viitorii mari maestri: Radu Beligan, Dina Cocea, Silvia Popovici, Valeria Seciu, Colea Răutu, Victor Rebengiuc, Mircea Albulescu, Vasile Cosma, Aurel Giurumia, Violeta Popescu, Costel Constantin, Vladimir Găitan și mulți alții. Cei patru Mușatini vor fi Teofil Vilcu (Ștefan cel Mare), George Motto (Ștefăniță), Ștefan Iordache (Petru Rareș) și Traian Stănescu (Bogdan).

N. C. M.

● Reținem din programul emisiunilor radiofonice ale săptămînii: **Poezia, un act de opțiune politică** — participă Alexandru Andrițoiu, Franz Johannes Bulhardt, Grigore Hagiu, Nichita Stănescu, **Ritmuri contemporane** — versuri de Victor Felea, Szemler Ferenc, Emil Giurgiuca, Marin Sorescu, **Valoarea educativă a scrisului**, texte comentate de Nicolae Balotă — Tudor Arghezi, **Confesiuni literare** (I) de Alexandru Philippide (**Revista literară radio**, duminică 7 noiembrie, programul II, ora 20.05), **Tableta de seară** de Zaharia Stancu (luni 8 noiembrie, programul I, ora 20), **Versuri** de Eugen Jebeleanu (**Moment poetic**, marți 9 noiembrie, programul I, ora 8.25), Vladimir Streinu vorbind la radio despre marii noștri scriitori (**Fonoteca de aur**, marți 9 noiembrie, programul II, ora 22.30)

● Din programul televiziunii: **Reportajul și reflectarea multilaterala a actualității socialiste** — participă Ioan Grigorescu, George Radu Chirovici, Mihai Stoian (**Revista literară TV**, marți 9 noiembrie, programul I, ora 18).

Poșta redacției

Poezie

ATIS ARUNA: Sint semnele unul început. Plimbă pajura ideii peste munții unui creier e frumos și eminescian, dar obligă la mari rigori prozodice, pe care nu prea le respectați. Mai sint și alte ecouri de lectură, destul de fidel și de adinc integrate, dar nu încă pînă la nivelul (superior) cînd urmele devin indiscernabile și iscălitura tînarului poet capătă justificări integrale și semnificații proprii. Manuscrisele dv. ne îngăduie să credem că acest moment nu vă e inaccesibil, ba chiar că s-ar putea să fie destul de apropiat. Așteptăm.

VICTORIA BĂLAN: E, desigur, lăudabilă dorința dv. „de a contribui la propășirea spirituală a poporului nostru”, dar versurile pe care ni le trimiteți sint departe de a sluji nobilele intenții și ne lasă din plin dorința de a vă vedea activînd, mai întîi, pentru propășirea spirituală a dv. înșivă. Cînd veți considera că ați obținut rezultate mai bune, reveniți.

S. DELEANU: Aceleași semne bune, dar, parcă, stagnante, neaducînd zvonul unei mișcări, al unei căutări laborioase. Poate și tonurile invariabil sumbre să lase această impresie de stagnare și monotonie. Se pare însă, că sinteți în stare de mai mult. (Sugestiile anterioare rămîn, deci, valabile.) Așteptăm, în continuare.

GIL BUREANU: Nu sint, după părerea noastră, motive pentru aprecieri extreme. Se vede, deocamdată, o anumită îndemînare (sau poate chiar ingeniozitate) în „dibuirea” sau întocmirea unei metafore și în „montarea” ei în 4, 7, 10 versuri:

Ciocirliile
nu respectară programul
cîntînd în pauza
dintre cer și pămînt. Etc.

(Ceea ce mai urmează e superfluu, pedestru, umplutură — adică, nu „poantă” care, în acest caz, e plasată la început) Nivelul acestor metafore, cu „montura” mai mult sau mai puțin reușită, e discutabil și el; oricum, nu ni s-a părut „nici prea-prea, nici foarte-foarte”. În general, însă, treabă mai mult livrescă, prelucrare „la rece”; ceea ce nu se vede încă destul de bine este capacitatea fiorului (poate, nițel, cumva, în *Ochi de dincolo*). Dar, cine știe ce se mai poate întîmpla mîine?...

NICODIM: Chiar dacă exemplul cu Nero nu e tocmai potrivit, iar finalul e cam prăpăstios, verva și acuratețea prozodică a cronicii dv. rimate nu sint de lepădat. Poate o nimeriți mai bine data viitoare.

MUNTEANU A. MIHAI: Cazul dv. e destul de grav. „Vă cer scuze — ziceți — pentru scrisul pe care sinte-ți nevoiți al citi și care nu mă pot corecta (de a scrie caligrafic) fîncă sint nevoit să scriu mult și chiar dacă ași scrie un singur rînd tot la fel ași scrie”. Ce putem să vă spunem? Dacă nu se poate — nu se poate! Nu trebuie să vă chinuiți atîta — mai dați-l încolo de scris! Că și ceea ce scrieți și cum scrieți dv. tot nu seamănă a scris (ci mai curînd a analfabetism). Cît despre obligațiile la care vă referiți (sint nevoit, sinte-ți nevoiți), noi, de-acum încolo, nu le mai respectăm, și basta! Vă sfătuim să faceți și dv. la fel.

Niță Costică, Ștefan Girleanu, Roi Marcel, Dîni P. Luca, Natela Hekel, Petre G., Tudose Victor, Ion Alexandru Durac, Desa Dumitru, Bălosu Nicolae, Bucșa Ioan, Nicolae Nedeia, Stanciu Paula, Marin Slujeru, M. Oană, George Neagu, Angelescu Andreea, R. Ștefan, Pluțică Oancea, Ion Vrinceanu, Theodor Hulea, P. S. Narwik, Robert F., Ybab, Mușat Rimniceanu, Gornic Viorel, Matei Adrian, „Zimbete și ghimpi”, Zidăroiu Petre, Mîtu Pangu Cealgăgiu, Petre Andriana, B. Ștefan, C. Manolache, Dumitru Alexandru, Geo Virginia, Sava Roșu, Iacob Smulțea, Ricaneu Panida, Lu. Anda, Viorel Mureșan, Văcărescu Dan Vicol, Constantin Mărăscu, Roman B. Valeriu, I. G. Dominanu, Reb Benoiu: încercări modeste, fără semne clare de talent.

Fum

Incepe starea de fum:
Contururile din juru-mi dispar,
sunetele se fac de vată,
aerul se face de jar.

E-o arșiță care devoră.
Creerul, alb ca o clapă,
se topește și curge prin spații
de abur și apă.

Respir rar, ca în somn,
absorbit de vedenii bizare.
O pasăre fugă din mine
pe ramuri lunare.

Incep să vorbesc nevoit,
ginduri netrăite le știu.
Prin degete-mi curg pe hirtie
lave de-argint viu.

Nomada VIOREANU

Rană

Rană de dor — poezie,
frunză de nuc și de luni,
trecem prin viață asemeni
căderii, din cer, de lăstuni;
picură aurul muced
frunțile albe de nori,
rană de dor — poezie,
lingă pădure, cum mori!

În bura toamnei, căteii
pămîntului latră tirziu,
rană de dor — poezie,
cite ascund că nu știu!
Cite se duc ca o pală
de vînt vioriu și ciudat,
cite murim într-o clipă,
cite s-au stîns și s-au dat!

Lungă tăcere amară
Și coasa uitată în dud...
Rană de dor — poezie,
latră căteii! I-aud!

Ion Alexandru ANGHELUȘ

Dor

Mă încăpăținez să proptesc
Ziua cu ochii,
Încit partea din față
A trupului
Îmi rămîne luminată.
În acest timp
Partea din spate innoptează
Treptat,
Pînă cînd, la un moment dat,
Nu se vor mai vedea
Decît stelele,
Decupate prin trup.

Valeriu DRUMES

Primăvară

În ziarul
pe care-l purtai
mototolit în poșetă
se anunța
moartea unui poet.
Nu avusesem timp
să-l deschid,
ploaia de-afară
prevestea primăvara
și credeam
că dacă voi ține
palmele cupă,
cînd se va ivi soarele,
imi vor crește în ele
ghiocei...

Lori BADEA

Vînătoare

Bun și plin de înțelepciune e
faptul
că macul răsare-n cîmpie
și nu altundeva,
că floarea de măr e albă
și biciuit pe rană e pune poetul...

Valeriu BĂRGĂU

Cîntec pentru pacea semin- țelor coapte

Statornică va fi bucuria celui cu
numele
rostit între crini cînd intimplarea
il va purta în cetățile tale!

Clocotitoare se vor înălța
binecuvîntarea
și lauda din harta ta liberă
cătrecel care poartă cuvîntul
nespus
în toate zilele anului: spre gura
răcoroasei păduri ori răsărînd ca
izvoarele
în lumină printre florile tinere.

Amintește-ți cînd mă jucam în
grădinile
tale de aur, ceva mai jos
de poamele moi și de șerpîi firavi
care-ți sorbeau roua...

Ochii mei plîng, ziua mea
aducătoare
de prunci. Pămîntul tău cald
il cutreier în zori cu bună știință
și aduc jertfă bucuriei mele de-a
fi
un cîntec pentru pacea semințelor
coapte.

Gabriel STĂNESCU

Proză

ȘTEFAN MOLIE: Povestirea dv. relatează, cu mijloace modeste, un fapt divers, la urma urmei. Firește, și dintr-un fapt divers se poate obține o proză de calitate, dar, în cazul dv., tocmai aici e hiba: nivelul rudimentar, simplist, al narațiunii, mijloacele de expresie șovăitoare, stîngace, trădînd un orizont de cultură sărac, o pregătire școlară insuficientă. De-aici decurg, bineînțeles, și sarcinile dv. de viitor.

MAX-GALAȚI: Există unele aptitudini de povestitor, care se manifestă mai convingător în piese cu o așezare epică simplă, directă, „cinstită”, ca *Apa tulbure*, *Umbra și, intrucitva*, *Crusta* (de ce Crusta?) și *Dacă mai poți rămîne*, decît în alcătuirii metaforizante, cufundate în „ceață artificială”, arborînd simbolul ieftin-misterioase (pantera neagră etc.), ca *Salt final*, *Galopul*, *Vine o vreme, cînd...*, dificile la lectură sau chiar impracticabile. Sint destule motive să așteptăm rezultate din ce în ce mai bune (o dată cu ele, însă, și o semnătură întreagă și o mică auto-prezentare).

BULACHE: Cele două proze își diluează nucleul epic-analitic într-o vastă vorbărie îmbicșit și meschin descriptivă, în suspensii nebuloase, într-un inventar sîciitor de amănunte fără ierarhie și discernămint. Tehnica

prozei de analiză implică pătrunderea în adincime, opțiunea sigură, inspirată, nu revărsarea otova, lăbărtată, în suprafață. Fără aceste neajunsuri, cu o abordare mai directă, mai puțin digresivă, cele două povestiri ar fi putut fi (sau, de ce nu?, ar putea fi) niște pagini demne de interes. Reveniți.

ROI MARCEL: Cazul dv. e foarte asemănător, în ce privește slăbiciunile și neîmplinirile, cu cel al corespondentului Ștefan Molie (vezi răspunsul mai sus). Același stil neformat, primitiv, aceeași nesiguranță și sărăcie intelectuală etc. În plus, caracterul haotic, dezordonat, însăilat, al însemnărilor (chiar dacă e vorba de un jurnal), absența unei îndemînări a construcției, a desfășurării epice. O notă bună, însă: capacitatea de a descifra și revela, uneori, un amănunt, o semnificație și, mai ales, aceea de a reține și contura (chiar dacă, deocamdată, șovăitor) o obsesie. (E vorba de conflictul tată-fiu, al copilăriei frustrate, care ar merita un condei mai sigur, mai „cult”, mai exersat.) E cazul, deci, să mai încercați (dar după o foarte stăruitoare perioadă de lectură și studiu multilateral.) Versurile sint din păcate, foarte slabe, fără speranță.

NEG. GRIESCU: Sint niște încercări temerare, ținînd seama de vîrsta dv. (care e foarte de-

parte de aceea a aforismelor). „Gîndurile” dv. sint, de fapt, o colecție de banalități „remaiiate”, paradoxuri îndoielnice, sofisme naive sau glume de cafeenea. Iată cîteva, la întîmplare:

1. Omul nu cunoaște moartea decît în ultima clipă care îi este fatală și odată cu pierderea acestei clipe d'spare și cunoașterea morții (!?)

2. Pentru a ajunge la perfecțiune, omul ar trebui să arate ca o sferă care să fie nichelată cu perfecțiune sufletească (!?)

Și una care parcă ar avea și un pic de haz:

Omul nu e decît o fază de trecere între animal și robot.

Nu, hotărît lucru, e prea devreme, pentru *cugetări!* Dacă, totuși vreți să rămîneți la această preocupare, reveniți peste 30—40 de ani (după ce veți aduna cîte ceva din experiența vieții și a cărților).

SILVIA FLORINA URSULESCU: O poveste abracadabrantă, palidă imitație de proză „absurdă”, care nu comunică, nu sugerează nimic, în afară de nevoia de a ridica din umeri. Poate încercați ceva mai serios și plauzibil (dacă sinteți în stare!).

ION MIERLESCU, MARIUS PĂNESCU, MAINERICI DOINA, SAVA GELU: încercări modeste, fără semne clare de talent.

INDEX

4 POETI SOVIETICI

Evgheni

EVTUȘENKO

Nopti albe la Arhanghelsk

Noptile albe sint
Un uriaș „poate”,
Ceva licărește in
Anxietate —
Poate că-i soarele, poate că-i luna,
Poate că-i vesel ori ride in silă,
Poate-n Arhanghelsk ori poate-n Marsilia
Rătăcesc mateloții într-una.

Ținind câte-o față de cingătoare,
Cu, pe sub genele plutitoare,
Ochi ce se leagănă ca-ntr-un iglă,
Oare tangajul le va zice-n șagă
Gura s-o dea ori s-o retragă ?
Poate că da, ori poate că nu.

Peste catarge roiesc pescăruși,
Poate că rid ori pling in urcuș.

Pe chei, marinarul, la despărțire,
Prelung sărută femeia rămasă :
„Care ți-e numele ?”

„Nu-l mai știi. Lasă...”
Poate că este, ori nu e iubire.

Iată-l că urcă pe vasul năuc :
„O piele de focă am să-ți aduc !”
Dar a uitat unde șade ea.
Tace femeia in clipa tirzie.
Poate se-ntoarce. Cine mai știe ?
Poate că nu, ori poate că da.

Iată-s pe chei și mi se tot pare
Paseri și val că-s doar arătare,
Că el și ea nu-s ființe precise
Ci doar ale albelor nopti oglindiri
Că toate sint doar năluciri, năluciri
De-atita nesomn ori de-atitea vise.

Vasul mugește : dogit bun rămas,
Nu-i mai răsună tristețile-n glas,
Iată-l, departe, plutind singurel,
Lansind in hohot glume sărate...
E oare vasul ?
E marea in spate ?
Poate că-i el, ori poate nu-i el.

Pe chei stă un nume necunoscut
(Poate-i sfârșit ori doar început ?).
E-o față-n palton străveziu de vechime :
Bulgăr de negură ce pierde seara
Poate că-i Vera, ori poate Tamara,
Poate că-i Zoia, ori poate nu-i nimeni...

In românește de Ileana VOINEA

Robert
ROJDESTVENSKI

Ghitara lui Garcia Lorca

Struna-ntii mi-a fost —
oricind,
și din bezne o chemare.
Tolbă cu săgeți —
cuvint,
iar cind eu am vrut —
o floare.

Riu e cea de-a doua
strună.
Mina mi-o intind spre ea
și suride-n cint, și sună,
cum o pișc,
pruncia mea.

Cea de-a treia —
șarpe este,
Nu-mi dați mina la o parte !
O, de ea, vă dau de veste,
fug dușmanii ca de moarte.

Cea de-a patra-n zări —
e-alint
și trăiește-n cer, mereu ;
E un curcubeu
plutind
peste biet pământul meu.

Cea de-a cincea este —
via
Toți prietenii ți-i cheamă !
Dragostea ori melodia
mor de nu e vin —
in cramă.

Și mai am o strună încă,
strună-n tremur ne-nterupt,
insă glonțul
fu să-i stingă
graiul dulce
cind s-a rupt.

In românește de Aurel COVACI

Bella AHMADULINA

Toamna

Bate ceasul
Olacul de toamnă ;
Și mai greu ca mai an in grădină,
grele mere să cadă se-ndeamnă...
Cit e, iarăși, grădina de plină !

O, prin muzica nobilă, gravă,
Cine-a zis că nu-i ceasul stagnare ?
E o faptă-ndrăzneată și bravă,
Dar pasivă grădina-ți apare.

In tristețea naturii măsor
Inrudiri și iubiri ne-ncetat ;
Nu-i ești martor intimplător —
Ești de-al Firii triumf vinovat !

In românește de Aurel COVACI

Andrei
VOZNESENSKI

Precista din Suzdal

Precista din Suzdal
strălucind pe peretele alb
ca o casierită de cinema
in semiovalul ghișeului ei.

Un bilet, vă rog,
pentru spectacolul la care
e interzis să intri
după virsta de șaisprezece...

Tare nu-i simplu să pricepi totul !...

Cercurile

Toți se tot intorc la cercurile lor,
dar și cercurile se rotesc de zor.

Iată, vă intoarceți iar la vechiul rost, —
decuplat e cercul — cercul oare-a fost ?

Ani instrăinați ! Femei instrăinate !
Nu vi-i dor de cercuri, le scuipați pe toate.

„Vai“-ul ce stârnește-un zimbet al frumoasei !
Cerc ce-i al nevinei, dragostei și-al casei !

Aș schimba eu totul — să cunosc mi-e dor,
neaua-ți nestrivită-n zori peste pridvor.

In românește de Aurel COVACI

ANDRÉ MALRAUX

La 3 noiembrie, André Malraux a împlinit 70 de ani. După studii de arheologie și orientalism, a debutat în literatură, în 1921, cu *Lunes en papier*. Dar abia în urma unei lungi călătorii în Asia (1923—1927), care a constituit pentru viitorul autor al *Condiției umane* revelația unor civilizații străvechi, a unui univers artistic excepțional, Malraux și-a scris cărțile fundamentale. Romancier, eseist, pasionat deopotrivă de istoria artelor și de acțiunea politică (a luptat alături de republicanii spanioli și în Rezistență), Malraux este una din marile conștiințe ale epocii contemporane.

Un condotier

FAPTA, cuvânt? Nu, cultura este, înainte de toate, **privire**. Îmi place să-l văd, să mi-l închipui pe Malraux, în noaptea mediteraneană, singur, lângă coloanele de pe Acropole. A venit la oracolul elin și acesta, firește, i-a vorbit chiar despre el, despre cea mai înaltă ipostază a sa. „Cultură și curaj” — acestea sînt cuvintele pe care le aude. Și a doua zi, în *Discursul de la Atena* va spune: „Eschil și Sofocle nu ne-ar mișca în același fel, dacă nu ne-am aminti că ei au fost luptători. În conștiința lumii, Grecia suverană este Atena cea gînditoare sprijinindu-se în lance. Niciodată, mai înainte, arta nu unise lancea și gîndul”. Întreg Malraux e în acest cult al virtuților luptătorului și gînditorului. Și totuși, nu întreg omul. Căci pe lângă omul faptei și cuvîntului, el este, în același timp, vizionarul, în înțelesul cel mai propriu al cuvîntului. Cei vechi i-ar fi spus Văzătorul.

Într-adevăr, nici acțiunile, nici cuvintele acestui bărbat nu trădează obsesiile sale profunde ca privirea sa. Setea de a vedea l-a minat, din anii misterioși ai tinerețelor sale, pe căile globului, mai mult decît orice alt impuls. De a vedea și de a fi văzut. Căci un adevărat îndrăgostit al spectacolului nu refuză să se dea în spectacol. „Și-a jucat biografia” — spunea cineva despre Malraux și nu greșea de-

cît în accepțiunea pe care o dădea cuvîntului joc. Căci nu e nimic dintr-un **homo ludens**, dintr-o făptură jucăușă, dintr-un André Breton de pildă, în acest condotier al culturii. A căutat, desigur, cum puțini au făcut-o în secolul nostru, spectaculosul. Dar nu-i glumă, nici joacă în aventurile sale. Iată-l într-un șubred avion, pe la începutul anilor '30, făcînd un raid peste nisipurile Arabiei saudite. Caută urmele reginei din Saba, pierdute în deșert. Iată-l din nou în avion, de astă dată comandînd aviația republicană în războiul civil din Spania. Apoi în turela tancului luptînd împotriva blindatelor hitleriste. Rănit, prizonier și evadat. Apoi, în Rezistență, aruncînd în aer trenuri germane. Iată și o fotografie din 1942: Malraux, alias colonelul Berger, în iarna alsaciană, în fața bisericii Sfintei Odile, recucerită de brigada Alsacia-Lorena, pe care o conducea.

DAR, de unde avem toate aceste imagini? Din biografia sau din opera lui Malraux? Nu este oare viața lui infuzată în operă? Un erou din *Les Conquérants*: „Ce cărți merită să fie scrise, în afară de Memorii?” Malraux n-a considerat că e necesar să-și scrie memoriile. Prea mult din viața sa tre-

cuse în paginile cărților pe care le scrisese, pentru ca să-i rămînă la bătrînețe altceva de scris decît **Antimemoriile**, un fel de amintiri în ciuda amintirii. Dincolo de faptele noastre se joacă destinul nostru, pare să-și spună autorul acestor memorii „în răspăr”. De fapt, el nu se caută pe sine, ci, așa cum dintotdeauna a încercat să o facă, își propune o serie de „întîlniri cu omul”. Aceste întîlniri au avut loc pe cele trei planuri amintite mai sus: pe acela al faptei, al cuvîntului și al privirii. Ele sînt legate între ele, doar cartea l-a împins pe tînărul Malraux la aventuri, iar statuia, fascinîndu-l, l-a atras în aceeași arenă a faptelor.

Nu știm încă decît prea puține lucruri (sînt ani de-atunci) despre acea tainică ședere în Orient a lui André Malraux, conducător al unei expediții arheologice, în timpul căreia face o dublă ucenicie: aceea a artistului și luptătorului pe de-o parte, aceea a luptătorului pe de alta. Nu putea mai va fi acuzat de a fi mutilat vechi temple anamite, în dorința intemperantă de a scoate din junglă basorelieful ui-tate, și se va vorbi despre legăturile sale cu revoluționarii anamiti, cambodgieni, cu membrii Knomintang-ului; întoarcerea sa, în 1927, se aseamănă,

probabil, cu aceea a eroului său Vincent Berger. Cînd acesta revine din Asia și coboară pe tărîm la Marsilia, în forfota orașului luminat deslușește oazele pașnice ale vitrinelor pline de cărți. Cele o mie și una de nopți ale Occidentului îl așteptau pe cărturarul aventurier pe care tot ele, cărțile, îl indemnaseră să plece spre Orientul fabulos. Malraux continuă, astfel, gestul acelor exploratori, aventurieri, căutători de comori ai Renașterii cu care se deschide Evul modern. Din expedițiile sale se întorc pe bizare opere „gotico-budiste din Pamir” pe care le expune, în 1932, la *Nouvelle Revue française*.

DACĂ fapta lui s-ar fi mărginit la atît, Malraux ar fi rămas un Marco Polo întîrziat, un aventurier de gust. Dar secolul nu mai îngăduia asemenea divertismente, și omul nici el nu-și putea permite să esteticizeze, al cărei risc putea fi mai grav chiar decît moartea: sterilitatea. Europa anilor '30 se pregătea pentru marea sîngerare a celui de-al doilea război mondial.

La Berlin, împreună cu André Gide, îl apăra pe Gheorghii Dimitrov, acuzat

André Malraux, în epoca „Cuceritorilor”...

...În epoca „Căii regale”...

...În aviația spaniolă...

...după recucerirea localității Sainte Odile de către brigada Alsacia-Lorena

al culturii

de a fi incendiat Reichstag-ul. În 1936 e voluntar în Brigăzile internaționale de luptă în Spania, conducând escadrilele aviației republicane în bătălia de la Medellin. Apoi turneu de conferințe în Statele Unite, pentru cauza spaniolă. Apoi războiul, prizonieratul, maquis-ul, Gestapoul și, în sfârșit, înaintarea în fruntea brigăzii sale pînă la Nürnberg. Cînd a avut timp acest om pe care Gide (și noi toți) ni-l putem închipui cu mina pe manșă, în tanc, sau vorbind la tribună, sau ministru, dar nicidecum scriind în tihna odăii de lucru, toate acele romane placentare la experiența sa, aceea a unui fiu al secolului nostru: în **Les Conquérants**, greva generală din Canton, în **La Condition humaine**, luptele din China în care crește valul revoluționar, în **Temps du mépris**, apocalipsa hitleristă, în **Les Noyers de l'Altenburg**, cele două războaie mondiale, istoria îi oferă romancierului mai mult decît un pretext, substanța umană a ficțiunilor sale.

C E rămîne, ne putem întreba azi, cînd André Malraux împlineste șaptezeci de ani de viață, din acest epos al veacului? Cei care împlineau douăzeci de ani la Eliberare au primit de la acest „profesor de energie“ o lecție de temerară înfruntare a adversității. Dar „filosofia acțiunii“, cursul pe care Vincent Berger, acel alter-ego fictiv al lui Malraux îl ținea la Constantinopol, este doar schițat în

operele scriitorului care nu voia să în-lănțuiască disponibilitatea altora. În **Tentation de l'Occident** încă foarte tânărul Malraux exclama: „...ce sacrificii, ce eroisme nejustificate dorm în noi...!“ Ce justifică acțiunea în ochii acestui om al faptei? Apărarea demnității umane, solidaritatea, fraternitatea virilă. Acțiunea e — după cuvîntul lui Garine, eroul comunist din **Les Conquérants** — „un joc mai mare decît propria viață“. Malraux condotierul este un apărător al unui **opus humanum**, al culturii pururi amenințate. A păstra urmele, imaginile acestei culturi, într-un „muzeu imaginar“ poate fi o întreprindere de conservator al unor fluturi uscați. Dar a apăra însăși ființa umană înscamnă — pentru Malraux — a sta de partea artei împotriva morții. Atunci cînd, în operele sale de filosofie a artei, în acele „căi ale tăcerii“, în acele „metamorfoze ale lui Apollo“, omul privirii dintr-însul încearcă să proiecteze un univers imaginar, el pledează pentru valorile perene care garantează nemurirea omului: „Știu — spune un erou al său — că anumite opere rezistă amefelii pe care ți-o dă contemplarea morților, a cerului înstelat, a istoriei...“ Asemenea opere a căutat să salveze Malraux în junglă, în deșert, să apere de focul noilor barbarii care năpădiseră Europa, o asemenea operă a vrut să înalțe întru apărarea condiției umane prin cuvîntul său.

Nicolae BALOTA

Bibliografie selectivă

Lunes en papier (Luni de hirtie), Grasset, 1921; **La Tentation de l'Occident** (Tentația Occidentului), Grasset, 1926; **Les Conquérants** (Cuceritorii), Grasset, 1928; **La Voie Royale** (Calea Regală), Grasset, 1930; **La Condition humaine** (Condiția umană), Gallimard, 1933; **Le Temps du Mépris** (Timpul disprețului), Gallimard, 1935; **L'Espoir** (Speranța), Gallimard, 1937; **Esquisse d'une psychologie du Cinéma** (Încercare de psihologie a Cinematografului), Gallimard, 1946; **Les Noyers de l'Altenburg** (Nucii din Altenburg), Gallimard, 1948; **La Psychologie de l'Art** (Psihologia Artei), Skira, 1947-1949; **Saturne**, essai sur Goya, Skira, 1949; **Les Voix du Silence** (Vocile tăcerii), Gallimard, 1951.

Noi accente în proza engleză

Piers Paul Read și romanul THE JUNKERS

CU RECENTUL SĂU ROMAN premiat **The Junkers** (Junckerii) — carte deja tradusă în câteva limbi de largă circulație — Piers Paul Read, *) unul din numele promițătoare ale tinerei generații de scriitori englezi, ilustrează o semnificativă tendință spre reorientare a prozei de după „tinerii (acum îmbătriniți) furioși“. Simptomul se manifestă pe mai multe planuri, vînd aici o mutație nu numai de decor și stil, ci și de ton, optică și structură.

Pornind de la decor, este vorba, printre altele, de o anume explozare a provincialismului de spațiu și timp: acțiunea se mută, din granițe de suburbie insulară, sau de mărunte rivne personale, la o scară geografică majoră înglobînd continentul, zonă contemplată și analizată de tînărul autor cu un pronunțat (și, pentru un englez, rareori întîlnit) simț al „ieșirii din sine“. Printr-un artificiu de condei bine stăpînit, pe cadranul orologiului narativ, desfășurarea temporală, deși sincronă meridianului Greenwich, îmbrățișează în compasul ei intervale vaste: de la secunda ritmului biologic diurn, la deceniu și eră; incursiuni în trecutul istoric presară la tot pasul această proză trimițînd incidental — dar de loc întîmplător — pînă și la îndepărtatul început de ev al reformei, și mergînd, în adîncime, de-a lungul și de-a latul unor ani cruciali ai istoriei recente.

Junckerii lui Piers Paul Read sînt personaje de vii și decedați care interferează destinul povestitorului în Berlinul occidental din anii '60, unde misiunea lui îl pune în contact profesional nemișlocit cu arhivele naziste, în timp ce hazardul îi scoate în cale pe ultimul vlăstar al paradoxalei și controversabilei succesiuni de conți von Rummelsberg, — tînăra Suzi, de care se simte atras și se apropie, apoi se desparte, ca în final s-o regăsească. Romanul lor de dragoste e unul din fi-loanele povestirii, cel de-al doilea — cu care acesta e constant întretăiat, fiind țesătura de suspense articulată din surprinzătoarele descoperiri făcute de tînărul ofițer britanic în cursul scrutării documentelor. Împlinirea elementului istoric cu cel detectiv, ambele străbătute de trama intrigii de iubire ar fi putut, firește, da naștere nu numai unei dilatări de volum, dar și împetrișării. Stilist de o neașteptată maturitate, Piers Paul Read manipulează însă cu nerv, concizie și fluență segmentele psihologice ale creației sale, tratează cu măsură și detașare elementul istoric, presărat în ritm alert și fără comentarii, sub forma unor simple „fișe îndosariate“.

Fără grandilocvență, despuiată de abuzul de cuvinte, istoria transpare ca marea prezență de fond, simțită conștient de narator, pe de o parte în calitatea ei de dominantă obiectivă, țînînd în miini destinele particulare, făurită, pe de altă parte, și împinsă înainte, tocmai de impactul acțiunilor umane, — dezbinată sau conjugată; de aici, în romanul lui Piers Paul Read, conștiința responsabilității persoanei, ce se desprinde cu atît mai răs-piecat cu cît retorica, cu ambivalențele ei, a fost pretutindeni și cu bună știință ocolită. Cu discreție și cumpăt, **Junckerii**, vechi și noi, sînt contemplați de narator în cadrele unui sistem de referință ce poate fi pus în mod justificat în legătură cu o nouă luare de conștiință umană și artistică; interdependența destinelor individuale și colective e sugerată aici prin alăturarea, în flux organic, a fișelor polițienești cu cele psihologice, a povestirii și sus-

pense-ului, textură din care cititorul desprinde treptat un întreg registru de reacții și contrareacții posibile ale insului în fața liniilor istorice de forță ale secolului. Orientarea e levogiră, puterea de atracție a ideilor de stînga duce în final către Berlinul de est și Partidul Comun.ist. Eroul-narator, cunosător al celor două Germanii, se aprofundează pe sine, sondează trecutul și optează; opțiunea lui, după prelungi deliberări și meandre, echivalează cu o convertire.

Cu mijloacele care-i sînt proprii, romanul **The Junkers**, este o discretă și elocventă revenire asupra aceluși nod de contradicții și monstruoziități, responsabil de multe din prefacerile și reacțiile suferite de europeanul occidental post-belic, și care, printre altele, și-au găsit răsfrîngere și ecou deformant și în creația „furioșilor“. În măsura în care istoria afectează destinul individului, iscusita alternanță de planuri și prisme din care se compune optica tînărului romancier englez (născut în 1941), ni se pare aici dovada unei adînciri revelatoare. Considerația diacronică — în bună măsură ignorată sau, în cel mai bun caz, busculată global de înaintași imediați ai lui Piers Paul Read — devine, cu toate aparențele de imparțialitate și răceală — ecranul de adîncime în virtutea căruia se conturează, în relief mai viguros, edificarea propriului destin de perspectivă al eroului, ființă de trup și de sine evoluind sincron în urmărirea, dincolo de carnal, a propriei împliniri afective și sufletești.

Prin calitatea împletirii fără de pedanterie a particularului cu generalul, prin puritatea de ton și structură stilistică, prin luciditatea morală subiacentă unui întreg stăpînit cu siguranță, sobrietate și competență, romanul lui Piers Paul Read reține cu îndreptățire atenția criticii și se impune ca un relevant jalon pe calea depășirii, în formă și substanță, spre accente noi, a tinerei proze engleze.

Andrei BREZIANU

*) **The Junkers**, Panther Books, 1970, distins cu **Geoffrey Award** și **Faber Memorial Award**. Fiu al regretatului Herbert Read, Piers Paul Read, care mai este autorul romanelor **Game in Heaven with Tussy Marx** și **Monk Dawson**, a fost nu demult oaspetele țării noastre în cadrul schimburilor culturale româno-britanice.

Ochiul magic

Autori și prezentări

● Editura Univers în-
treprinde cu succes o
operă dificilă de selecție
și o face într-un fericit
cadru grafic. Soluția gă-
sită pentru colecția „Ro-
manul secolului XX” de a
prezenta numele autorului
și titlul cărții în două cu-
lori, corespunzând pe ul-
tima copertă cu aprecie-
rile asupra întregii opere
a autorului și asupra ro-
manului, este, în acest
sens, demnă de relevat.
Dar...

„William Faulkner —
se constată — este apre-
ciat de mulți ca cel mai
important romancier con-
temporan”. Pare plină de
conținut afirmarea „im-
portanței” lui William
Faulkner, sintem curioși
să aflăm în ce constă ea.
Aceiași mulți „consideră”
romanul *Zgomotul și fu-
ria* ca pe „unul dintre
cele mai bune romane
publicate în limba engle-
ză în secolul nostru”
(s. n.). Mai departe ni se
spune că romanul „este o
operă complexă, a cărei
complexitate fusese încă
sporită de faptul că a
apărut cu mult înainte de
vremea sa” (s. n.). Nu mai
este vorba aici nici de
lipsă de conținut, nici de
stingăciile stilului (ele ră-
min, firește), ci este vor-
ba pur și simplu de igno-
rarea gramaticii. Ce pă-
cat că remarcabila tradu-
cere a lui Mircea Ivă-
nescu este însoțită de o
asemenea prezentare.

Pe ultima copertă a re-
centeii apariții, *Tara hu-
zurului* de Heinrich
Mann, dedesubtul unei
fine disocieri: „Thomas
Mann se menține în ac-
tivistă ordine (a societății
burgheze — n. n.), fiindcă
își trăiește opera: Hein-
rich Mann o încalcă în
chip conștient, deoarece
își trăiește convingerile”,
citată după *Istoria litera-
turii germane* de Otto
Mann, apare o formulare
ca aceasta: „...lumea bună
înfățișată de Heinrich
Mann apare în *oglin-
da necruțătoare* a unui scri-
tor sarcastic” (s. n.). Sin-
tem de părere că aseme-
nea expediente nu pot
suplini aprecierile sub-
stanțiale asupra scriitori-
lor și operelor lor, mai
ales când e vorba de
Faulkner sau de Heinrich
Mann. Așa nu se poate
decît trăda scopul unei
asemenea inițiative, care
este acela de a informa
publicul.

S. T.

Cel care seamănă confuzia

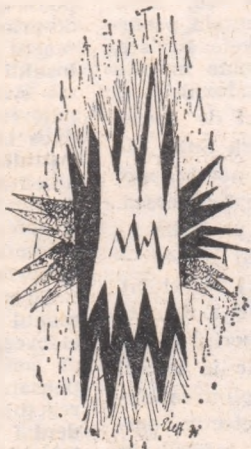
● În numeroase ziare,
persoane mai mult sau
mai puțin informate trag
la răspundere pe „criticii
literari” pentru unele
erori de interpretare, de
evaluare, a creației lite-
rare actuale. Deși acuza
în bloc ni se pare exage-
rată și nejustificată, recu-
noaștem că printre „cri-
ticii literari” se strecoară
adesea ființe bizare, care
cu bună știință își lasă
condeiul să gindească
pentru ca mintea să li se
odihnească în pace. Acești
„originali” trăiesc numai
în conflict cu opinia ge-
nerală, își descoperă o
ciudată vocație a negării
pentru a se distinge. Că
orgoliul lor necenzurat

tulbură procesul evaluă-
rilor literare nu mai este
greu de demonstrat, pen-
tru că din mania de a te
opune scării autentice de
valori nu se poate naște
o metodă critică accepta-
bilă. El laudă pe cei de-
preciați și scad valoarea
celor apreciați de con-
frați, se lansează în com-
parații fastuoase, ridicin-
du-și autorii comentarii la
nivelul genurilor culturii
mondiale și descoperă in-
dignități ezitări stilistice în
operele celor de reală
vocație. Subiectivitatea
unui atare „spirit” critic
— imoralitate profesio-
nală — este mai pericu-
loasă decît o cinstită ob-
tuzitate, pentru că, neîn-
grădit, seamănă confuzia,
profitind de spațiul tipo-
grafic și de inocenta ci-
titorului. Și cînd semeni
confuzia nu mai ai ce cu-
lege.

D.D.

Ediții necesare

● O lacună în progra-
mul reeditărilor de texte
critice o constituie negli-
jarea studiilor de estetică
și critică literară ale lui
Mihail Ralea, autor des

citat ca punct de referin-
ță în lucrările de istorie
literară, dar prezent nu-
mai în bibliotecile de
specialitate. Singurele
cărți pe care generațiile
mai tinere le-au putut
cunoaște sînt *Scrierile din
trecut*, apărute în 1957,
1958 și retipărite în 1963,
și *Portrete, cărți, idei,
studii de literatură uni-
versală*, publicate de Edi-
tura pentru literatura în
1966. De curînd, revista
Viața românească a avut
buna inițiativă de a in-
sera în paginile ei frag-
mente din cursurile uni-
versitare de estetică ge-
nerală ținute de Mihail
Ralea la Iași și Bucu-
rești, fragmente culese și
îngrijite, în vederea unei
eventuale ediții, de Ion
Pascadi. Multe lucrări ale
profesorului Mihail Ralea
de interes major pentru
cultura noastră rămîn
încă inaccesibile publicu-
lui larg, deși opiniile sale
sînt în permanentă citate,
comentate și analizate de
sociologi, critici și isto-
rici literari. Semnalăm
această omisiune pentru
ca planurile editoriale ale
anului 1972 să nu o repe-
te și cu mărturisita do-
rință ca *Prelegerile de
estetică generală* să nu
aștepte prea mult pînă
la publicarea lor în vo-
lum.

D.D.

Fals jurnal de critic

SORESCU

probează ostentativ că se pot tăia
noduri gordiene și cu briceagul, nu
numai cu sabia. Atulul criticii sale
e metafora, cînd gravă, cînd șugu-
beață, cînd un pic prea șugu-
beață (și anume aici bat pedanții:
„eh, butade și nimic mai mult!”).
Le reamintim că Shaw considera
paradox numele pe care o anume
categorie de indivizi îl dau adevă-
rului.

GEO DUMITRESCU

e dintre acei poeți cu universul în
buzunar, cu cosmosul în palmă
(„Mai sus, mai sus, vom trece de
Dumnezeu / pămîntul este o virgulă,
cerul un ban...”). Atitudinea ar tre-
bui să se numească romantism in-
vers; nu eul dilatat pînă la cosmos,
ci cosmosul chirchit pînă la eu. G.D.
e un condamnat la luciditate. Ero-
tica sa e a unui spirit blazat, obosit
de propria luciditate, avid de can-
doarea pe care nu și-o poate re-
găsi, nici impune. În alte părți, un
polemist liric, cu sonuri patetice,
maiacovskian-whitmaniene.

ADELA.

Codrescu e un soi de Hamlet care
schimbă năzuința răzbușării cu iu-
birea latentă; aceeași insuficiență. E
un om minat de propriile forări în
sine. Emil Codrescu știe să aibă sen-
timente, nu să iubească. Încetineala
analitică a cărții pare o exacerbare
a scenei mîinilor dintre Julien și
d-na de Renal (*Rosu și Negru*). O
urmărire a sentimentelor în ralenti.
Adela e cea mai înecată carte a li-
teraturii române.

BACOVIA

e omul interzis. Un homme de trop,
omul de prisos, omul fără spațiu și
fără timp. Poetul avea rău-de-lume.
Starea sa existențială curentă e
boala, în sens larg: anxietatea, răul,
greața. Răul-de-lume se adăuga
răului de sine, excluzînd ființa. So-
luția în extremis: erosul. Dar sta-
rea maladivă și interdicția îl ur-
mează și aici. Bacovia e între Eros
și Thanatos, respins de amîndouă.
N-am avut poet mai tragic decît
Bacovia.

MINULESCU

vine să consolideze ceea ce aș numi
echilibrul interior al simbolismu-
lui românesc. Jovialitatea și ale-
greșea sa bonomă, ambele progra-
matice, contracarează tristețea ma-
ladivă, disperarea metafizică și fi-
zică ale lui Bacovia.

ROMULUS VULPESCU,

acest Rabelais al traducerilor noas-
tre. A folosit pretextul *Ubu* pentru
a scoate o carte care, vorba cuiva,
fi stătea pe limbă. Jarry a rămas
intact, dar amplificat parcă de tra-
ducătorul editor. Tot așa Rabelais
și Villon.

Jarry era un nonconformist fu-
nambulesc, Vulpescu este un non-
conformist clasicizant.

Fără preocupările ramificate, Vul-
pescu e, tipologic, un clasicoid, în
maniera renascentiștilor, cu aplecări
spre masiv și trainic. Un renascen-
tist divagant. Să observăm cît de
structural afine sînt totuși operele
traduse de acest hirsut filologos.
Poate mai mult decît prin aceea ce

scrie, Vulpescu se definește și con-
struiește prin ce (și cum) traduce.

Personalitatea sa rezidă în ames-
tecul de precizie pedantă și origina-
litate libertin-fulminantă. Omul sea-
măna opere. Hirsut și incomod, agi-
tat, suculent și zăpăcitor în vorbire.
Persecutat, în scris și în conversa-
ție, de mania preciziei. Îi spuneam
cîndva că vorbește cu aparat critic
(ca să nu zic cu... subzol).

Există, bine delimitat, un *clasi-
cism al criticii*. Sainte-Beuve va fi
întotdeauna un punct de reper ca
și, la noi, Maiorescu. E vorba de acei
autori ale căror opinii transcend
parcă obiectul direct al cercetărilor
lor, ridicîndu-se într-o sferă de va-
labilitate generală și atemporală.
Acei autori care au numit *banalită-
țile de geniu* ale literaturii. Acei
critici care au atins ceea ce e etern
în arta și tehnica scrisului, așa cum
marii clasici ai beletristicii, Homer,
Racine, Molière, Shakespeare au
vorbit de ceea ce e etern în suflul
tut omenesc.

De notat că acest clasicism nu e
dependent de o perioadă istorică
anume. El e o chestiune de struc-
tură lăuntrică și talent, nu de epocă.
Călinescu, d.p., e un critic clasic.

Nu cred în critica tehnicizată. O
consider o derogare, o criză tempo-
rară, o beție. (Să-mi ierte profeso-
rul Solomon Marcus, ale cărui: sen-
sibilitate poetică, forță speculativă
și talent matematic le apreciez su-
perlativ, dar măsurarea frumosului
cu rigla mă înfioară). Critica nu se
poate transforma în știință, cu atît
mai puțin în știință utilitară. Ea ră-
mine o artă a cuvîntului, o artă a
cuvîntului pătrunzător, mustos și
exact. Ea e literatura despre esen-
țial. Viitorul — iată-mă, cer scuze,
și profet! — e al criticii bogate în
fluență, în plasticitate, în simbolie,
bogată în întrebări asupra omului,
lumii și tîlcurilor existenței. Critica
va filozofa moralistic, nu va calcula.

În excesiva polivalență a cuvîn-
telor stau tragedia limbajului și a-
poteoza literaturii. Comunicarea
prin limbaj cere cuvîntul cu sens
unic — literatura pe cel cu sens
multiplu. Cînd nici un cuvînt nu va
mai avea un înțeles unic, totul va fi
literatură. Și spre asta se tînde.

Sorescu e Mitică al criticii. Se
preface că ia totul în ușor, dar pune
degetul pe rană. Zîmbește, zîmbetul
se lărgeste, se lărgeste și mai mult
— pînă împietrește în grimasă tra-
gică. Și uite-asa, ca să-i mimăm
stilul, extremele trăiesc în bună în-
țelegere.

Critic pe critic nu se înțelege.
Dacă Maiorescu vedea ce zice des-
pre el Călinescu, cu tot olimpianis-
mul lui, făcea un atac de cord. Au-
torul e demiurg, „dumnezeu”, aș-
teptînd exclusiv ofrande și credință —
criticul e omul de pe pămînt (sau
poate, mai exact, Prometeu circulînd
între cer și pămînt), liber și con-
structor drumului său.

Critica e fenomenologia literaturii.

George PRUTEANU

Meridiane

POETUL SĂRBATORIT

● După anunțarea atribuirii Premiului Nobel scriitorului chilian Pablo Neruda, străzile orașului Santiago au cunoscut o adevărată revărsare a bucuriei. Posturile de radio și-au întrerupt emisiunile pentru a anunța vestea. Președintele Allende a declarat cu acest prilej: „Pablo Neruda este un umanist luminat care a știut să traducă neliniștea omului în fața existenței. Premiul a încoronat un poet angajat de popor, de aceea poporul îi adresează un omagiu fierbinte compatriotului său, fratelui său”.

Pe de altă parte, scriitorul guatemalez Miguel Angel Asturias a spus: „Academia suedeză a făcut dreptate unuia din cei mai mari poeți ai lumii și primului reprezentant al culturii chilene. Prin acest premiu, importanța limbii spaniole se afirmă o dată în plus”.

MEDICUL VECHII VARȘOVII

● Știați că există o Uniune Mondială a Scriitorilor Medici?

Danuta Bienkowska, una dintre cele mai fidèle și dotate traducătoare de literatură română în limba polonă, talmăcioarea între altele a Craitor de Curtea Veche, ea însăși o talentată prozatoare, a fost distinsă recent în Polonia cu Premiul „Tadeusz Zelenski-Boi”, pentru un roman din 1970, care se intitulă **Medicul vechii Varșovii**.

Instituit anul acesta de către Uniunea Medicilor Scriitori Polonezi (care

Danuta Bienkowska

numără 60 de membri activi și care — înființată cu 4 ani în urmă, adică în 1967 — și-a ținut zilele trecute, la 23 și 24 oct., cel de al II-lea congres), premiul „Tadeusz Zelenski-Boi” se va acorda pe viitor „celei mai bune producții literare a fiecărui an — roman, proză scurtă, subiect de film etc. — având un subiect medical, de propagare a ideilor umanitare și progresiste în relațiile medic-pacient”.

Ceea ce am omis ca să vă spunem este că prozatoarea Danuta Bienkowska este în același timp și medic, dar asta ați înțeles-o singuri. Ea și-a terminat Facultatea de Medicină în România, unde se refugiase în timpul războiului.

LONGEVITATE

● Pe vremea lui Goethe, a lui Napoleon și a Revoluției franceze: pe vremea lui Goya, Leopardi, Shelley, Schiller și Balzac; pe vremea lui Kant, Lamartine, Thomas Car-

lyle, Schopenhauer și Fichte; pe vremea Contelui de Sade, a lui Pușkin, Stendhal, Walter Scott, Holderlin, Griboedov și Byron, ziarul britanic **Time** apare, de aproape 200 de ani. Iar la apariția lui **Observer**, publicație engleză ceva mai... tină (ea vede lumina tiparului de numai 180 de ani!), au asistat — unii în floarea puterii lor de creație, alții în plină glorie — Poe și Gogol, John Ruskin și Thackeray, Dostoievski și Baudelaire, Chateaubriand și Victor Hugo, Tolstoi, Lermontov, Walt Whitman, Uhland, Wordsworth ș.a.

RENÉ CHAR, NUDUL ȘI PICTORII

● De curind, la Muzeul de Artă Modernă din Paris, în cinstea lui René

René Char

Char, care implineste 65 de ani, s-a deschis o mare expoziție cu concursul — după cum ni se spune — al „prietenilor săi, pictorii”, de la Picasso și Braque la Staël și Vieira da Silva. Deschiderea expoziției coincide cu apariția la „Gallimard” a unui volum selectiv din opera sa: **Nudul pierdut**, conținând și un poem inedit. Sintem asigurați că e foarte frumos. În cazul acesta, indoielile ar fi și de prisos. Pentru toți cititorii de limbă franceză din lume, cartea s-a tipărit însă în doar 4785 exemplare, după cum ne scrie din Geneva, cu amărăciune, poetul romand Vahé Godel.

REZISTENȚA ÎN EXIL

● Theodorakis, cunoscutul compozitor și combatant grec pentru ideile de libertate și democrație, a publicat un demult și nu în patria sa, ci la Editura „Flammarion” din

Mikis Theodorakis

Paris, un **Jurnal al rezistenței** cuprinzând, în circa 300 pag., manifeste, poeme, cîntece și o cronologie a celor mai im-

Norman Mailer in apartamentul său din Brooklyn Heights, în fața Manhattan-ului

NORMAN MAILER ȘI PREMIUL NOBEL

● Suplimentul literar al ziarului **Figaro** a publicat, înaintea atribuirii Premiului Nobel, un text al scriitorului american Norman Mailer, în care

acesta povestea cu mult haz cum a fost, timp de 48 de ore, favoritul importanței distincții în 1969 și de ce, pînă la urmă, a fost foarte fericit că nu l-a obținut.

portante acțiuni din lupta pentru reînălțarea în Grecia a unui alt climat politic, respirabil.

UN AUTOR. DOUĂ PERSONAJE ȘI UN PREMIU

● La sfîrșitul lui octombrie crt., PEN-Clubul austriac a încununat pe Franz Buchrieser, pentru piesa **Hanseri**, în numai două personaje, cu Premiul „Franz Theodor Csokor”, premiu în valoare de 15.000 șilingi și care se acordă anual în Austria pentru cea mai bună piesă de teatru scrisă de un contemporan și jucată la Viena.

Originar din Graz, locuind la țară, născut în 1938 și lucrînd acum la un roman despre emanciparea femeii, Buchrieser a fost jucat și pe scenele Berlinului, tot cu **Hanseri**.

REVISTE REVUE DES SCIENCES HUMAINES (trim. III, Univ. de Lille, 1971)

● Fără o unitate evidentă de concepție, revista reunește articole ale criticilor de diferite școli, de la critica universitară (care pare, prin natura însăși a revistei, să domine) pînă la critica psihanalistă și socio-critică. Din ansamblu se desprinde articolul lui Bernard Mouralis, despre literatura „celej de-a treia lumi”. Pornind de la simplă analiză a cuvintului de literatură negro-africană, autorul vede în el o încercare de unificare a literaturii africane cu aceea a comunităților de negri din toată lumea. „Această atitudine legitimă, — scrie Mouralis, se bazează în principal pe date istorice pe deplin confirmate astăzi, și aduce aminte pe bună dreptate că această literatură s-a născut doar din momentul în care negrii au luat cunoștință, în ciuda sclavajului, a segregăției și a colonialismului, de comunitatea lor de destin și cultură.” Analizînd etapele acestei eliberări a conștiinței, criticul observă că atitudinea scriitorilor negri evoluează de la simpla revoltă pînă la o atitudine profund înnoitoare, de considerare a opereii literare ca posibilitate a ridicării sociale și culturale.

Revista mai conține studiul de E. Caduc, M. Gutwirth despre aspecte particulare relevate de studiul unei porțiuni din textul „Căutării timpului pierdut”: nuanțare a deseori pasionantă în jurul simbolisticii salonului sau a orașului, studiul se oprește acolo unde opera propriu-zisă acia începe. Reînțoarcerea în timp nu se face pe baza simbolurilor ca atare, ci prin sublimarea lor în etape de experiență a rebours.

Interesul pe care îl prezintă revista constă în încercarea de a alia diferite școli critice contemporane în interpretarea literaturii moderne.

C. U.

PUNCTUL NEURALGIC

● Revista **Nouvelles Littéraires** a inaugurat la începutul acestei luni o rubrică de ultimă pagină, intitulată „Le point chaud”. Scopul? „A îngădui tuturor scriitorilor care doresc aceasta, oricare ar fi maniera în care scriu, să-și manifeste în cea mai deplină libertate opinia lor privind un subiect de arzătoare actualitate culturală”. Iată ce scrie, la amintita rubrică din numărul pe 6 octombrie, Jean-Jacques Pauvert, editorul și prietenul lui Breton, a propos de prima perioadă postumă a patriarhului

André Breton

suprerealist: „Dacă aş avea o revistă, i-aş face omagiu pe care mania franceză a aniversărilor ține să i-l facă într-o mare pagină albă. Avînd doar titlu: **André Breton a murit**. La trei săptămîni, sau după un secol, nu contează”.

PORT-PICASSO

● Emoționant, amplul poem **Sosirea la Port-Picasso**, pe care Pablo

Pablo Picasso

Neruda, proaspătul laureat al Premiului Nobel, îl publică în ultimul număr al săptămînalului **Les Lettres françaises**, închinat aproape în întregime marelui artist al penelului.

În același număr, Aragon semnează și el un poem omagial: **Discurs pentru marile zile ale unui om tinăr numit Pablo Picasso**.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

ÎN paginile prestigiosului bilunar atenian **Nea Estia** (Vatra nouă), condus de academicianul Petros Haris, figurează deseori articole, traduceri și știri informînd pe cititorii greci despre fenomenul literar românesc. Notăm, din numere recente: traducerea sonetului lui Eminescu **Veneția**, traducere semnată de Alkis Mirsinis Manthos; intervenția în cadrul unei anchete de sociologie literară (despre „a doua profesie a scriitorului”) a aceluiași Alkis Mirsinis Manthos, care descrie destinul social al unor clasici români (Eminescu, Caragiale, Slavici, Bacovia, C. Dobrogeanu-Gherea, Panait Istrati); articolul lui Xen Karacalos cuprinzînd portretul literar al acad. Zaharia Stancu și o succintă trecere în revistă a unora din aspectele literaturii noastre actuale.

vizită de răspuns la București.

EXPOZIȚII românești de artă plastică, peste hotare, în această lună: **Gh. Vrăneanu**, cu circa 20 de tablouri, este înfățișat publicului belgian pe simezele galeriei de artă „Regard 17” din Bruxelles; sala A. E. Oates, din Memphis (S.U.A.), expune — în continuarea seriei de prezentări ale artei noastre, inițiată de cîțiva ani încoace — pictură de **Aurel Iacobescu**.

DESCHISA în luna august la galeria „Orizzonte” din Varazze, expoziția personală a pictorului român Theodor Moraru s-a bucurat de un deosebit succes. Iată ce scrie revista **Il secolo XIX**, (din Genova) nr. 201: „Expoziția lui Moraru revelează un colorist de o vigoare extraordinară în peisaje, naturi moarte, în care ascensiunea cromatică constituie modul său particular de a vedea și transfigura realitatea. Tonul nu cade totuși într-o dulcărie romantică, ci se impune prin timbrul său de o anume asprime. Primirea bună de care s-a bucurat această expoziție s-a soldat și cu un succes de vizare binemeritat. Debutul italian al lui Th. Moraru n-ar fi putut fi mai pozitiv”. Făcînd, de asemenea, o prezentare a pictorului român, cotidianul **Il Lavoro** remarca, sub o fotografie a acestuia, că expoziția „a avut o largă audiență în mediile artistice. Ceea ce impresionează deosebit în pictura lui Th. Moraru este felul în care, prin culoare, peisaje relativ îndepărtate de ceea ce cunoaștem la noi devin încărcate de lirism. E un artist interesant a cărui dezvoltare viitoare trebuie urmărită”.

SĂPTAMINA trecută a revenit din Spania Teatrul de dramă și comedie din Constanța, care a participat la Festivalul internațional de la Madrid cu **Cine ești tu?** — triptic de Paul Everac și **Romanțioșii** de Rostand, aflîndu-se pe același afiș cu Comedia Franceză și trupe din Londra, Manheim, Lisabona, Roma. Remarcabila prezentă a trupei românești și-a aflat ecouri corespunzătoare în zărele **A.B.C.**, **Arriba**, **Pueblo** și altele.

UN colectiv al Teatrului Mic a plecat luni la Sarajevo, unde va da spectacole cu **Baltagul** și **Prețul**, în cadrul festivităților prilejuate de centenarul instituției scenice locale. Turneul va continua, apoi, la Belgrad.

La începutul anului viitor, Teatrul din Sarajevo va întreprinde o

ROMANELE LUI KURT VONNEGUT

● Ultimul număr al revistei americane „Critique” este consacrat aproape în întregime exegezei romanelor lui Kurt Vonnegut. Prozator prolific, ale cărui scrieri s-au bucurat multă vreme doar de un fel de reputație subterană, Kurt Vonnegut a ieșit brusc din anonimat după succesul înregistrat de ultimul său roman „Slaughterhouse-Five, or The Children's Crusade” (Abatorul-cinci, sau Cruciada copiilor), publicat în 1969-70 la New York. Cartea are ca punct de plecare impresia puternică pe care a produs-o asupra romanțierului american bombardarea Dresdei în timpul celui de-al doilea război mondial. „Le-am spus fiilor mei” — spune Vonnegut în prefață — „că nu trebuie să participe la nici un fel de masacr, nîci o împrejurare și să știrile despre masacrarea dușmanilor nu trebuie să le producă satisfacție sau bucurie”.

NOROCUL UNUI CANDIDAT NEFERICIT

● Născut în 1928, Robert Sabatier, laureat al marelui premiu de poezie al Academiei franceze n-a reușit în ciuda succesului unora din romanele sale — cu deosebire al ultimului, intitulat

Chibriturile suedeze — să capete premiul Goncourt: l-au lipsit cîteva voturi. Însă un curios destin recuperator l-a desemnat (cu șase voturi contra două), ca succesor al lui André Billy, tocmai la Academia Goncourt. Proaspătul academician — pe atunci, candidat respins — nota în jurnalul său din 1969: „Patronul (este vorba de patronul localului Raspail Vert din Paris) mi-a oferit șampanie pentru a sărbători nepremiul meu literar”.

FRANȚA ȘI REVISTELE DE POEZIE

● E arhiștiut că dacă poezia se cîțește relativ puțin peste tot în lume, apoi în țările occidentale ea are un public și mai modest. Cu toate acestea, în Franța apar vreo 30 de caiete de poezie, sau de poezie și pictură. Cîtăm unele din titlurile lor: **Art et poésie**, **Betelgeuse**, **Le borée**, **Chorus**, **Encres Vives**, **Les études poétiques**, **La legion violette**, **La passerelle**, **Points et contrepoints**, **Le pont de Pépé**. Printre colaboratorii lor i-am putut întîlni anul acesta pe Jean Follain, Jean Cassou, Michel Deguy, Robert Sabatier, Guillevic, Marc Alyn, Maurice Carême, Chabaneix, Georges Norge, Jean Malrieu, Michel Vachey. Iar, alături de versurile acestora, inedite de Paul Fort.

O MARE SCENĂ A ISTORIEI

LENINGRADUL este un oraș prin excelență teatral. Nu numai în sensul strict al cuvântului.

Parcurgându-i străzile late cit fluviile, alunecând pe canalele late cit niște bulevarde sau pe Neva imensă, constai că Leningradul însuși e un spectacol. Palatele lui — și casele cit palatele — par decoruri infinite; cețurile țin locul cortinelor de tul; iar strania lumină boreală pare mai artificială decât cromatica reflectoarelor servind piesele fantastice.

Parcurgind istoria orașului, te întâmpină mereu conflicte-mai-mult-decît-dramatice.

Așezarea s-a născut din conflictul lui Petru cel Mare cu tradiția, și din conflictul ziditorilor cu natura aspră și cu silnicia. Petru a urnit din geometric și din secolul centrul Rusiei — și l-a mutat la marginea ei. Voința lui și truda a nenumărați au smuls din mlaștini pustii și reci o metropolă. Pentru grănit și marmură, tencuială a fost singele. La fortăreața Petropavlovsk, clădirea la care țarul însuși a așezat piatra fundamentală a capitalei. 20 000 de prizonieri și de iobani agonizaseră însă acolo, la temelii, scriu cronicile, uneori dizlocind pământ, cu mâinile goale și cărindu-l cu haina, sfirșindu-se cu nemiluita de foame, de malărie sau de îngheț.

În schimb în timpurile care au urmat, orașenii de rînd au îndrăgit teatrul. Actorii erau recrutați adesea dintre iobagi: stăpînul hotărâ care anume dintre copiii țărănilor trebuiau să devină actori! Un ilustru interpret, Scepkin, venit adesea în turneu la Petersburg, a fost eliberat din iobăgie abia în 1822, în culmea gloriei și a virstei, fiind răscumpărat cu 10 000 de ruble prin subscripția țigoveților din Poltava.

La Petersburg actorii ajung atît de prețuiți, încît istoriografia consemnează medici care prescriau bolnavilor spre întinare spectacole cu popularii comici Varlamov și Davydov! Se remarcă interpreți de intensă virulență critică: Moceaiov, Savina. Asta într-o perioadă în care conflictele dintre proletarii și cei avuți se dovedesc ireductibile, iar vocația tragică a orașului cu nume de țar atinge paroxismlul.

În „duminica singeroasă” din 1905 izbucnește prima revoluție rusă, cea pe care Lenin avea s-o numească „repetiția generală a marii revoluții socialiste”. În semn de doliu pentru cei peste o mie de asinați, reputata actriță Komisarjevskaja își închide vremelnic teatrul. Pe scena ei lucra Vsevolod Meyerhold, care doi ani mai tîrziu avea să se mute la Teatrul Alexandrinski (acea instituție va trimite, la cerea ambasadorului român la Petersburg, Duiliu Zamfirescu, 25 documente iconografice pentru un regizor care tocmai pregătea **Revizorul** la Teatrul Național din București: Paul Gustv). Ultima premieră a Teatrului Alexandrinski a fost **Mascarada**, în regia lui Meyerhold, — apoi a izbucnit revoluția din februarie 1917; decorurile, ingenioase, semnificative, contopindu-se stilistic cu sala, au fost păstrate un sfert de veac pînă ce au ars într-un bombardament nemțesc.

În seara de 25 octombrie 1917, la teatre era lume puțină. Mai mulți spectatori erau la Operă: Șaliapin cînta partitura Regelui din **Don Carlos**. Foarte mulți oameni se inghesuiau într-o altă sală, dar nu erau spectatori, ci participanți: participau, la Smolnii, la Congresul Sovietelor.

La ora 21.40 a răsunit gongul cel mare al salvelor „Aurorei”. Spectatorii acelei seri intraseră la teatre în timpul unei orînduirii, ieșeau în primele minute ale orînduirii superioare. Cei mai consistenți creatori din Petrograd s-au dedicat febril Revoluției: Gorki organizează o editură și publică o revistă, vorbește la întruniri, Blok face parte din comisiile de anchetă și totodată scrie memorabilul **Cei 12**, Esenin e în plin elan liric, iar un nevristnic funcționar de la Comisariatul

culturii scrie reportaje pe care le semnează „Babel” și trage cu mitraliera. E o perioadă de patos militant, activitățile sînt proteice, relațiile sînt simple, de încredere și de colaborare. Meyerhold îi trimite bilete de mină lui Lenin, poftindu-l la o premieră; Lenin se ocupă, printre atîtea altele, de organizarea și de protejarea teatrelor, îl ajută pe Lunacearski să rezolve problemele scenelor în acei ani încărcăți, se opune personal lui Galkin cînd acesta îi cere incuviințarea să transforme teatrele în școli și în spitale. În cadrul unității ideologice sînt favorizate căutările, fie ele cit de diverse, o dată ce au mobiluri temeinice.

Maiakovski evoluează ca modalități, e ardent și neobosit ca însăși revoluția, scrie versuri, desenează afișe partinice și costume de teatru, organizează două edituri, întocmește recitaluri sau spectacole agitatorice cu care cutreieră intrunirile muncitorilor, ale soldaților și ale marinilor, joacă în trei filme cărora le confecționase scenariile — și găsește totuși răgaz să dea la iveală prima piesă sovietică, **Misterul buf**, pe care, pentru prima aniversare a Revoluției, Meyerhold o montează în decorurile lui Malevici. Spectacolele erau pe atunci gratuite, spre a facilita accesul spre artă. Teatrul și Revoluția fuzionau deplin, la proporții titanice. La 1 mai 1920 se joacă într-o piață a Petrogradului **Misterul muncii eliberate**; la 19 iulie în fața Bursei, **Către Comuna mondială**; la 7 noiembrie, **Cucerirea Palatului de iarnă** — în chiar locurile istorice. Actorii acestor trei spectacole? Uneori 2 000, alteleori de patru ori pe atît. Iar spectatori — cite 100 000 deodată! Teatrul agitatoric mobiliza spectatori uneori în sensul propriu al cuvîntului: sînt frecvente cazuri cînd, după ultimele aplauze, bărbații se despărțeau de familii și plecau pe front. Iar pe fronturile Armatei Roșii funcționau în acel 1920 mai mult de o mie de teatre.

Actorii orașului lui Lenin și-au făcut datoria și în condițiile dure ale ultimului război. Fie în teatrele de campanie peregrinînd fronturile, fie în propriul oraș asediat. În timpul blocadei de 900 de zile, scenele funcționau sub bătaia tunurilor inamice. Orașul era lipsit în iarna lui 1941-42 de hrană, de apă și de căldură... Sînt mărturii despre actori care purtau în săli la minus 2 grade costumele vaporose cerute de spectacolul clasic și nu acceptau propunerea spectatorilor de a se încotoșmăna spre a-și apăra sănătatea. Într-o vreme în care leningrădenii cădeau pe Nevski Prospekt literalmente morți de foame (rația se reducea la 125 de grame piine zilnic), pentru procurarea unui bilet de teatru unii ofereau rația pe două zile...

Aderența actor-public împotriva dușmanului comun se înscria admirabil în tradiția combativă a orașului. Îmi povestea cineva că participa la un spectacol cu temă revoluționară. S-au auzit sirenele. Spectacolul a continuat — toți se obișnuiseră cu alarmele, uneori fuseseră 28 de bombardamente în 24 de ore. Au început să bufnească, tot mai aproape, buzele. Spectacolul a continuat. Deodată, luminile scenei s-au stins: fusese atînsă rețeaua. După citeva clipe de derută, spectacolul a continuat. În beznă. Pînă ce un spectator s-a dus la rampă și a instalat acolo, orientată spre actori, lanterna lui de buzunar. De ici, de colo, din sală, alte zeci de spectatori s-au îndreptat tăcînd spre scenă, și-au alăturat lanternele, și la lumina lor anemică, dar la lumina conștiințelor îngemănate, spectacolul a continuat.

Pentru că nici o lumină nu poate fi stînsă — și, cu atît mai mult, flacăra pură și dreaptă nu incupe sub obroc.

Mihai DIMIU

Ce ne facem cu mărarul de pe șanuri?

I-A SĂRIT muștarul toamnei. Cînd credeam că o să ne așezăm în ea turcește, cerul s-a dat peste cap, și de zile întregi ploaia ne așează pe geamuri petunii întunecate. Toamnă scurtă ca o vizită la rude circotașe. Un sfînt care mi-a ieșit din

gură acum vreo săptămînă (porumbelii nu-mi ies niciodată) a crăpat, sușă padă, pe stadionul din Craiova. Vă anunț că l-am trimis cu bună știință la pierzanie. Ca să pot să spun două cuvinte adevărate despre echipa noastră reprezentativă.

Voi începe prin a zice că lui Angelo Niculescu i-a crescut din nou mărul pe șanuri — și asta cînd două treimi din jucătorii lui se mișcă în teren ca niște cotoare de varză. Deci, așa sînd lucrurile, astăzi pe la ora trei, pusei mîna pe condei și notai o amintire culeasă de pe un perete destinat demolărilor:

**Apă rece și acđ
Eu pe tine te-am iubit,
Patru semne a mirării
Nu pot să te dau uitării.**

Meciul cu Bulgaria (măsluit de un arbitru tușier) ne-a demonstrat tuturor că formația noastră reprezentativă e obosită (nu-i așa că sînt pe-acolo niște băieți care-și fac somnul pe sub mese?), măcinată de rutină și neînțepată de idee. Sub sutele de cantalupi de lumină, înălțați ciorchine deasupra stadionului, noi toți am văzut limpede că jucătorii pe care-i socoteam norocul nostru lovesc mingea cu lopata, numai profesorul Niculescu i-a văzut proaspeți și frumoși și teribili și cu soarele curgînd pe umerii lor ca pe botul țapilor de munte cînd ies între țancuri de stîncă. Gură cu mixandre, ten întreținut cu apă de flori de portocal. Dar ce ne facem cu mărarul de pe șanuri? Îl lăsăm să ne crească pînă la subțiori? În cazul ăsta o să-și ia nasul la purtare și leușteanul și curcubeica.

Patru semne a mirării, nu pot ca să-l dau uitării nici pe Lucescu. Declară că acest jucător îmi e foarte drag — îi stîmez munca în teren și dăruirea. Dar nu pot să-i strîng mîna atunci cînd se adresează publicului cu vorbe din catalogul scris pe-o foaie de lăptucă ciuruită de brumă al antrenorului său. Lucescu acuză publicul: publicul nu m-a susținut cu ardoare. Stupid! Echipa aruncă valuri de mușcă în tribune și pentru treaba asta se vrea sărutată după ureche. Angelo Niculescu toarnă apă în vin și Lucescu se-mbată numai trîgînd cu ochiul.

Îi vom învinge, simt cu inima, și pe cehi și pe galezii. Toate treflele sînt în mîna noastră. Dar asta nu-mi va îndoi convingerea că fotbalul nostru are fața ciupită de vărsat. Omul care i-a lucrat obrazul cu acul spune că la sfîrșitul lunii își va prezenta demisia. Legați-mă cu lanțuri de mătasea broaștei, nu cred.

Fănuș NEAGU

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVASCU

